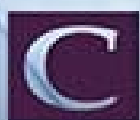

Strada Ficjiniit

INGVAR AMBJØRNSSEN

VEDERE
SPRE PARADIS

Ingvar Ambjørnsen

Vedere spre Paradis

Traducere din limba norvegiană și note de
Ivona Berceanu

Editura ALLFA
2013

Această traducere a fost realizată cu sprijinul financiar al

Fundația pentru Literatură Norvegiană

The Translation has been published with the financial support of

Norwegian Literature Abroad, Fiction and Non-Fiction

Această carte în format digital intră sub incidența drepturilor de autor și a fost creată exclusiv pentru a fi citită utilizând dispozitivul personal pe care a fost descărcată. Oricare alte metode de utilizare, dintre care fac parte împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială a textului, punerea acestuia la dispoziția publicului, inclusiv prin intermediul Internetului sau a rețelor de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme – altele decât cele pe care a fost descărcată – care permit recuperarea informațiilor, revânzarea sau comercializarea sub orice formă a acestui text, precum și alte fapte similare, săvârșite fără acordul scris al persoanei care deține drepturile de autor, sunt o încălcare a legislației referitoare la proprietatea intelectuală și vor fi pedepsite penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

UTSIKT TIL PARADiset

Ingvar Ambjørnsen

Copyright © CAPPELEN DAMM AS 1997

VEDERE SPRE PARADIS

Ingvar Ambjørnsen

Copyright © 2013 Editura ALLFA

ISBN ePUB: 978-973-724-809-1

ISBN PDF: 978-973-724-810-7

ISBN Print: 978-973-724-667-7

Redactare: Ruxandra Câmpeanu

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Anca Tach

Design copertă: Alexandru Novac

Editura ALLFA

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512, București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuție:

021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi:

comenzi@all.ro

www.all.ro

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

INGVAR AMBJØRNSSEN

Ingvar Ambjørnsen este unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați autori norvegieni contemporani. S-a născut în 1956, la Tønsberg. A abandonat liceul după numai o lună, pentru a se consacra scrisului. A debutat în 1981 cu romanul semiautobiografic *23-salen*. Succesul internațional a venit odată cu publicarea romanului ***Vedere spre Paradis*** (*Utsikt til paradiset*, 1993; Editura ALLFA, 2013), primul din seria de volume care îl au ca protagonist pe anxiosul Elling. Al treilea volum al seriei, *Frați de cruce* (*Brødre i blodet*, 1996; Editura ALLFA, 2013), a fost ecranizat, iar pelicula a fost nominalizată în 2001 la Premiul Oscar pentru cel mai bun film străin. Opera lui Ingvar Ambjørnsen a fost distinsă cu numeroase premii, printre care Premiul Cappelen, Premiul Asociației Librarilor din Norvegia (pentru *Frați de cruce*) și Premiul cultural al orașului Oslo.

Vocea autorului

„Dacă mă gândesc că de mai bine de douăzeci de ani nu fac nimic altceva decât să scriu, nu cred că am scris prea mult. Vocație? Nu. Pentru mine scrisul e un fel de a fi, un loc în care pot să mă întâlnesc cu mine însumi.”

VEDERE SPRE PARADIS

Mama a murit. Lucrurile s-au petrecut fără prea multă dramă. Asta dacă poți să numești „lipsită de dramă” trecerea spre Marele Necunoscut. Și da, poți. Am citit de curând în *Arbeiderbladet* un articol despre o femeie din Beirut. A fost torturată până a murit, după care i s-a băgat un șobolan în vagin. Apoi au lăsat șobolanul să-și croiască singur drum spre ieșire cu ajutorul dinților lui gălbejiți, de rozătoare. De-abia o moarte ca asta se poate numi dramatică, nu acea dulce cufundare în somn, acea toropeală care te cuprinde când zaci în spital, într-un pat cu așternut curat, fără dureri semnificative. Cancerul îi atacase ficatul, ceea ce însemna că nu mai e nimic de făcut, după spusele medicilor; dar tot au avut grijă de ea cât timp a fost internată.

A murit în 11 noiembrie. Nu-mi mai amintesc în care zi a săptămânii a fost asta. Au sunat de la spital pe la ora nouă dimineața și mi-au spus să vin urgent, dar până am ajuns eu totul se terminase. Asistentele se ocupaseră deja de tot. Mama părea atât de mică, încât ai fi zis că e o păpușă de porțelan. Mi-au spus să nu îmi pară rău că n-am ajuns mai devreme; nu fusese trează nicio clipă, trecuse din somn direct în moarte.

Am ieșit în ploaie. Nu adia nicio pală de vânt. Nu era decât o ploaie mărunță și monotonă. M-am plimbat fără țință pe străzile din centru. Nu plângeam și nici prea trist nu eram, iar asta mă făcea să-mi fie rușine. Dar, în afara acestui sentiment de rușine, care, de altfel, nu era foarte supărător, trebuie să recunosc că mă simțeam pustiit. Nu pustiit în sens rău, nu pustiit în sensul în care se folosește acest cuvânt când se vorbește despre absența oricărei semnificații, nu, ci pustiit, adică într-o stare de totală indiferență. Sunt sigur că mă gândeam la ceva, că doar niciodată nu ai mintea complet goală, dar zău dacă îmi amintesc la ce. M-am oprit în fața redacției ziarului *Dagbladet* și mi-am plimbat privirea peste paginile expuse în vitrină, dar nu-mi amintesc ce era în ele. De fapt, nici nu cred că le-am citit.

Reacțiile au apărut mai târziu, abia după ce am ajuns acasă. Doamne! În ciuda tuturor lucrurilor, avusesem o relație foarte strânsă cu mama – nu într-un mod isteric, periculos, cum citisem prin cărți și văzusem în filme, dar trebuie spus, în orice caz, că de când mă știu, în cei treizeci și doi de ani de când sunt, am fost doar ea și cu mine. Pe tata nu l-am cunoscut niciodată, a murit într-un accident de muncă exact cu cinci săptămâni înainte să mă nasc. Pentru mine, el are chipul pe care i l-a compus mama din amintirile ei, iar prezența lui difuză se datorează unui dor pe care abia după ce am mai crescut am reușit să îl leg de el. El e bărbatul care stă alături de mama în fotografiile îngălbenite din albumul de familie, bărbatul ăla în chiloți și șosete croșetate¹, în iarna lui '46, pe dealul Kikut. Tot el e în fotografia făcută undeva pe peninsula Snarøya în vara lui '50, îmbrăcat cu un slip de bumbac negru cu dungi albe. O îmbrățișează pe mama și zâmbește. După moartea lui, tata a devenit o fantomă care locuiește sub o lespede șlefuită din cimitirul din Vestre Aker, iar mama s-a închis în ea, târându-mă și pe mine în

suferința ei mută. A avut un singur copil. Eu eram singurul ei copil. Nimeni nu venea în vizită la noi.

Stăteam acolo, în sufrageria pustie. Ziarul *Arbeiderbladet* era deschis pe masă, lângă o ceașcă de ceai pe jumătate goală. Toate erau exact așa cum le lăsasem cu câteva ore înainte, când primisem acel scurt telefon. Nu îmi venea să cred că nu voi mai auzi niciodată pașii grijulii ai mamei pe scară, zornăitul cheilor în broască, foșnetul pungilor de cumpărături așezate pe jos, în vestibul, glasul cu care îmi vorbea de acolo în timp ce își agăța paltonul în cuier, povestindu-mi ce se mai întâmplase la supermarket sau pe drumul spre casă. Da, era cu totul neverosimil.

Câteva zile mai târziu am sunat la Armata Salvării. În aceeași zi au venit trei bărbați și au luat hainele mamei și mobila din dormitor. După ce au plecat, am rămas singur în camera goală și m-a cuprins o mare liniște. Neverosimilul devenise cât se poate de real.

În aceeași noapte, după ce am închis televizorul, am intrat din nou în camera ei. Lumina nu am aprins-o. Luna era în pătrar, și totuși mare; o lumină albastră se răspândea peste fațadele albe ale clădirilor. M-am dus la geam și m-am uitat la blocuri și la pădure – cartierul mărginaș în care crescusem și în care îmi petrecusem fiecare zi din viață. Trei camere și o bucătărie, nu foarte departe de Oslo. Șaptesprezece minute cu metroul, ca să fiu mai exact. Șaizeci și patru de trepte până la ieșirea din bloc. Șase minute pe jos, în pas lejer, până în stație. (Record personal: un minut și patruzeci și șapte de secunde.) Dacă cineva m-ar fi întrebat mai demult, aș fi spus fără ezitare că știu ca-n palmă fiecare milimetru din micul meu apartament de bloc și că pot spune povestea fiecărui colțișor. Și totuși, în clipa aceea, cum stăteam în camera mamei și mă uitam în jos la blocurile de pe coasta dealului, mi s-a năzărit că, de fapt, nu mai pusesem piciorul în camera aia de când eram băiețel, vreau să spun chiar băiat mic, un băiat mic care doarme cu mama atunci când umbrele de pe pereți devin prea înfricoșătoare. Acum, că draperiile fuseseră date jos și camera era cu desăvârșire golită de lucruri, mi-am dat seama că fixează cu privirea blocurile de afară, peisajul acela atât de familiar, cu unghiurile sale ascuțite și cenușii profilându-se pe fundalul molizilor întunecați care se ridicau până la cer, cu trotuarul asfaltat și cu punctele luminoase pe care le zăream de-abia acum, când lipsa perdelelor îmi oferea o perspectivă nouă și cutezătoare. Nu pot să spun de unde mi-a venit în minte cuvântul „cutezător”, pur și simplu așa s-a nimerit. Întreaga mea existență se mărginea la spațiul dintre cei patru pereți albi ai camerei și se construia în jurul unei noi posibilități de a contempla lumea din jur, o lume cu care mă împăcasem de mult și care pentru mine era încremenită ca o natură moartă. Văzusem cu ochii mei copii crescând și familii venind și plecând. Dar cadrul întregii lumi, acea geometrie pe care oamenii o trăiesc în viața lor interioară, rămăsese, în linii mari, neschimbat. De la metrou, acasă. De acasă, la metrou. De la supermarket, acasă. De acasă, la metrou. Aceleași unghiuri, aceleași suprafețe. Priveliștea din sufragerie, din camera mea sau din bucătărie. Numai schimbarea anotimpurilor mai putea să aducă surprize, sub forma unei ninsori năprasnice la mijlocul lui aprilie sau a unei canicule teribile în noiembrie. Uneori, aveam senzația că numai un uragan mă mai putea trezi la realitate; alteori, puteam să mă entuziasmez din senin pentru o rază de soare care scliffea în geamurile unui bloc vecin. Cum stăteam eu așa în mijlocul camerei, cu brațele atârând pe lângă corp și pierdut în contemplație, mă simțeam de parcă tocmai aș fi smuls suburbiilor un mare secret, de parcă aș fi descoperit teritorii a căror existență nici nu o bănuisem până atunci, dar care avuseseră dintotdeauna o influență covârșitoare asupra subconștientului meu, dându-mi o senzație foarte puternică de *control*.

Și mi-am spus în sinea mea: „Ăsta-i sfârșitul. Ăsta-i începutul.” Așa te simți când îți moare cineva

drag și te aduce la o răscruce de drumuri pe harta vieții tale.

Poate că sună bizar, dar cred că faptul că am reușit să mă împac așa de ușor cu moartea mamei se datorează în mare parte lui Gro Harlem Brundtland. Chiar în seara aceea, în timp ce gândurile mele se roteau neîncetat în jurul micuței femei pe care o văzusem întinsă într-un pat de spital, rece și fără cunoștință, Gro a apărut din senin și la *Revista zilei*, și într-un talk-show, ceva mai târziu. Imaginea ei mă liniștește întotdeauna. Așa dezorientat și aerian cum eram, nu mă interesa ce caută ea pe ecran; îmi era de ajuns că *e acolo* și că îmi transmite prin simpla ei prezență un soi de mesaj secret, de la ea pentru mine, care spune că prezența oamenilor pe pământ este indiscutabil trecătoare, dar că sunt unii printre noi care le pot insufla celorlalți credință în ceea ce este etern și neschimbător. Cei înzestrați cu acest har fac asta prin simpla lor prezență.

Gro în ploaie. Gro în toiul vijeliei. Gro în soarele arzător și Gro la umbră. Gro ținând un pește. Neînfricată, încăpățânată și amuzantă. Dar, înainte de toate, *sigură pe ea*. Atunci când mama a murit, Gro conducea țara. Și o conduce și în ziua de azi. În clipa de față este inimaginabil ca această țară să fie condusă de altă persoană în afară de Gro. Și totuși, sunt absolut convins că această senzație de siguranță pe care mi-o induce mie – și pe care a indus-o multă vreme și altora – nu știrbește în niciun fel puterea guvernului. Certitudinea că Gro veghează de acolo, de undeva din întuneric, este de ajuns. N-aveți decât să dați de pământ cu guvernarea ei, iar pe ea s-o aruncați afară, în frig. Atâta vreme cât Gro se află acolo, neînfricată, cu spiritul ei întreprinzător neostoit, ea reprezintă un punct de sprijin în lumea noastră politică din ce în ce mai haotică; Gro se poate întoarce oricând. Este ca o ursoaică grijulie care și-a lăsat puii în bârlog. Poți oricând să ridici obstacole în calea ei în timp ce își duce prada spre casă. Dar este doar o chestiune de timp, o scurtă amânare, până când o să își găsească drumul spre locul ei de drept. Gro Harlem Brundtland nu e făcută să își petreacă viața într-un cabinet medical. Nu este făcută să îi roage pe căcăcioșii ăia mici să deschidă gura și să spună „aaa”, sau să își vâre degetul arătător în fundul bătrânilor ca să își dea seama dacă li s-a umflat prostata. Gro este un conducător înăscut, și are destulă minte ca să își asume consecințele acestui lucru. Gro nu este o persoană puternică. Gro este însăși puterea. Puterea întrupată.

Cât despre mine, eu sunt un colecționar. Când eram mic, adunam timbre și monede, capace de suc și ouă de vrăbii. După ce am mai crescut, am început să o colecționez pe Gro Harlem Brundtland. Îi știu viața pe de rost, dar ceea ce mă interesează în mod deosebit sunt informațiile de natură personală și politică. Asta colecționez acum. Tai cu meticulozitate din ziare și reviste poze cu ea – poze care surprind expresia și postura lui Gro. O am pe Gro în tot felul de ipostaze: o am în furtuna politică din parlament și pe vreme urâtă, pe vânt și ploaie, în Finnmarksvidda. O am pe Gro la Rio, o am pe Gro la Viena și la Odda. O am pe Gro îmbrăcată în bluză și fustă, în pantaloni simpli și geacă, o am în rochie de gală și la costum. O am și cu haine ude. Pe placa de windsurf. Gro în ipostaze provocatoare, când se lasă cu toată greutatea corpului împotriva curentului – aici, ea se simbolizează pe sine însăși. Este bătrâna care înfruntă vântul potrivnic, femeia care se simte cel mai bine acolo unde se dezlănțuie furtuna mai tare. Nu îmi amintesc unde am găsit fotografia, dar cred că era într-un număr din *Dagbladet* de prin anii optzeci. Am plastifiat poza din motive practice. Pentru că nu are rost s-o negăm: coapsele puternice ale lui Gro Harlem Brundtland, acoperite doar cu o fâșie subțire din supraelastic, sunt o priveliște care l-ar îmboldi pe orice bărbat să facă ce știe mai bine cu mâna dreaptă. În orice caz, eu unul nu mă ating prea des în felul ăsta, pentru că îmi dă senzația că irolesc sau că arunc ceva din mine. Și eu întotdeauna am fost un tip

atent, modest. Nu zgârcit, ci chibzuit. Nu cumpăr conserve de macrou în sos tomat de la Bjelland dacă o altă marcă de pește are prețul mai mic cu o jumătate de coroană. Macroul în sos tomat este macrou în sos tomat, indiferent de unde îl iei. Mai demult obișnuiam să fumez. Dar m-am lăsat. Când eram mai tânăr, beam din când în când, la sfârșit de săptămână. Acum mai beau numai de Anul Nou. Îmi cumpăr pâine doar după ce am terminat-o pe cea veche, nu atunci când cea veche s-a uscat. Mă descurc bine din ajutorul social.

La trei zile după ce a murit mama – adică în 14 noiembrie, ca să fiu exact –, m-am trezit în dormitorul ei cel gol. Spun „m-am trezit” pentru că așa s-a și întâmplat. Nu îmi amintesc să fi intrat acolo, nici ce căutam. Îmi amintesc doar că stăteam proțăpît în mijlocul camerei. Era întuneric, la fel ca data trecută, dar lumina albăstruie a lunii nu mai răzbătea prin perdeaua de ploaie și ceață. Vreme de noiembrie. Umezeală. Străzi mohorâte. Pe trotuare nu vedeai nici țipenie de om. Totul ar fi fost aproape înfricoșător dacă nu ar fi existat sutele de dreptunghiuri luminate care străluceau spre mine de afară. Ferestre. Ferestre în pragul înserării, ferestre deschise spre lume. Familii de toate felurile. Singuratici. Tineri și bătrâni. A devenit un fel de idee preconcepută cum că a locui la bloc e ceva degradant. În anii cincizeci, când s-au ridicat blocuri pe pantele astea line, ele au fost mândria națiunii. Blocurile au fost cadoul pe care social-democrații l-au făcut poporului. Acum, în anii nouăzeci, evident că nu mai sunt bune. Chiar și în *Arbeiderbladet*, mereu dădeam peste articole care susțineau fără înconjur că celor care locuiesc la bloc sigur le lipsește o doagă. Întotdeauna se subînțelegea din text un „săracii de ei”. Această discreditare sau chiar ridiculizare a sutelor de mii de oameni care stau la bloc mă scotea din sărite de fiecare dată. Și asta pentru că eu avusesem o copilărie fericită la bloc. E drept că sunt cam retras din fire, asta știu. Dar am simțit și simt o legătură cu oamenii de la bloc. Suntem apropiați. La propriu: aproape 40 000 de inși înghesuiți ca sardelele, unul peste altul și unul lângă altul, despărțiți doar de niște pereți subțiri, astfel încât ne obișnuim repede cu tabieturile vecinilor și cu orele lor de mers la baie. Dar, în același timp, nimic nu te împiedică să păstrezi distanța de care e nevoie pentru a te bucura de o viață privată în adevăratul sens al cuvântului.

Și, cum stăteam și contemplan sclipirile ferestrelor de peste drum, am simțit că mă cuprinde un sentiment de căldură, de solidaritate. În spatele fiecărui dreptunghi luminat se afla o cameră exact ca cea în care mă aflam eu, dar în fața mea se desfășurau o mie de povești. Cadrul era același. Stilul nostru de viață însă era atât de diferit, atât de diferit... Și m-am surprins gândindu-mă că mi-aș dori ca Gro să trăiască în același mediu ca noi, să aibă aceleași condiții materiale ca și noi, cei 40 000 de oameni de la marginea orașului, de lângă lizieră. Nu fac parte din categoria aceea de indivizi dușmănoși care nu doresc ca Gro sau alte persoane cu funcții importante să locuiască în vile și în apartamente din Frogner. Nu, era pur și simplu o dorință de-a mea, pentru că voiam atât de mult să împart cu ea această experiență, și voiam ca ea să stea exact așa cum stăteam eu în clipa aia și să se gândească la noi!

De la fereastra mea dinspre est puteam vedea opt blocuri sub mine, pe panta dealului. Fiecare bloc avea patruzeci și două de apartamente împărțite pe trei etaje. Patru blocuri erau pe strada Seljeveien – strada pe care mama o numea „Drumul mâncării”, pentru că ducea la supermarket. Celelalte patru erau mai jos, pe strada Grevlingstien, dar erau așezate în așa fel încât puteam să văd jumătatea de sus a fațadei fiecărui bloc. Tocmai când eram ocupat cu numărătoarea ferestrelor luminate, am observat-o pe Rigemor Jølsen pentru prima dată. Motivul pentru care m-am oprit chiar la ea este, fără îndoială, legat de mama. Pentru că la etajul trei al unuia dintre blocurile de jos, din strada Grevlingstien, stătea o femeie în vârstă

și curăța de frunze sau de flori uscate o plantă de apartament așezată pe pervaz. Făcea asta în fiecare zi, ținându-și capul ușor înclinat, exact cum obișnuia mama să stea atunci când aranja begoniile și vorbea cu ele. Asemănarea m-a șocat. Pur și simplu am crezut că mama e cea care se află acolo, la etajul trei din strada Grevlingstein; dar, în câteva secunde, echilibrul s-a frânt. Apoi creierul a intrat în funcțiune și a decriptat imaginea pe care o vedeam. De la distanța aia nu puteam să-i disting trăsăturile, vedeam numai o siluetă vagă mișcând ușor mâinile. Habar n-aveam pe vremea aceea că pe femeie o cheamă Rigemor Jølsen. Dar m-a străfulgerat ideea că mi se oferă fantastica posibilitate de a-mi umple zilele, ca să nu mai zic de serile și nopțile nesfârșite, cu ceva care depășea cu mult activitatea mea de bază, de a decupa fotografii cu Gro Harlem Brundtland și de a le lipi într-un album. (Tocmai umplusem al nouăsprezecelea album.) Respectul și interesul meu pentru Gro avea să rămână neschimbat, asta era clar. Dar mi s-a năzărit că mi se oferă șansa de a o lua de la capăt, de a șterge totul cu buretele, cum se spune, și de a începe încetișor să adun informații despre unul dintre semenii mei, despre una dintre vecinele mele. Nu mai simțisem niciodată o asemenea nevoie până atunci, dar ea a apărut tocmai pe fondul morții mamei. În timp ce Gro însemna pentru mine, de la distanță, un ideal de siguranță, mama reprezentase apropierea fizică, de care dintr-odată mă vedeam văduvit (fără să mă fi gândit vreodată că ar putea să se întâmple așa ceva). Nu aveam de gând să o înlocuiesc prea curând pe mama, sub nicio formă! Nu îmi doream să fiu mângâiat sau dezmiardat. Cu atât mai puțin îmi doream să îi stingheresc pe alții cu prezența mea. Și totuși, gândul la femeia care stătea la fereastră și își îngrijea plantele de ghiveci mă frământa. Avea o viață întreagă în urma ei. Trăiri. Experiențe. În clipa aceea era atât de aproape de mine și, în același timp, atât de departe! O priveam. Ea nu putea să mă vadă. Din nou m-a cuprins senzația că dețin controlul. Și controlul mi s-a părut din nou extrem de important. Prin moartea mamei, o cameră albă fusese eliberată. Depindea numai de mine să o umplu încet-încet cu nimicurile aflate dincolo de mine.

M-am pus conștiincios pe treabă. Sunt conștiincios din fire. Mama întodeauna îmi spunea: „Elling, ți se pot reproșa multe, dar ce faci, faci temeinic.” Cât se poate de adevărat. De aceea, nici prin gând nu mi-a trecut să fac un duș superficial a doua zi dimineață. Se impunea o curățare temeinică a corpului. Am început cu o baie de o oră într-o apă atât de fierbinte, încât îmi ieșeau ochii din cap. Am folosit ce mai rămăsese din sarea de baie pe care i-o dăruisem mamei de Crăciun. Făcea multă spumă în apă și răspândea un miros floral. După ce m-am înmuiat bine, m-am frecat atât de tare, încât gemeam la atingerea periei. Pe urmă dușul. De la fierbinte de-ți vine să țiți, la rece de-ți vine să urli. Iarăși și iarăși. Iar la sfârșit, prosopul mare de baie al mamei, apoi haine curate-curate. Până și șosete noi-nouțe.

Gura: se clătește cu Vademecum după un spălat pe dinți strașnic.

Habar nu avusesem că există atâtea feluri de binocluri și telescoape pe piață. Nu, chiar nu! Îți venea să pufnești în răs numai când le vedeai. E foarte bine că avem o ofertă așa de variată în capitala țării, dar zău că nu mă așteptam să fie chiar atât de bogată! Erau binocluri mari și binocluri mici, binocluri foarte mari și binocluri foarte mici, și unul care era galben-mustar. Și telescoape atât de înfricoșătoare, încât ai fi zis că sunt bazooka sau mai știu eu ce. Mai întâi am dat o tură prin magazinele din centru timp de două ore, ca să adun broșuri. Pe urmă m-am întors la patiseria preferată a mamei, Halvorsens Conditori, unde am studiat pliantele, savurând un ceai și un sendviș cu crevete. (Nu știu ce vedea ea la o spârcăitură de lămâie și o felie de pâine.)

Mi-am dat seama destul de repede că ceea ce îmi trebuie este un telescop cu stativ. Am ales un Tasco la un preț de aproape zece mii de coroane; era de producție coreeană, și am avut încredere în el în

mod instinctiv. L-am cumpărat și l-am cărat pe umăr ca pe o povară grea de plumb până la cea mai mare papetărie din oraș, ca să cumpăr două caiete groase, din acelea pentru ținut socoteli, și un stilou elegant.

Restul pregătirilor mi-au luat două zile. Mai întâi m-a ajutat un vecin să car jos din mansardă vechea masă de scris a tatei. După ce am vopsit-o în alb, am așezat-o în dormitorul mamei, în colțul opus ferestrei. Apoi am adus din pivniță cele trebuincioase pentru „pod”: cu opt lăzi pentru vin (cutii de lemn din acelea de modă veche), pe care unchiul Alf (mort și îngropat) le folosea pe post de bibliotecă. Pe urmă, masa cea mare de stejar, pe care tata plănuise să o transforme într-o masă de scris și cu care mama, mai târziu, nu a avut inimă să mai facă ceva. Câteva lovituri de ciocan, și „podul” era gata. Bineînțeles că vecinii au auzit, dar ce poate fi mai firesc decât un tânăr care face niște schimbări în apartamentul lui după ce tocmai i-a murit mama?

Rezultatul a fost mult mai bun decât îmi îndrăznisem să sper. În mijlocul camerei înălțasem o platformă, cam la o jumătate de metru față de podea. Pe ea am pus fotoliul vechi al mamei. Iar în fața fotoliului, pe vechea măsuță de telefon pe care o țineam în vestibul, am urcat telescopul. M-am așezat în fotoliu ca să îi fac o probă și am constatat că sunt suficient de sus ca să am o vedere perfectă spre cele opt blocuri de pe povârnișul de sub mine; iar seara sau noaptea, când camera era cufundată în întuneric, ar fi fost imposibil pentru cineva de acolo de jos să mă zărească. De altfel, eram foarte sigur că nimeni nu mă poate zări nici la lumina zilei, dar asta urma să verific de-a lungul timpului. Atâta vreme cât îmi începeam observațiile după lăsarea serii și nu aprindeam lumina în cameră, aveam să mă simt la fel de ferit ca într-o vizuină ascunsă adânc în pământ. La urma urmei, siguranța era de cea mai mare importanță. A fi „prins cu mâța-n sac”, cum se spune, cu un telescop îndreptat către fereastra vecinului, putea fi ușor interpretat în mod greșit. Probabil că aș fi fost etichetat drept *voyeur* și obsedat sexual. Simplul gând că s-ar putea întâmpla una ca asta mă dezgusta profund.

Cu o oarecare smerenie, m-am dus să aflu numele femeii. Pentru că asta a fost de fapt începutul, adevăratul început al întregii povești. (Eram încă extrem de curat după vizita în baie, unde făcusem duș cu apă aproape fiartă.) Am ieșit din bloc puțin după ora șapte. Era întuneric, simțeam cum devin tot mai încordat și mai neliniștit, atât din cauza numelui, cât și din cauza descoperirilor pe care aveam să le fac în seara aceea în legătură cu viața bătrânei.

Am făcut mai întâi o plimbare lungă. Voiam să prelungesc cât mai mult starea de tensiune. Jos, spre centru, apoi mai departe, spre sala de sport și fabrica păcănită pe care tinerii o transformaseră într-un loc de întâlnire pentru motocicliști. Apoi am luat-o prin pădure, unde am urmat cărarea iluminată cu felinare, care în iernile cu zăpadă se transforma în pârtie de schi. Gândindu-mă la copilăria mea, îmi amintesc că mereu a fost zăpadă pe timp de iarnă. Zăpada cădea prima dată la sfârșitul lui octombrie, pe când acum iarna copacii sunt încă înverziți, iar schiurile și săniile zac nefolosite prin podurile caselor. Să fie aceste ierni blânde rezultatul efectului de seră, al găurilor din stratul de ozon? Oamenii de știință nu pot spune nimic sigur, după cum scria *Arbeiderbladet*. Eu personal nu prea îmi băteam capul cu lucrurile astea. Voiam să-mi văd de viața mea, așa că nu-mi prea ardea să mă isterizez pentru astfel de chestiuni, chiar dacă avea să vină cândva o zi în care temperatura medie pe glob putea crește cu un grad sau două. Nu m-au atras niciodată gheața și zăpada; de câte ori am fost pe pârtie în copilărie, am făcut-o doar pentru că m-a obligat să merg tâmpitul ăla de profesor de sport. Elling era ultimul la linia de sosire și avea întotdeauna gust de sânge în gură! Și ce satisfacție în rândul colegilor mei că eu, care eram cel mai tare din clasă la geografie, demonstrem încă o dată că habar nu am cum să îmi controlez propriul

corp. Acum puteam să râd pe seama întâmplărilor ăstora. Chiar *chicoteam* în timp ce mergeam, și nu purtam pică nici profesorului de gimnastică, nici colegilor, dar totul fusese destul de dureros la momentul respectiv.

Eram într-o dispoziție iertătoare în seara aceea, pentru că mă aflu în posesia unui secret care mă făcea să mă simt atât de puternic, încât îmi permiteam să fiu indulgent cu neghiobia adulților și cu farsele tipice băieților de școală. Zâmbind, mi-am amintit cum băieții mari, de clasa a șaptea, mă obligaseră să-mi bag capul în vasul de toaletă ca să îmi spele mătreța, și aproape că am izbucnit în hohote de râs când mi-am adus aminte cum îmi dăduse profesorul Bragesen muștrare scrisă pentru că după aceea am intrat cu părul ud în clasă, în toiul iernii. Da, da... Bragesen a murit, iar băieții dintr-a șaptea au spart gașca și au ajuns alcoolici. Gunnar l-a ucis pe unul dintre băieții mai mari și a înfundat pușcăria. Așa că nu mai aveam resentimente. Nu mai râdeam cu voce tare, dar *chicoteam* și îmi dădeam seama că i-am iertat sau, mai bine spus, că am trecut peste absolut toate.

Grevlingstien². Un nume potrivit. Mulți oameni au ceva împotriva bursucilor, dar eu niciodată nu am avut nimic să le reproșez. Ba chiar dimpotrivă, aș putea spune. Blocul era la fel ca al meu. Etajul trei, scara B. Dacă plăcuțele cu nume erau corect așezate, numele ei era Rigemor Jølsen. L-am rostit încet, doar pentru mine:

— Rigemor Jølsen. R-i-g-e-m-o-r J-ø-l-s-e-n.

Apoi ca un fulger:

— Rigemorjølsen.

Ca să fiu sigur, am urcat la etajul al treilea și am aruncat o privire scurtă la numele trecut pe ușă, pe o plăcuță de alamă. Chiar așa era. Rigemor Jølsen. Chiar în spatele ușii aceleia își ducea traiul Rigemor Jølsen și chiar acolo, la etajul al treilea din strada Grevlingstien, numărul 17 B, curăța frunzele veștede ale plantelor de ghiveci, cu capul înclinat într-o parte, exact după cum obișnuia să facă și mama.

Am coborât liniștit scările și am ieșit în stradă. Nu știu de ce, dar aveam lacrimi în ochi. „Rigemor Jølsen”, mă gândeam. „O să aflăm noi ce-i cu ea, nicio îndoială.”

Mi-am fiert o cană mare de ceai și am turnat-o în termos. Darjeeling, din câte îmi amintesc. Mi-am luat apoi termosul și cana pe care mi-o dăruise mama când împlinisem douăzeci și doi de ani și m-am așezat pe „pod”.

Ea stătea pe canapea și se uita la televizor. Fantastic! Nu faptul că stătea pe canapea era fantastic, cu atât mai puțin faptul că se uita la televizor. Fantastic era că aveam impresia că pot să o țin de mână; era atât de aproape de mine, încât îmi puteam imagina că îi aud respirația. Ce calitate extraordinară avea telescopul, ce precizie! În afară de asta, era totuși fantastic cum stătea ea pe canapea și se uita la televizor. Stătea pe canapea și se uita la televizor cu o naturalețe și un calm interior care pe mine m-au surprins, dar am înțeles repede că uimirea mea este cauzată de senzația bizară de a sta chiar în dreptul geamului ei. Așa decodifica creierul meu imaginea, iar subconștientul meu nu putea să înțeleagă cum de ea nu întoarce capul spre mine, cu ochii plini de teamă și confuzie.

Îi dădeam în jur de șaptezeci de ani. Părul îi era închis la culoare, aproape negru, și îi scotea în evidență cele câteva şuvițe grizonate. O față rotundă, trăsături plăcute. Bust generos, dar la capitolul ăsta Gro stătea mai bine. Cum ar fi arătat coapsele lui Rigemor Jølsen în haine ude nu se putea spune. În orice caz, așa arăta Rigemor Jølsen, în linii mari. Culoarea ochilor, mărimea mâinilor, lungimea degetelor – aveam să aflu toate aceste detalii mai târziu. Ce fel de gânduri și sentimente nutrea, ce păreri, teorii și

speranțe o însuflețeau – la fel. Dar viața aceea pe care o ducea în apartamentul de 65 de metri pătrați începeam deja să o descopăr, după nici două minute. De exemplu, în clipa aceea stătea și se uita la televizor. Într-o seară de marți, la ora opt și treizeci și cinci de minute, în luna noiembrie, Rigemor Jølsen stătea și se uita la televizor. Oare să fi fost o decizie premeditată sau pur și simplu asta îi dictase puterea obișnuinței? Era imposibil să spui ceva cert despre treaba asta. Dar nu aveam nicio îndoială că, în doar câteva săptămâni, voi reuși să observ un tipar. Sigur că m-aș fi necăjit dacă aș fi găsit-o astfel în fiecare seară, la aceeași oră, pentru că asta ar fi dovedit o anumită resemnare din partea lui Rigemor Jølsen și mi-ar fi confirmat faptul că pur și simplu se așezase pe canapea și lăsase lucrurile să-și urmeze cursul.

M-am ridicat și m-am dus să iau ultimul număr din *Arbeiderbladet*. La NRK tocmai se difuza un documentar geografic, *Pe drumuri și cărări din Zarangezi*. Aveam o armată de programe din care să aleg, după ce toate canalele posibile își făcuseră intrarea în miile de case norvegiene, dar tot eram convins că Rigemor Jølsen alesese NRK sau că, într-o mai mare sau mai mică măsură, era captivată de postul național dintr-o obișnuință letargică. În plus, toți bătrânii iubesc animalele – așa am citit undeva –, și atunci e firesc să urmărești echipa de televiziune străbătând cărările din Zarangezi, acolo unde gnu, lei, girafe, babuini și rinoceri pot să îți iasă în cale pe neașteptate. Am pornit televizorul. Bineînțeles, girafa era la locul ei, sub unul dintre copacii aceia bizari cu frunzișul turtit, fără vârf. Molfăia cu botul ei moale frunzele din coroana copacului. Din când în când i se întrezărea binecunoscuta limbă albastră. I se vedeau și cornițele rizibile, acoperite cu o blăniță scurtă. Apoi rinocerul, ieșind amenințător din umbra unui tufiș. Câte o femelă ici-colo, cu puișorii ei. Una dintre ele, mare cât un buldozer, îl fixa pe fotograf cu priviri otrăvitoare. Am dat sonorul mai tare și m-am așezat din nou pe „pod”.

„Această femelă rinocer a fost ținută sub observație de către localnici timp de mai bine de o săptămână...”

Rigemor Jølsen stătea aplecată pe canapea, și abia în clipa aceea am observat că are o cană de ceva, ceai sau cafea, pe măsuta din fața ei. Oare tocmai aflase și Rigemor Jølsen că acea femelă, acea tânără femelă rinocer fusese urmărită de localnici mai mult de o săptămână? Se întreba oare, la fel ca mine, din ce localitate or fi și despre ce fel de oameni e vorba? Sau ea deținea deja aceste informații, de vreme ce urmărise programul de la început, nu ca mine, care de-abia atunci catadicsisem să pornesc televizorul, în mijlocul emisiunii, tocmai când mânca girafa? Cum percepea ea imaginea tinerei femele rinocer, cu ochii ăia laterali, suspicioși, roșii? Oare și Rigemor Jølsen era mamă? Se prea poate. Da, era mamă, am decis asta fără ezitare. Cu o droaie de copii și o droaie de nepoți. Unde mai pui că a supraviețuit războiului! Prin urmare, era clar că vederea unei femele rinocer cu pui o afectează altfel decât pe mine. Amândouă trecuseră prin experiența dureroasă a nașterii, asta era unul dintre lucrurile pe care le aveau în comun. Ba mai mult: cum apucase și războiul, Rigemor sigur avea o bănuială despre ce înseamnă să stai față în față cu un dușman pe care nu prea știi cum să-l abordezi. Să se fi uitat *încruntată* Rigemor Jølsen, de după perdelele ei ca niște tufișuri personale, la nemții care treceau, în timp ce un copil sau doi se ascundeau după fusta ei peticită? De asta eram convins. Dar trebuie să clarific pe deplin faptul că toate astea nu se întâmplaseră aici. Rigemor Jølsen, care cu siguranță avea multe experiențe comune cu tânăra femelă rinocer, nu trecuse prin aceste experiențe aici, pe strada Grevlingstien, numărul 17 B. *De unde* venea Rigemor Jølsen? Tare aș fi vrut să o aud în supermarket comandând o jumătate de kilogram de carne tocată și cincizeci de grame de cârnați condimentați.

„Femelele sunt cele care vânează”, spunea comentatorul din camera de alături. „Acum e rândul

leilor”, m-am gândit eu. Rigemor Jølsen s-a aplecat și mai tare. Prezentatorul, un bărbat, spunea lucrurile pe șleau, fără menajamente. Masculii bătrâni care zăceau pe jos, la umbră, între tufele uscate, au avut ocazia să audă exact ce crede despre ei. Deși era amuzant, scopul nu era acela de a critica natura. Și totuși, în spatele tonului detașat și al ironiei ușor acide, exista un adevăr indiscutabil, pe care destule femei din blocurile din împrejurimi îl cunoscuseră pe pielea lor. Mi se părea că și aud replicile tăioase care li se adresau în acea clipă bărbaților pe jumătate adormiți și adolescenților indolenți. Și chiar și mie, aș adăuga.

Deodată, Rigemor Jølsen s-a ridicat și a plecat. A luat ceașca și s-a dus în bucătărie. Acolo draperia era trasă, așa că îi deslușeam doar umbra în spatele perdelelor albe cu flori roșii. Să mă fi dat peste cap, și tot n-aveam cum să aflu cu ce se îndeletnicea în clipa aia. Dar de ce să fie draperia trasă la bucătărie când Rigemor Jølsen stătea la vedere în sufragerie, urmărind cu sufletul la gură documentarul din Zarangezi? Să fie o simplă întâmplare? Foarte probabil. Dar mai exista și posibilitatea ca Rigemor Jølsen să prefere să întreprindă doar lucrurile *periculoase* în bucătărie, în timp ce prin fereastra sufrageriei transmitea întregii comunități imaginea unei bătrânele OBIȘNUITE. Când zic „periculoase”, n-aș vrea să se creadă că mă gândesc la vreun comportament extremist sau deviant. Nici vorbă. Eram convins că nu părăsise camera și emisiunea despre Zarangezi ca să construiască bombe cu ceas în bucătărie. Nu îmi imaginam că s-a dus în bucătărie să-și încarce Mauserul. Nu. Prin „periculoase” voiam să spun pur și simplu *ceva care nu se cuvine*. Nu vreau să-mi caracterizez fantezia ca fiind murdară, pentru că nu era așa. Dar nu aveam nicio problemă să mi-o imaginez pe Rigemor stând în clipa aia rezemată de frigider, vârându-și mâinile în pantaloni. Nu pentru că era dornică și fusese stârnită de leii care vânau, ci pur și simplu pentru că *o mânca*. Sau poate se dusesse să-și mai toarne o ceașcă de ceai în timp ce *mânca* un muc sau doi? Își rodea unghiile? Sau ce zici de asta – șaptesprezece abdomene, șase flotări și o săritură pe loc?

Nu s-a mai întâmplat nimic în seara aceea, în afară de faptul că Rigemor Jølsen s-a întors (ținând în continuare cana în mână) și s-a așezat la loc pe canapea. Chiar atunci, programul cu animale s-a terminat și a început un film franțuzesc, iar ea s-a ridicat și a închis televizorul. La scurt timp după asta, și camera, și bucătăria erau cufundate în întuneric. Pătratul auriu care se aprinsese între bucătărie și ferestrele camerei de zi era dovada faptului că baia e ocupată. Dormitorul ei dădea spre partea cealaltă a clădirii, asta știam. Dacă i s-ar fi întâmplat ceva, măcar nu se putea da vina pe mine.

Din Jurnal: „Rigemor Jølsen.”

Niciun cuvânt mai mult. Pur și simplu nu-mi venea nimic în minte.

M-am întins în pat, am încercat să mă masturbez uitându-mă la poza cu Gro pe placa de surf, dar nici măcar așa nu am reușit, probabil pentru că mi-era mintea în altă parte.

A doua zi am luat micul dejun în centru. Eram în fața cafenelei exact în momentul în care s-a deschis, la ora nouă fix. A fost cam extravagant gestul meu, dar s-o lăsăm așa. Ziua aia era deosebită. Adică *putea* să fie. Nu știam nimic despre obiceiurile lui Rigemor Jølsen legate de mersul la cumpărături, dar porneam de la presupunerea că o persoană singură, așa cum era ea, nu se duce la supermarket o singură dată pe lună. Dar, la urma urmei, cine putea ști? Nesiguranța asta mă rodea, de ce să nu recunosc? Cine știe, poate că ura supermarketul nostru; putea la fel de bine să călătorească mile întregi cu metroul și cu autobuzul pentru a-și face cumpărăturile la un alt supermarket, vinerea, o dată la două săptămâni. Nu era exclus să meargă numai la magazinele cu delicatese din Frogner. Bine i-ar mai fi stat! Rigemor Jølsen

locuiește la bloc și mănâncă numai homari, prepelițe prăjite și crocante, crabi de pe coastele canadiene și melci franțuzești. Așa mi-o închipuiam eu, vreau să spun, dar eu unul nu făceam așa.

Nu, nu. Eu nu eram așa. Eu mâncam chiflă cu crenvurști și brânză. Și beam cafea. (Nu aveau ceai.) Cum era oare posibil să strici cafeaua *înainte* de deschiderea cafenelei? Adăugaseră acid tanic în timp ce curgea lichidul din filtru? Mda. Măcar aveam locul de la geam, asta era important. Trebuia să fiu răsplătit într-un fel pentru că sosisem primul. Dacă Rigemor Jølsen s-ar fi gândit cumva să facă un drum până la supermarket chiar atunci, înainte de prânz, ar fi fost practic obligată să treacă prin fața mea. Mă incita gândul ăsta. Nu că mi-aș fi dorit să mă uit la ea de sus sau așa ceva. Nu, nici pomeneală; dar era o chestiune care ținea de control. Eu stau aici, cocoțat pe scaun, iar tu treci pe acolo, mergând pe jos. Nu era niciun orgoliu ascuns în constatarea asta, așa cum nu vedeam un motiv de mândrie nici în faptul că Gro era în Berlin, iar eu, la Oslo. Ea avea anumite îndatoriri în viața ei, tot așa cum și eu le aveam pe ale mele. La fel stăteau lucrurile și cu Rigemor Jølsen. Așa că am mai cerut o ceașcă de cafea.

Doamne, ce de femei în vârstă își duceau traiul la marginea pădurii! Pur și simplu nu remarcasem asta până atunci. Iată-le venind, cârduri-cârduri, cu plase de cumpărături și bastoane și toate cele. Pur și simplu am rămas fără grai la ce vedeam, deși gândul la Rigemor Jølsen mă rodea întruna, cu dinți lungi și ascuțiți. Dacă se întâmpla să se strecoare în cafenea exact când plecam să-mi iau ceva de băut? Nu, asta mi se părea puțin probabil. De-abia îmi luasem de băut, și fusesem foarte rapid, asta după ce mă asiguraseră că Rigemor nu e nicăieri în zare; întreaga piațetă din centru era de fapt pustie. Dar se ivise altă problemă stringentă la orizont: cafeaua are asupra mea un efect laxativ foarte puternic. Bineînțeles că nu plecasem de acasă înainte să merg la toaletă. Dar ce puteam face dacă otrava asta neagră avea asupra măruntaielor mele o influență atât de puternică? Mă treceau toate transpirațiile, iar inima îmi bătea ca o locomotivă. Nu mai încăpea nicio îndoială, trebuia să mă duc la baie, chiar dacă asta însemna să las afacerea cu Rigemor Jølsen la voia întâmplării.

Fir-ar să fie! Așa se întâmpla mereu. De câte ori eram gata să întind mâna către sulul de hârtie igienică, mi mai era nimic acolo. Îmi și imaginam cum intră Rigemor Jølsen taman atunci în cafenea! Nu era nicio scăpare pentru mine, așa cum zăceam neputincios pe colacul veceului, și m-am jurat să nu mai cumpăr cafea de acolo în vecii vecilor. Pe de altă parte, este chiar amuzant să vezi cât de copilăroși sunt băieții și bărbații dacă îi lași într-o toaletă cu un pix în mână. „Ronny, 22, îmi place orice joc. Îmi place să o sug.” Număr de telefon. „Bente e o târfă.” Funduri și organe femeiești desenate cu carioca, plus doi sâni imenși. Doamne! Cu siguranță Ronny nu făcea de toate, așa cum spunea. Numărul de telefon sigur aparținea vecinului scriitorului lugubru, sau poate profesorului său de fizică. Iar curvăsăria lui Bente nu consta în nimic altceva decât că și-a tras-o cu scriitorul infamului anunț.

O dată am fost și eu la toaleta femeilor de la biblioteca Deichman. (Toaleta femeilor a fost folosită o vreme drept toaletă comună, pentru că toaleta bărbaților era în curs de reamenajare – așa se spunea, cel puțin.) E interesant de remarcat că atmosfera din toaleta femeilor era cu totul diferită de cea din toaleta bărbaților. Mici poezii cu dulcegării de dragoste, desene cu flori și inimioare... Oare bărbații și femeile trăiau pe planete diferite, în lumi paralele? Multe femei așa credeau; în orice caz, le auzisem vorbind despre asta și eram înclinat să le dau dreptate. Și, chiar în clipa în care eram gata să-mi trag pantalonii pe mine, mi-am spus că probabil așa și este, oamenii trăiesc în lumi diferite, fiecare pe planeta lui. Uneori, chiar în universuri diferite. Oare singurătatea nu este însăși vocația noastră, starea noastră naturală? Eram conștient că multe persoane se obișnuiseră să mă considere un singuratic. Pe de altă parte, eu vânam iar și

iar exact această însingurare la ceilalți, în râsetele lor zgomotoase, în îmbrățișările lor și bătaile pe umăr, precum și în strângerile de mână. Singurătatea împreună. Să trăiești singur (sau împreună cu mama) reprezintă pentru mulți forma cea mai pregnantă a singurătății; dar să fie oare această singurătate mai intensă și mai sufocantă decât singurătatea din familiile cu mulți copii? Oare era realist să consideri că un om poate atinge o formă mai intimă de comuniune cu semenii lui decât ce simțisem eu (și mai simțeam încă) pentru cei 40 000 de „colocitari” de la marginea orașului Oslo? Din câte știu eu, nu.

Mă întorsesem la locul meu și mă concentram pe Cola. Sau Coca Cola, dacă vrem să fim tipicari. După gust, ai fi zis că e o combinație de parfum dulceag și suc acidulat, dar îmi făcea bine la stomac.

Rigemor Jølsen. Aproape că mi-era ciudă pe mine că mă lăsasem de fumat, pentru că în clipa aia tare aș fi vrut să îmi aprind o țigară în timp ce aștept. Sau o pipă. Să suflu pe nări fum albăstrui și să mă prefac cu degajare că totul e în regulă. Nu avea niciun rost să neg că felul în care stăteam acolo, singur la masă, fără nicio ocupație și cu un pahar de cola între degete nu putea să le dea celorlalți decât o impresie de apatie sau chiar de abandon abulic. Oare își închipuiau că sunt un înfrânt al sorții? Că las viața să treacă pe lângă mine? M-am uitat în jur. Două perechi gălăgioase se aflau la alte două mese de la geam. Departe de tot, lângă bar, un bătrân stătea aplecat peste ultimul număr din VG³. Greu de spus ce credeau acei oameni despre mine. Mă vedeau ei oare? M-a cuprins deodată o spaimă răscolitoare la gândul că sunt invizibil pentru ceilalți. Trebuia să obțin imediat o confirmare că exist și, chiar dacă sunt modest de felul meu și nu îmi place să ies în evidență, m-am ridicat în picioare și am bătut tare din palme de patru ori.

Chiar așa. Am bătut din palme și în secunda aia m-au perceput cu toții ca pe o realitate indiscutabilă.

La ora unu și un sfert a venit Rigemor Jølsen. După un croasant cu brânză și niște cârnați, două cafele și trei pahare de cola, stomacul era din nou sub control. Rigemor Jølsen traversa piațeta în pas domol, împreună cu o altă femeie în vârstă, ceea ce mă irita puțin. Dar numai puțin. Rigemor Jølsen purta un palton albastru cu bej și adidași. Pe cap avea o pălărie de Robin Hood, tot cu albastru și bej. Prietena lui Rigemor Jølsen aducea mai mult cu un șoricel gri. Dezagreabilă, cu o față ca de șobolan ivindu-se de sub borul pălăriei maro, fără formă. Avea un palton cu imprimeu de oase de pește, în alb și gri. Și *cizme de cauciuc*! Dacă aș fi avut vreme să mă gândesc, m-ar fi mirat puțin compania pe care o întreținea Rigemor Jølsen; dar, cum nu aveam timp de asta, am țâșnit de pe scaun și am luat-o la goană în jos pe scări. Chiar grăbit nu eram; la urma urmei, cele două se îndreptau direct spre supermarket și puteam, desigur, să le găsesc acolo, că doar nu aveau să o ia la fugă prin magazin. Dar mă înflăcărasem pentru că eram nerăbdător să o cunosc pe Rigemor Jølsen; aveam mii de întrebări, și răspunsul la ele tocmai trecuse agale prin dreptul meu, cu un etaj mai jos, în pantofi maro și comozi.

Ce ușurare! Am găsit-o pe Rigemor Jølsen singură lângă raionul de lactate. Micul șobolan era departe. Probabil că era o vecină băgăreață care o agățase pe drum. M-am prefăcut că nici n-o observ. Mă purtam cu o indiferență desăvârșită. Impasibil, am trecut pe lângă Rigemor Jølsen ținând coșul în fața mea, în timp ce am observat cu coada ochiului că tocmai își pusese în cărucior o cutie de un litru de lapte degresat. Acum își plimba mâna șovăitoare deasupra iaurturilor. Cu destulă nonșalanță, am luat și eu un litru de lapte degresat și l-am pus în coș, apoi am plecat mai departe spre raionul de brânzeturi. Știam exact ce caut, și anume pastă de brânză cu creveți la tub, dar mă prefăceam că varietatea sortimentelor îmi dă de furcă. Îmi plimbam mâna de la brânza cu creveți la cea cu șuncă, apoi mai departe, spre brânza cu arpagic, după care mă întorceam din nou la tubul galben cu creveții rozalii. În tot acest timp, aruncam

priviri discrete în direcția lui Rigemor Jølsen. Ce anume va hotărî să cumpere? Mûsli? Ananas? Iaurt simplu?

A ales iaurt cu prune uscate. Oare Rigemor Jølsen avea probleme cu tranzitul intestinal? Nu am apucat să mă lămuresc pe deplin până ce nu a cumpărat și o pungă de semințe de in; în orice caz, ideea era captivantă. Parcă o și vedeam stând aplecată și îngândurată, în timp ce lacrimile îi făceau ochii să pară albi și frumoși.

Rigemor Jølsen a trecut pe lângă mine. Stăteam perfect nemișcat și mă prefăceam că studiez data expirării de pe un pachet de brânză vidată, dar am remarcat mirosul discret pe care l-a lăsat în urma ei. Și, pentru prima dată, i-am simțit parfumul. Nu mă pricep deloc la parfumuri, asta trebuie să recunosc, dar mirosul m-a transportat pentru o secundă înapoi în căsuța bunicilor de la marginea orașului Sandefjord – mai exact, în pivniță, acolo unde se păstrau merele peste iarnă. Parfumul lui Rigemor Jølsen mirosea pur și simplu a mere. Mere de iarnă! Dulci și bune!

Următoarea oprire a fost la raionul de carne. Următoarea oprire a lui Rigemor Jølsen, să fie clar. Eu m-am îndreptat agale spre colțul cu ulei și apă minerală și m-am postat în fața rafturilor, pe jumătate ascuns după cutiile de Solo fără zahăr. Destul mă chinuisem cu două zile mai devreme să-mi imaginez cum ar trebui să sune timbrul vocii ei când comandă carne tocată și cârnați; m-am hotărât să nu joc periculos și să nu trec pe lângă ea. Nu trebuia să îl vadă mereu pe Elling în spatele ei sau alături. Strategia mea era următoarea: scurte intersectări ca din întâmplare, după care eu mă trăgeam deoparte și o observam de la distanță. Aveam destul timp la dispoziție, nu mă grăbeam. Încetul cu încetul se face oțetul, iar adevărul despre cetățeanca Rigemor Jølsen avea să fie scos la iveală treptat și numai cu multă răbdare. Drept să spun, ajunsesem deja departe în cercetările mele. Numele: Rigemor Jølsen. Iubitoare de animale, fără niciun interes pentru filmele franțuzești. (În privința asta eram de acord cu ea.) Puțin constipată (?). Parfum: de mere. Amatoare de lactate. Cerc de cunoștințe: o persoană cu alură de șobolan... Nu. Femeia cu alură de șobolan cu siguranță nu făcea parte din cercul de prieteni al lui Rigemor Jølsen. Cercul de prieteni este o formă de comuniune prea intimă ca să se aplice relației dintre Rigemor Jølsen și femeia cu alură de șobolan. Rigemor Jølsen știa cu siguranță cine este această femeie și nu îi plăcea să refuze să schimbe niște amabilități cu ea atunci când situația o impunea, dar atât și nimic mai mult. Nu, clar că nu. Eram înclinat să cred că Rigemor Jølsen nu întorcea spatele nimănui, fiind o fire suficient de independentă ca să nu se teamă să își facă apariția în public cu o femeie care seamănă cu un șobolan. Rigemor Jølsen nu era genul care să judece omul după înfățișarea bizară și, de ce să n-o spunem, respingătoare. Nu-i păsa nici cât negru sub unghie de ceea ce credeam eu sau alții despre persoana cu care venise la magazin. În timpul războiului, îi ținuse la respect pe ocupanți doar fixându-i cu privirea sau aruncându-le câte o căutătură aprigă. Ținuse în frâu o droaie de copii, rezistând inflexibilă la mofturile lor. În comparație cu viața pe care o dusesse și experiențele prin care trecuse, relațiile pe care le tolera și faptul că se plimba câțiva metri cu o femeie cu alură de șobolan într-o zi oarecare aproape că nici nu meritau menționate. După ce ajungea acasă și pune la fiert apa pentru cafea, nu mai acorda acestui gest nici măcar un gând. Atât de maiestuoasă era!

Până la urmă, nu a cumpărat nici carne tocată, nici cârnați, ci o bucată de ficat, după cum am constatat. O bucată de ficat și o bucată de cânat de porc. Dar remarcasem (chiar și de la distanța aia) cu ce autoritate a dat comenzile. Nu a fost nimic de tipul „mda, ia să vedem”. A fost ficat. Și cânat de porc. Se hotărâse ce o să cumpere încă de acasă, poate chiar cu o seară înainte. În timp ce urmărea pe micul

ecran girafe, rinoceri și lei mai mult sau mai puțin letargici, Rigemor Jølsen se gândea la ficat și cârnați de porc. În timp ce se uita la leoaicele care sfâșiau în bucăți un bivol indian pe jumătate mort, își spusese: „Cred că mâine o să mănânc ficat. Și o bucată de cânat de porc.” În ceea ce privește alegerea iaurtului, problema se pusese altfel. Rigemor Jølsen ezitase, fără îndoială. Dar nici această ezitare nu m-a făcut să pun la îndoială vreo secundă faptul că este o persoană hotărâtă. Sunt multe moduri de a ezita, iar ezitarea ei nu a avut niciun fel de *zăpăceală* în ea. M-am gândit cum ar fi reacționat Femeia-Șobolan într-o situație similară. Mi s-a întins un zâmbet pe față. Postată în fața a opt, nouă tipuri de iaurt, micuța ființă cenușie ar fi găsit într-adevăr o provocare pentru creierul ei mic și urât. Și, cum fiecare dintre iaurturi ar fi atras-o ca un magnet, sărmana ființă ar fi rămas tremurând în fața raftului frigorific. Parcă o și vedeam. Tremura! Îți venea să vomți, nu altceva.

„Nu, mulțumesc, asta a fost tot.” Îmi dădeam seama că asta spusese, îi ghicisem cuvintele pe buze. Vânzătorul, un tip pe care îl știam drept un om simplu, se apropiase de ea în halatul lui alb de nailon și îi adresase întrebarea standard, care nu-și avea rostul în fața unei astfel de cliente.

Între timp, îmi făceam de lucru. Elling uitându-se atent într-o parte, la o ladă cu suc Solo fără zahăr. Mda, nu era tocmai postura în care aș fi vrut să mă vadă când avea să se întoarcă cu spatele la raionul de mezeluri. Am bătut repede în retragere. M-am dat doi pași în spate, împingând căruciorul printre rafturi, direcția fructe și legume. Roșii poate? Ei bine, de ce nu? Pe moment, cel mai important în clipa aceea era să îi dau lui Rigemor Jølsen o impresie de activitate atunci când, peste câteva secunde, avea să dea colțul spre raftul cu ulei și apă minerală. Activitate și stăpânire de sine. Și ce ar putea să inspire mai multă stăpânire de sine decât un bărbat în floarea vârstei, care întinde o mână spre pungile de plastic, pe când cealaltă mână a pornit deja în direcția lăzii cu roșii? Nimic. De-abia mă abțineam să întorc capul, dar nici nu se punea problema. Mă hotărâsem să trec neobservat și cu asta, basta. Foarte sigur pe mine, am pus în pungă cinci roșii tari (dar nu foarte) și m-am așezat la coadă în spatele unei tinere mame, care cu o mână încerca să îl țină în frâu pe un puști agitat, în timp ce cu cealaltă așeza pe cântar o varză de mărime medie.

„52”, m-am gândit. „Apasă 52. Varză.” Dar ea ezita. Nu tremura cum ar fi tremurat Femeia-Șobolan, dar tot ezita. Copilul se smucea, încercând să ajungă la raftul cu ziare și ciocolată. Mama nu găsea varza. Eu începeam să nădușesc. Mama nu găsea varza. Simțeam cum îmi curge transpirația la subraț. A găsit ardeii capia și ardeii grași, a găsit și roșiile și cartofii, a găsit țelina și napii suedezi. Dar, în ciuda faptului că varza era chiar lângă napi, doamna nu era în stare să pună unghia roșie pe butonul corect. „52”, îmi tot spuneam în gând. „52, varză. Cartofi, napi, varză. Cartofi, napi, varză.” Copilul a început să scâncească și să o lovească în sold. Voia „ocolată, ocolată, ocolată”. Mama se uita după numărul 52, varză. Mă treceau toate transpirațiile. Plasa cu roșii îmi atârna în mână ca o cărămidă. Oare Rigemor Jølsen era în spatele meu? Nu te întoarce, Elling! Rezistă și stai nemișcat. 52, varză. 49, 50, 51, varză! 52, varză.

Evrica! Mama a apăsat în sfârșit 52, varză, a luat repede tichetul cu prețul și i-a dat copilului o binemeritată scatoalcă peste ureche. Venise rândul meu. Unde sunt roșiile, Elling? Doar le-ai văzut acum o clipă. Sunt de două tipuri. Roșiile mari și cărnoase, pe care nu e bine să le cumperi acum, și roșiile mici și spălăcite, importate din Olanda. Sunt unele lângă celelalte. Să vedem: praz, țelină, morcovi. Ardei, verzi și roșii... 52, varză.

— 13, am auzit din spate.

Era o voce de femeie.

— Roșiile sunt la numărul 13!

Sesizasem oare o urmă de iritare? Nu eram sigur. Vorbise cu cel mai curat accent din est. Doar gândul că Rigemor Jølsen stă probabil chiar în spatele meu și mă îndrumă către prețul roșiilor olandeze cu o ușoară iritare în glas era de ajuns ca să mă ia cu leșin. Nu te întoarce, Elling! Apasă pe 13. Am apăsător pe 13. Am lipit pe pungă eticheta cu prețul și m-am întors.

Femeia-Șobolan! Îmi venea să țip. Femeia-Șobolan se uita la mine de la o distanță atât de mică, încât puteam să văd și ce are în nas!

Mi s-a făcut rău și, preț de o secundă, m-a luat cu greață. Trebuia să plec de acolo, neapărat. Oricum nu aveam ce să fac cu roșiile după aceea. Trebuia să scap de ele urgent și trebuia să o găsesc pe Rigemor Jølsen. Contrar oricărei logici, nu se oprise la ulei și apă minerală; prin urmare, sigur o luase înapoi exact pe unde venise. O fi uitat ceva? Nu, nu avea sens. Deodată, mi-a picat fisa. Rigemor Jølsen se dusesse după colț, la raionul de mezeluri, de unde își amintise că mai are ceva de luat. De fapt, se pare că avea de cumpărat un lucrușor sau două de la raionul cu detergenți și articole sanitare, care se afla un pic mai la dreapta. Dar atunci când băgase de seamă că nu e nimeni la coadă la mezeluri, se dusesse acolo mai întâi, ca să câștige timp. Nu că ar fi fost necesar să facă asta. Rigemor Jølsen avea, după toate aparențele, timp berechet. Dar reacționase din obișnuință. Fiind mamă a mai mulți copii, îi intrase în reflex să își chivernisească bine timpul.

Și, într-adevăr, când am dat colțul după raftul cu pâine crocantă suedeză și am trecut de săpun și detergenți, am zărit-o luând o pungă de OMO. Am trecut pe lângă ea și mi-am achiziționat o nouă periută de dinți, lăsând punga cu roșii să alunece în spatele pungilor cu hârtie igienică.

Coadă de la casă. Nici nu e nevoie să mai spun că Femeia-Șobolan a reușit să se strecoare între mine și Rigemor Jølsen. Dar, cu ocazia asta, cel puțin am reușit să disting pentru prima dată vocea lui Rigemor Jølsen. Dialect din est, exact ca Femeia-Șobolan. Femeia-Șobolan era cea cu care vorbea. Comparau prețuri și liste de cumpărături. Vremea avea să se încălzească în zilele următoare.

În drum spre ieșire, am luat repede un *Dagbladet*. Gro tranșează lucrurile în chestiunea pescarilor.

Așa a decurs ziua de dinaintea înmormântării mamei. Cu mare durere, mi-am făcut curaj să deschid congelatorul și să iau un pachet cu două porții de chiftele făcute în casă, când știam că mama, care scrisese caligrafic „chiftele” pe punga de plastic, zace moartă și rece într-un sertar frigorific undeva în oraș. Cu un bilețel legat de degetul mare de la picior, bilețel pe care un necunoscut îi scrisese numele. Am încălzit pe aragaz chiftelele și sosul brun și am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să nu mă mai gândesc la incinerare.

Chiftelele ei erau la fel de bune ca pe vremea când era încă în viață. Mă simțeam așa de... ireal, într-un fel. Tot mestecam și mestecam, și simțeam cum ceva se acumulează înăuntrul meu, până când am izbucnit în sfârșit în plâns.

Dar destul despre asta. Am plâns până ce n-am mai avut lacrimi și am mâncat până m-am săturat, după care am spălat vasele, m-am așezat pe canapea și mi-am lăsat mintea să rățăcească nestingherită.

M-am gândit la Rigemor Jølsen. Și apoi la Femeia-Șobolan. Ceva nu se potrivea în toată povestea asta. Se duseseră acasă împreună. Vorbeau și râdeau, dar nu se purtau deloc ca două vechi prietene. Le urmărisem tot drumul spre casă, până intraseră în scara B a blocului din Grevlingstien.

Cu siguranță că a fost un gest imatur din partea mea să judec după aparențe. Recunosc asta. Poate că

Femeia-Șobolan avea așa de multe părți bune, încât o eclipsa și pe Maica Tereza. Dar nu reușeam să mă conving de asta. Dacă era ceva mai mult între ele decât o relație ca între vecine, mă temeam ca nu cumva Femeia-Șobolan să exercite o influență nefastă asupra lui Rigemor Jølsen. Îmi era teamă ca nu cumva Femeia-Șobolan să o afunde într-o mlaștină de bârfe și vorbe goale sau să o îmbie să vină la întrunirile Martorilor lui Iehova. Nu aveam niciun drept să am astfel de gânduri, era chiar împotriva idealului de egalitate care stă la baza convingerilor mele politice și religioase, dacă e să mergem până acolo – ideea potrivit căreia toți suntem buni și la fel de valoroși în fața Domnului și a statului. Și totuși, stăteam acolo și aveam gânduri urâte. Din nou și din nou. Uneori o întrezăream parcă pe Femeia-Șobolan îmbrăcată în salopetă cauciucată pe placa de windsurf. Și râdea disprețuitor la mine, cel de pe canapea. Eram atât de răutăcios, incredibil de răutăcios, dar mi se rupea de asta. Între femeia aceea micuță și tăria extraordinară a lui Gro era o distanță ca de la cer la pământ. Două ființe diferite, de pe două planete diferite, care se întâlnesc cu totul neașteptat la o răscruce de drumuri improvizată de psihicul meu bizar. Iată-le acum, fiecare pe placa ei de surf, și ambele cu posteriorul bombat pe fundalul cerului albastru de vară; erau cu desăvârșire ale mele. Pe cuvânt că nu am cerut niciodată să mă pricopsesc și cu Femeia-Șobolan, dar era prea târziu: intrase în fantezia mea și îmi aparținea. Eram ferm convins că nimeni altcineva nu și-o mai imaginase pe o placă de surf.

Dar să ne întoarcem la oile noastre. Nu puteam să zac toată ziua râzând disprețuitor. Mai aveam timp să studiez puțin mărunțișurile pe care le făcea Rigemor Jølsen.

Da' de unde! Trăsese draperiile, deși nu de tot. O fantă minisculă mă lăsa să întrezăresc un colțișor de cameră. Dar nici urmă de Rigemor Jølsen. Lumina era aprinsă, dar nu era nicio mișcare înăuntru. Oare se uita la televizor? Stătea în bucătărioara ei și se scărpină în locuri pe care nu le pot numi? Era foarte posibil. O bănuială tulburătoare nu-mi dădea pace: o avea o în vizită pe Femeia-Șobolan? Oare de asta avusese grijă să tragă draperiile? Se prea poate, Elling. Una este să te afișezi în public cu această femeie și alta este să recunoști că ai o relație cu ea chiar în apartamentul tău. Rigemor Jølsen sigur nu era genul de femeie care să plece urechea la bârfele vecinilor, dar nu era necesar să se afișeze chiar așa cu Femeia-Șobolan. „*Ce caută Femeia-Șobolan la ea în vizită?*” mă întrebam eu în timp ce făceam reglajul telescopului. Masa de tec se distingea cu claritate acum. Erau multe posibilități. De exemplu, aș fi putut foarte bine să cred că Femeia-Șobolan are o nepoată cam zurlie, care a întrecut orice limită. Toril, mama copilului, pierduse orice fel de control asupra fiicei sale. Din cauza băieților de prin străinătăți, care fură din benzinării. Toril, care fusese abandonată de mult de bărbatul ei, nu mai avea decât o singură persoană la care putea apela dacă avea nevoie de ajutor, și aceea era mama ei. Că mama ei arăta ca un șobolan, asta e, n-avea ce-i face. În joc era viața fiicei sale. Cât despre Femeia-Șobolan, nu putea fi decât copleșită. Unica ei nepoată, în brațele unui turc? Bineînțeles că nu puteam să știu ce se petrece în mintea Femeii-Șobolan. Dar eram convins că nu îi este greu să-și imagineze un turc cu mâini tinere, rugătoare, apoi din ce în ce mai insistente, atingând șoldurile albe ca laptele ale nepoatei sale, mângâiere după mângâiere; putea să vadă cu ochii minții cum mâinile turcului se mișcă încet, dar sigur către Țintă, mica țintă umbroasă, strâmtoarea Bosfor, calea către misterul bazarelor. Pentru prima dată mi s-a făcut milă de Femeia-Șobolan. Ce nemernic! Și unde mai pui că și fura! Douăzeci de pachete de țigări Prince și două banane. A fost prins de curând în flagrant la Texaco. Gonea pe autostradă ca un nebun, numai să scape de poliție. Ce face o bunicuță obișnuită când o lovește o asemenea nenorocire? Exact. Când se întâmplă așa ceva, merge în vizită la Rigemor Jølsen. Iar Rigemor Jølsen trage draperiile, o pofteste să ia

loc și se pune pe ascultat. Există două feluri de oameni pe lume, obișnuia mama să spună: oameni care știu să îi asculte pe ceilalți și oameni care nu pot să-i asculte. Eram sigur că Rigemor Jølsen face parte din prima categorie. Șarmul ei era cel mai în măsură să susțină acest fapt. Ce nu-i fusese dat să audă de-a lungul anilor? Zic asta pentru că Rigemor Jølsen nu trăia ruptă de lume. Alții n-au decât să spună ce poftesc despre asta. Atât încercarea turcului de a o penetra pe nepoata Femeii-Șobolan, cât și furturile din benzinării erau gesturi cât se poate de omenești. Revoltătoare și regretabile, dar omenești. Parcă și auzeam cum Rigemor Jølsen încurajează uniunea tinerei perechi căreia i se tăiau aripile și făcea lobby pentru tânăra care o apucase pe căi greșite, îndemnând-o pe Femeia-Șobolan să nu o condamne. Îi lua apărarea și turcului. Băieții sunt băieți, indiferent dacă vin din Istanbul sau din Snăsa. Mda, acum, că o auzisem punând problema astfel, în dialectul ei din est, eram obligat să-mi revizuiesc părerea despre băiat. Ce drept aveam eu să-l numesc „nemernic” doar pentru că-și urma instinctele? Niciunul, bineînțeles. Până la urmă, fiica lui Toril îl lăsase să se poarte așa cu ea, ba chiar îi făcuse plăcere târfuliței. Îi plăcuseră mâinile lui dornice și respirația lui găfăită. Așa erau femeile din familia aceea. Oricine ar fi fost cât se poate de îndreptățit să se întrebe ce caută Femeia-Șobolan acolo și de ce se plânge.

Nicio mișcare. Chiar așa, nici măcar una. O umbră a trecut grăbită spre bucătărie. Ce se întâmplase? Cea mai probabilă variantă era că Rigemor Jølsen se săturase de văicărelile nesfârșite ale Femeii-Șobolan și o pusese la respect din două vorbe, scurt și la obiect, de așa manieră, că Femeia-Șobolan părăsise apartamentul înfuriată proteste și orbită de îngâmfare. Dacă nu mă înșelam prea tare, se trânteau și ușile pe-acolo.

A mai trecut o oră. Nimic. Îmi cam pierdusem răbdarea. Mă simțeam de parcă ardeam gazul degeaba. Fără intenție, am lăsat telescopul o idee mai jos, îndreptându-l spre apartamentul de sub cel al doamnei Rigemor Jølsen. Acolo draperiile nu erau trase nici în cameră, nici în bucătărie. „Doar așa, de dragul amuzamentului”, m-am gândit. Am evaluat rapid situația, după care m-am grăbit să îndrept telescopul din nou către Rigemor Jølsen.

Bine zis „amuzament”! M-am trezit brusc aruncat într-o gașcă de bețivani, și asta în mijlocul săptămânii. Da, „bețivani” era cam mult spus, dar că se bea acolo jos – în privința asta nu era niciun dubiu. O pereche de însurăței – sau, mai bine zis, o *pereche* pur și simplu – stătea pe canapea și se uita la televizor; pe masă erau nici mai mult, nici mai puțin de patru sticle de vin. El bea vin alb și ea, vin roșu, din câte puteam să-mi dau seama. El era îmbrăcat în blugi și o cămașă galbenă în dungii. Era brunet, cu părul pieptănat pe spate. O țigară îi atârna în colțul gurii. Un adevărat Harry⁴, după cum obișnuiam să îi numim pe tipii de teapa lui când eram mici. Ea era în blugi și pulovăr roșu. Blondă natural sau vopsită. Și-a tras picioarele sus pe sofa, și stătea pe ciuci, cum s-ar spune – un comportament cam nefeminin, după părerea mea; totul părea puțin obscen. Dacă nu ar fi avut pantaloni pe ea, aș fi putut să văd ce are între picioare. Văzusem într-o emisiune cum unele femei africane stăteau așa când se pregăteau să nască, și pentru asta, poziția era destul de bună. Dar nu văd de ce o compatrioată de-a mea ar fi simțit nevoia să stea așa într-un bloc modern de la periferia capitalei. Băutura e de vină, ca de obicei. Oricum, nu-mi puteam imagina cum o femeie de peste patruzeci de ani, cu toate dotările normale, ar putea să adopte o asemenea poziție fără să aibă o concentrație considerabilă de alcool în sânge. Era blondă, după cum spuneam, și destul de frumoasă, dar fuma cam mult. Fuma țigară după țigară dintr-un pachet de pe masă. Destul de nefeminin. Oare cum era să săruți o asemenea femeie? O femeie care de bunăvoie își folosea

gura drept fabrică de deșeuri? Nu știam. Nu știam nimic despre sărutări. Nu am vrut să iau parte la așa ceva nici măcar când colegii mei de clasă aproape că mă obligaseră să fac ce e mai rău: să scoți limba și s-o vâri într-o gură străină. Pentru numele lui Dumnezeu, de ce ai face așa ceva? Ca să nu mai pomenim că primești și tu o limbă străină în vizită! O bucată de carne umedă, plină de bacterii și mizerii. Dacă fata respectivă avea alte obiceiuri alimentare decât mine? Să presupunem că mâncarea ei preferată era pâine intergrală cu o felie groasă de *gammelost*⁵. Sau că îi plăcea heringul. Gândește-te numai: *limba aceea care se plimbă voluptuoasă prin gura ta e obișnuită să se răsfețe cu hering tăiat fin și servit cu ceapă proaspătă!* Sau mai rău. Nu. Am refuzat politicos o asemenea ofertă. De două ori am fost întrebat dacă vreau și am refuzat.

Ce diferiți sunt oamenii! Iată-mă la mine în apartament, cu o ceașcă de cafea alături și cu un telescop de aproape 10.000 de coroane, în timp ce acolo jos, o necunoscută care dăduse deja gata nouă țigări stătea și își bea vinul, pahar după pahar. *Ciuci* pe sofa! Împreună cu un bărbat brunet care părea să-i împărtășească hobby-urile, adică degradarea cât mai rapidă a propriului corp. La etajul superior locuia Rigemor Jølsen, care-și vedea de ale ei, orice ar fi însemnat asta. Într-un alt apartament din bloc locuia probabil Femeia-Șobolan, care-și studia îndeaproape palmele goale.

Mi-am îndreptat privirea către apartamentul de lângă cel al bețivilor. Un copil țopăia în mijlocul camerei. Avea orbajii bucălați și roșii ca niște mere. La bucătărie se întrezărea umbra unei mame sau a unui tată. Deodată, mi-a venit un chef nebun să îndrept telescopul spre toate ferestrele de sub mine, acolo unde lumina era aprinsă, dar m-am abținut, m-am recules și mi-am înfrânat pofta. Aș fi putut să arunc o otheadă la fiecare pe rând, dar să le văd pe toate simultan nu era stilul meu. Așa nu mai înțelegi nimic. Înțelegerea care stă la baza opiniilor întemeiate se formează în timp, după studii minuțioase. Presupuneam că informațiile adunate astfel vor ajunge să includă și alte persoane în afară de Rigemor Jølsen, dar de la Rigemor Jølsen pornisem și ea rămânea cea care constituia fundamentul. Nu aveam de gând să mă apropiu de nimeni dacă nu avea vreo legătură cu ea și cu viața pe care o ducea. Totul cu moderație, Elling. Asta o vom rezolva în spiritul lui Gerhardsen⁶.

Să ne întoarcem la Rigemor Jølsen. Ajunsesem într-un punct mort. Începea să-mi fie tot mai clar că seara aceea nu urmează să-mi aducă informații noi despre viața și persoana ei. Era suficient cât îmi dăduse de gândit umbra care trecuse rapid prin dreptul ferestrei și care putea să fie a ei sau a Femeii-Șobolan. În același timp, era limpede că doar accesul direct îmi poate oferi cunoașterea la care aspiram, iar acces direct nu puteam obține în seara aia. Ciudat era că oamenii nu obișnuiesc să tragă draperiile după ce se întunecă. Nu puteam decât să mă rog lui Dumnezeu ca prilejul pe care mi-l oferise cu o seară înainte să nu fi fost doar din cauză că uitase să tragă draperiile. Era de ajuns câți oameni își trăiau viața în spatele draperiilor. Eu eram unul dintre ei.

Din nou jos la vecini. Domnul și doamna Dușcășiichiștoc. Constatam că deja mă irită faptul că nu știu cum îi cheamă. Oare de ce nu-mi notasem toate numele persoanelor de pe scara lui Rigemor Jølsen? Lasă, și mâine e o zi. Ce-i drept, a doua zi era înmormântarea mamei, dar aveam să mă îngrijesc ca toți acei oameni să fie botezați. Pe femeie mi s-a năzărit să o numesc Anne-Lise; cunoscusem cândva o fată cu numele ăsta, dar nu mă deranja amănuntul ăsta. Dacă urma să se dovedească la un moment dat că o cheamă Mona, asta nu m-ar fi tulburat prea tare. În schimb, moaca lui nu-mi sugera vreun nume aparte. Se lăfăia letargic pe canapea, de parcă ar fi fost împăiat. Nu se petrecea nimic cu el în afară de gestul rutinier de a duce țigara către scrumiera de pe masă. Și, bineînțeles, plimbatul paharului. Dar... *ea*

tocmai a ieșit. S-a aprins lumina în baie. Nimic neașteptat. Cine bea mult trebuie să se pișe des. Acum stătea probabil cu spatele la mine și dădea drumul jetului. *Cum* stătea ea? Perfect dreaptă? Nu. Mult aplecată în față, mi-am închipuit. Cu fruntea îndreptată spre genunchi? Cu fața întoarsă către chiloții ei nu tocmai curați? Îi atârnau mâinile în jos în timp ce se ușura? Știu că astfel de întrebări pot să pară triviale, niște bagatele. Dar nu. Pentru mine important nu era să fac un studiu despre ceea ce fac oamenii în mod *aparent*. Eu voiam să știu ce fac oamenii *de fapt*. Și voiam să știu și *cum* fac ceea ce fac. (Unde a dispărut Hansen? Hansen a plecat acasă. Bun. Dar ce face Hansen acasă? Mănâncă? *Ce* mănâncă? *Cum* mănâncă? Nu e totuna dacă folosește furculiță și cuțit sau bețișoare, ca un chinez, sau mănâncă pur și simplu cu mâna. Ei, poftim! Și tu, care credeai că știi totul despre Hansen! Poftim! Cu siguranță lucrează de mai bine de douăzeci și cinci de ani în spatele tejghelei, în tutungeria de unde îți cumperi ziarul în fiecare zi. Îi știi deja garderoba pe dinafară și vă tutuiți. Îți povestește cu drag despre nepoți. Dar știai că Gunnvald Hansen, la adăpostul celor patru pereți de beton ai casei sale, mănâncă chiftele de pește în sos alb cu *mâna*? Nu, p-asta n-o știai.)

Așa era felul meu de a mă interesa de ceva. Până la cel mai mic detaliu. De-a lungul vieții îmi dezvoltasem un adânc sentiment de neîncredere în ceea ce spuneau oamenii despre ei. Nu credeam că mint, dar eram sigur că îmi ascund o parte din informații. Cu ajutorul acestor informații, integrate în imaginea de ansamblu, aș fi reușit să creez o legătură cu oamenii, și ei mi-ar fi câștigat încrederea. Din acest motiv, era destul de enervant să trebuiască să ghicesc în ce poziție se ușurează vecina lui Rigemor Jølsen, al cărei nume îmi era încă necunoscut. Cel mai tare mă preocupa poziția brațelor. Femeia care stă pe colac, cu sulul de hârtie igienică în mână – femeia activă, care așteaptă nerăbdătoare să i se golească vezica, pentru că nu vrea să piardă nicio secundă aiurea. Vrea doar să termine mai repede cu tâmpenia asta, ca să-și poată relua locul în fața televizorului, unde stătea pe ciuci împreună cu soțul ei bețivan. Mai mult vin, mai multe țigări, și asta cât se poate de repede! Femeia care stă aplecată în față, cu mâinile atârând moi pe lângă corp – femeia care lasă lucrurile în voia sorții. O să aibă de stat o vreme la baie, dar până la urmă tot o să se termine și treaba asta. Nu e grabă. Nimic nu constituie un motiv de grabă, iar ea deja s-a lăsat în voia sorții, n-o mai interesează când termină, pentru că oricum nu reușește să urmărească ce se întâmplă la televizor. Cele două tipuri sunt cum nu se poate mai diferite. Între ele e o distanță ca de la cer la pământ. Diferența constă în însăși scânteia vieții sau, mai bine spus, *dorința* de a păstra această scânteie aprinsă. În cazul primei femei, încă mai există o curiozitate, o nevoie de a ști ce se întâmplă în jurul ei. Ea vrea să se șteargă repede (dar temeinic), să-și tragă iute chiloții și pantalonii și să se întoarcă repede înapoi pe canapea. Se grăbește să vadă ce s-a mai întâmplat la televizor, bineînțeles. Dar și să vadă ce mai e cu soțul: să se asigure că nu i-a băut vinul sau că dragostea lor e încă înfloritoare sau ca să vadă pur și simplu cum se mai simte. Și-a așezat o pernă la spate, așa cum îl sfătuisese doctorul? Avea destule țigări? Nu mai avea deloc. Cea de-a doua femeie a capitulat cu totul. Din partea ei, moartea putea să vină chiar în clipa aceea, asemenea unei muște care intră pe fereastră.

Greu de spus care dintre cele două femei a intrat acum în cameră. După câte se pare, niciuna dintre ele. Pe fondul noilor evenimente, eram nevoit să abandonez ambele imagini. Femeia intră în cameră cu o hârtie în mână. Își face vânt cu hârtia și se așază pe canapea. De data asta stă normal, poate chiar într-o manieră prea bătoasă. Genunchii lipiți. Pune hârtia pe masă. Se întinde după pachetul de țigări. Și atunci se spulberă totul. Bărbatul, care până atunci se mulțumise să stea ca un maimuțoi împăiat, sare în picioare. În câteva secunde este călare pe ea și îi dă un pumn direct în față. Femeia se izbește cu ceafa de

spătarul canapelei, iar când revine, își ascunde fața imediat în mâini. Umerii i se zguduie. Bărbatul se mulțumește doar cu această lovitură, după care se așază la loc, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Dar ceva s-a întâmplat. Da, Elling a văzut. Și dacă e vreun lucru pe care îl detest și care mă revoltă, atunci acela este violența. Unii spun (ba chiar susțin cu ardoare) că violența împotriva femeilor și a copiilor este mai rea decât violența împotriva bărbaților. Eu nu cred. Pentru mine, violența este ceva de care trebuie să te distanțezi în totalitate, indiferent sub ce formă se manifestă. Violența este un fenomen unitar; dacă împarți acest fenomen în forme mai grave și mai puțin grave înseamnă, în opinia mea, că nu iei violența în serios. El a lovit-o drept în față, în timp ce eu stăteam pe „pod”, perfect liniștit, și priveam. Mă simțeam jenat că totul se petrecuse ca și cum aș fi fost în aceeași încăpere cu ei, ca și cum clovnul ăsta, Harry ăsta, ar fi lovit-o în față după ce m-ar fi convins să intru la ei ca să bem ceva.

Care era motivul agresiunii? Ce îi spusese ea? Ce era scris sau tipărit pe hârtie? Trebuia să fac ceva, asta era cert. Dar, în lipsa unui indiciu care să-mi spună de ce o bătuse, îmi era destul de greu să o încadrez pe gorilă acolo unde îi era locul.

Din nou eram asaltat de infinite scenarii posibile. Revedeam scena iar și iar. Femeia intră în cameră. Ține în mână o foaie de hârtie. Își face vânt cu foaia și *spune* ceva în timp ce se îndreaptă spre canapea. Ce spusese oare?

„Kåre? Uite o bucată de hârtie igienică folosită. Știu că n-o să te bucuri să auzi asta, dar tocmai le-am povestit lui Lillian și Bitten despre dorințele astea mai speciale pe care le ai. Pur și simplu mi-a scăpat atunci când stăteam la povești la cafea.”

Din punctul meu de vedere, cazul era limpede ca „bună ziua”, „la revedere” și „ce-avem la masă?”. Nimeni nu are voie să lovească pe altcineva. Și cu asta, basta. Problema mea era că mă simțeam așa de inutil. Măcar de-aș fi putut să dau un telefon cuiva, de exemplu lui Rigemor Jølsen. Măcar să-i fi povestit ceea ce tocmai se petrecuse în apartamentul de sub ea. Asta n-o puteam face; eu unul consideram că o cunosc, dar pentru ea tot un străin rămăsesem. Și totuși, cum ar fi fost dacă aș fi putut să o sun în calitate de prieten, de prieten apropiat? („Rigemor? Ascultă, aici e Elling. Bruta aia de sub tine iar a dat în ea. Chiar în față. Da, fix cu pumnul a dat. Din fericire, stăteam aici și mă fâțâiam cu telescopul și am prins toată scena. Ce? Imediat. M-am gândit eu c-o să știi ce să facem.”)

Deja mă vedeam formând numărul ei, cu mare siguranță, de parcă l-aș fi știut pe de rost de când lumea.

„Rigemor? Elling aici.”

„Rigemor? Aici e Elling.”

„Rigemor? Elling.”

„Rigemor, eu sunt, Elling.”

„Vorbesc cu Rigemor? Elling sunt.”

„Elling la telefon.”

„Rigemor? Elling speaking.”⁷

„Aici e Elling.”

„Elling.”

„Guess who, Rigemor.”⁸ Exact. Elling.”

„Aici e Elling, Rigemor.”

„Sunt doar eu, Elling.”

„Da, eu sunt, Elling. Bună ziua, Rigemor.”

„Vorbesc cumva cu Rigemor? Perfect. Elling la telefon.”

„Bună, sunt eu, Elling. Cu cine vorbesc? Rigemor?”

„Ascultă aici, Rigemor, Elling la telefon.”

„Rigemor? Aici e Elling.”

„Elling.”

Varianta care îmi plăcea cel mai mult era „Rigemor? Elling”. Scurt și la obiect. Fără alte tâmpenii.

Elling te sună ca să-ți dea o veste rapidă.

„Rigemor? Elling. Voiam doar să-ți aduc aminte că diseară se ține întâlnirea șahiștilor în centru. Ce?

La șapte jumate, ca de obicei. Ne vedem!”

„Rigemor? Elling. Ai primit dublura cheilor de la clubul de squash? OK. Nu-i nimic. Mă ocup eu. Ciao.”

„Rigemor? Elling. Tocmai au sosit înregistrările video cu Gro în Rio. Bun, pun cafeaua pe foc.”

Din jurnal:

„Rigemor Jølsen se urcă în pat la ora 22.45, după o ceartă (probabil) cu Femeia-Șobolan.

Violență la etajul inferior.

Există înregistrări video cu Gro Harlem Brundtland?”

Înmormântare. Ce trist. Nu eram decât eu, preotul și agentul de la firma de pompe funebre. Plus o doamnă bătrână, pe care nu o cunoșteam. Stătea în spate de tot și-și sufla nasul întruna. Se vedea că e în stare de șoc. Cât despre mine, eu stăteam chiar în față, cu totul singur. Agentul se așezase pe al treilea loc, cu patru rânduri în spatele meu. Ori de câte ori m-am întors – adică de patru ori –, i-am întâlnit privirea plină de compasiune. Cu toate acestea, eram convins că atunci când mă răsucesc la loc, el își curăță unghiile. N-avea decât, din partea mea. Preotul nici măcar nu a încercat să-și ascundă fițuica. Nici asta nu mă deranja. Mai bine așa decât să stea acolo și să pocească numele mamei.

A povestit despre mama. A povestit despre mama tot ce îi povestisem eu agentului de la pompe funebre cu câteva zile în urmă. A menționat chiar și mica minciună pe care le-o servisem despre mama, care a murit cu credință în Isus Hristos, Domnul și Mântuitorul ei.

Apoi m-a luat de mână și mi-a spus „Elling”.

— Elling, a spus el. Știi unde mă găsești dacă ai nevoie de mine.

— Da, am răspuns eu mecanic, deși nu aveam nici cea mai vagă idee unde l-aș fi putut găsi, nici măcar dacă, prin absurd, aș fi avut nevoie de ceva.

Pe urmă m-am dus acasă.

S-a *întâmplat* ceva, Elling? Ai vreo *problemă*? Nu. Ei bine, dacă ai totuși vreo *problemă*, știi unde să-l găsești. Pe preot. De fapt, nu știi, dar oricum nu are nicio importanță, pentru că nu s-a *întâmplat* nimic. Dacă, în schimb, se va *întâmpla* ceva, atunci ești destul de bărbat ca să-i dai de urmă. Stă mult prin preajma bisericii omul ăsta. Desenează umbre pe pereți în sacristie. Stă în amvon și se uită la clerici și la cristelniță. Pe urmă, îl poți găsi și pe terenul de fotbal din spatele școlii. Înainte preoții erau stricți. Dar asta se *întâmpla* mai demult. Acum preoții joacă fotbal cot la cot cu băieții confirmați și râd din băierile inimii, dezvelindu-și dinții îngălbeniți. E de ajuns să îi rogi și imediat te iau în brațe, chiar dacă ești bărbat în toată firea. Chiar și fără motiv. Poate voia să mă ia și *pe mine* în brațe? Chiar dacă eram bărbat? Sau poate tocmai pentru că eram bărbat? *Se întâmplase* ceva? M-am oprit o secundă. Ce

intenționase preotul să spună de fapt? A vrut să mă invite la o discuție dacă s-ar fi ivit vreo problemă? Foarte probabil că da. Să se ivească ceva legat de mine sau de situația mea în cartierul în care locuiam? Poate în contextul social în ansamblul lui? Oare să mă întorc imediat și să mă duc pe terenul de fotbal ca să văd dacă a reușit să se schimbe de sutană și să tragă pe el niște pantaloni scurți, cu izmene pe dedesubt? Oare era corect să dezvălui secretul pe care îl țineam ascuns, și anume faptul că există oameni pe lumea asta care îi lovesc pe alții cu pumnii drept în față din cauza unor bagatele sexuale care în mod normal n-ar trebui să intereseze pe nimeni? Nu știam. Ah, ce dilemă afurisită! Oare să îi povestesc despre asta? Adică despre dilemă? Nu. Eram aproape convins că nu voi reuși să o redau într-un mod adecvat. Și chiar dacă aș fi reușit, ce ar fi putut el să facă? Să îmi dea *sfaturi*? Sfaturi despre dileme? Nu, mulțumesc! Nu aveam nici cea mai mică încredere în așa ceva. În afară de asta, îmi demonstrasem în ultima vreme că pot fi extrem de hotărât. Intrasem direct în viața lui Rigemor Jølsen, fără să o deranjez nici măcar o secundă. Acesta era rezultatul deciziei ferme de a-mi trăi viața cu spirit de pătrundere și înțelegere pentru semenii mei, dincolo de preocuparea de a decupa din ziare fotografii cu anumite persoane. Acesta era un prim pas în direcția cea bună. Un pas înspre cei pe care îi aveam în jurul meu, oameni din a căror viață făceam și eu parte și care făceau, la rândul lor, parte din mine. În plus, mă decisesem să fac ceva în legătură cu bețivanul care se uita la televizor și care își luase soția la pumni în timp ce alții erau nevoiți să asiste neputincioși. Vreau să spun că asta credea bețivanul. El credea de fapt că sentimentul de comunitate și capacitatea de a arăta compasiune pentru semenii tăi sunt pe ducă, după cum susțin în mod constant criticii social-democraților. Era convins că se poate purta într-un mod degradant și brutal cu femeia cu care își împarte traiul pentru că nimeni nu va interveni. Era așa de convins de aceste lucruri, încât nici măcar nu se obosea să tragă draperiile atunci când îi administra câte o bătaie. Aveam de gând să îi arăt că greșește.

Dar mai întâi trebuia să definesc problema. Totul este mai tangibil dacă are un nume și un prenume. Am pornit pe cărarea din pădure, ca și mai înainte, până am ajuns la intrarea de la numărul 17 B. Este foarte important să te arăți calm și stăpân pe tine. Oricine poate să meargă liniștit și sigur pe sine până la intrarea într-un bloc fără să atragă atenția. Suspiciunea apare întâi și întâi față de persoanele care vin pe furiș și au fața acoperită. Așa că, fără nicio mustrare de conștiință, am notat numele de sub interfon (în timp ce fluieram melodia de pe coloana sonoră din *Podul de pe râul Kwai*⁹). Mi-am pus carnetelul și stiloul la loc și am pornit înapoi spre casă fără să-mi pierd calmul nicio clipă.

Javra se numea Ragnar. Ragnar Lien. Ragnar Lien îi trăsesese un pumn lui Ellen Lien drept în față, în timp ce eu priveam scena.

Mi-am schimbat hainele negre cu un trening gri. Apoi mi-am fiert o cană de suc de roșii, m-am dus în camera mamei și m-am așezat la masa de lucru a tatei. Dar ar trebui să nu îi mai spun „Camera mamei”, așa am decis. Da, am mai luat o hotărâre. „Elling”, mi-am spus, „termină cu prostiile! Mama a murit, dar tu trebuie să mergi mai departe. De acum înainte, camera asta o să se cheme «Camera lui Rigemor».” Și așa a fost.

Primul lucru pe care l-am făcut a fost să desenez o schemă a celor nouă apartamente la care aveam acces în mod discret datorită prietenului meu, telescopul coreean. Pe urmă am completat căsuțele cu numele pe care mi le notasem. Când am terminat, schema arăta așa:

Hans și Mari Jespersen	Rigemor Jølsen	Tore și Gunn Almås
Harry Elster	Ragnar și Ellen Lien	Lena și Thomas Olsen

Exact ca o tablă de șah!

E adevărat că nu mă gândisem să invit pe nimeni să joace cu mine. Dar porneam de la presupunerea că anumite piese din joc, aliniate într-un anumit fel, ar putea să mă ajute să o înțeleg mai bine pe Rigemor Jølsen și poate chiar să îmi indice calea de urmat în cazul Ragnar Lien.

Am luat cartea de telefoane și am căutat la litera L. La... Le... Li... Lien. Lien, Lien, Lien, Lien. Aha! Lien Ragnar. Polițist. Strada Grevlingstien, numărul 17 B. Ca să vezi, agent de poliție! Simțeam cum crește adrenalina în mine. Pe deasupra, se lăfăia pe canapea toată ziua și bea litru după litru de vin; cu asta n-aveam ce face. Probabil că-și luase o zi liberă și găsisse o ocazie bună de a o face lată în mijlocul săptămânii. Dar când te gândești că e un polițist care și-a *lovit* propria soție! Asta nu ține, dragul meu Lien Ragnar! Asta mă enerva la culme! Nu fac parte dintre cei care sar să protesteze împotriva violenței polițiștilor de îndată ce un demonstrant îmbrăcat în negru primește o lovitură de cravașă, dacă el însuși ținea în mână un lanț ruginit. Cred că polițiștii sunt, în mare parte, conștienți de răspunderea pe care o poartă și își exercită meseria dificilă cât mai bine cu putință. În același timp, nu există pădure fără uscături, iar asta știrbește autoritatea poliției. Regretabil. Câțiva polițiști se abat de la conduita pe care le-o impune funcția, iar presei îi place să amintească asta cu fiecare ocazie ce se ivește. Nu e doar regretabil, e pur și simplu o nedreptate la adresa întregii forțe polițienești, o trădare a miilor de bărbați și femei pe care statul de drept norvegian i-a împuternicit să apere viața și drepturile cetățenilor săi. Ragnar Lien a dat o petrecere în mijlocul săptămânii și a lovit-o pe nevastă-sa pur și simplu pentru că așa a avut el chef. Nu dădea doi bani pe faptul că Elling stă și se uită cu telescopul lui. Nu-ți trebuia prea multă imaginație ca să-ți închipui ce ar face dacă ar pune mâna pe un șofer nefericit care a depășit cu trei kilometri limita de viteză de 50 de kilometri pe oră: un cap în gură și reținerea permisului. Sau era poate soiul ăla de individ perfid, care își face datoria în timpul serviciului, interorizându-și frustrările, și care apoi, când soția lui vine încet cu o bucată de hârtie igienică folosită, își iese din minți și își descarcă nervii pe ea? Nu, nu credeam asta. Eram de părere că Ragnar Lien este pur și simplu un împătimit al violenței, un om înzestrat cu un al șaselea simț pentru detectarea soluțiilor simple în viață. Altfel, termenul de „împătimit” nu prea i se potrivea acestui om. Ceea ce făcuse nu avea nimic pasional. Ceva se întâmplase cu el în clipa în care Ellen Lien venise cu hârtia. Ceva pentru care Ragnar Lien credea că merită să reacționeze. Actul acela de violență era doar ceva ce trebuia făcut. „Mai devreme sau mai târziu, tot trebuie să rezolvi treaba asta, Ragnar.” Era ca și cum s-ar fi ridicat de pe scaun să aprindă lumina pentru că începuse să se întunece – trebuia să o aprindă, pentru confortul lui. În același mod în care atunci fusese momentul potrivit să o lovească pe Ellen, femeia cu care singur alesese să împartă și bune, și rele; era timpul să îi tragă un croșeu de dreapta ca să îi dea sângele pe nas. Dacă încerci să aprofundezi problema și să găsești o soluție la ceea ce ție îți apare drept o stare conflictuală, atunci pierzi ce se întâmplă la televizor. Probabil o să ratezi chiar punctul culminant din *High Chaparral*. Și nu trebuie să ratăm așa ceva, Ragnar! Pentru că, dacă ratăm scena, nu mai avem despre ce să vorbim cu Larsen de-a lungul unei nopți nesfârșite și plictisitoare de veghe. După această agresiune s-a așezat liniștit la loc, și-a aprins o țigară și a continuat să se uite la televizor. Nici măcar nu se enervase suficient de tare încât să nu mai poată să se joace cu telecomanda. Dacă era *High Chaparral*, atunci *High Chaparral* să fie. Dacă trebuie să te piși la mijlocul serialului *High Chaparral*, atunci te duci și te piși. Dacă e nevoie să îi tragi lui Ellen un pumn în față, atunci fă-o. Așa era el. Nimic mai simplu. Abia m-am

abținut să-l trimit la origini.

Acasă la Hans și Mari Jespersen era întuneric, iar draperiile erau trase în sufragerie. Așa fusese și în serile precedente. Unde erau Hans și Mari Jespersen? Dacă erau bătrâni, pensionari, era foarte probabil că nu-mi voi dori să am o relație cu ei pe termen lung (și nici vreun alt tip de relație). Îmi aminteam ce făcuseră bunicii mei. Ca niște păsări călătoare, se simțeau atrași de soarele și de căldura din Spania imediat ce negura iernii se instala în bătrâna lor țărișoară. Și acolo au rămas mult și bine. Bunica și bunicul stătuseră seară de seară pe balconul apartamentului închiriat într-unul dintre blocurile-turn din Benidorm și contemplaseră peisajul Mării Mediteraneene în timp ce sorbeau un pahar de coniac vechi. Cumpăraseră coniacul (în mod incredibil) de la supermarketul local pentru o sumă derizorie. Până când au murit am nutrit o blândă afecțiune față de acești bătrâni din sudul Europei, care izbutiseră să se smulgă din ghearele iernii. Și deodată observam că aceeași afecțiune o simt și față de cei doi bătrâni complet necunoscuți, Hans și Marit Jespersen. (Asta dacă urma să se confirme că sunt într-adevăr bătrâni și că plecaseră în Benidorm sau în alt loc de felul ăsta.) Dacă ar fi avut treizeci și ceva de ani și ar fi fost plecați într-un circuit turistic de paisprezece zile, asta nu ar fi avut un impact negativ asupra impresiei mele despre ei ca indivizi sau ca pereche; atâta doar că afecțiunea pe care o simțeam pentru ei s-ar fi diminuat puțin. *Curajul* era ceea ce mă atrăgea la călătoriile lungi. De multe ori, bunicii mei călătoreau chiar și șase luni la rând. Dar ăsta nu e un lucru cu care să te umfli în pene, ar spune unii. Chiar nu, așa spune eu. Bunicii, care crescuseră amândoi în Sandefjord, veniseră pentru prima dată la Holmestrand când erau deja adulți. Nu fuseseră niciodată în străinătate până când, la vârsta de șaiszeci și șapte și, respectiv, șaiszeci și nouă de ani, s-au suit într-un avion cu o destinație despre care doar citiseră sau auziseră vorbindu-se la televizor, și au zburat spre Spania, unde aveau să petreacă șase luni. Nu știau nicio limbă străină, nici măcar un cuvântel. Acest act de vitejie, după părerea mea, făcea ca excursiile cu autostopul prin India să pară o călătorie cu un feribot danez.

Îmi plăcea imaginea cu Hans și Mari Jespersen care se formase în sufletul meu. Vedeam doi oameni care munciseră din greu toată viața și care, la bătrânețe, au avut destulă minte și destul curaj ca să se aventureze să cunoască o nouă și captivantă latură a existenței. M-am gândit că probabil noi trei o să ne lămurim cândva cum stau lucrurile.

Nu mă așteptam ca Rigemor Jølsen să nu fie acasă. Era trecut de șapte, urma *Revista zilei*, și norvegienii se țineau pe lângă casă, fiindcă voiau să prindă știrile. Draperiile ei erau trase deoparte, dar și camera, și bucătăria erau cufundate în întuneric. Unde era? Oare cu ce se îndeletnicea în clipa aceea Rigemor Jølsen? Să se fi dus la clubul acela de șah pe care mi-l imaginasem eu? Exista vreun club de șah jos, în centru? Sau pur și simplu era în vizită la Femeia-Șobolan? Nu, asta nu era posibil după conflictul din ziua precedentă. Mi se părea puțin probabil ca Rigemor Jølsen să fie genul de om care să-și retragă vorbele odată ce le-a rostit. Își exprimase părerea o dată, și nu dădea înapoi.

Doamne, prost mai sunt! Rigemor Jølsen avea copii și nepoți și era un musafir plăcut. Când bunicuța Rigemor Jølsen venea val-vârtej îmbrăcată în costum de Robin Hood, făcea ca inimioarele copilașilor să bată mai repede. Ca bunică, Rigemor Jølsen era cât se poate de diferită de a mea. Rigemor Jølsen era mult mai hotărâtă decât fusese bunica; aparținea altor vremuri. Era o persoană dinamică, exact la fel ca Gro. O femeie care voia să își educe nepoții prin joc și distracție, dar care avea să poarte cu ei și discuțiile serioase atunci când se făceau mari și deveneau bărbați sau femei. Avea să le împărtășească din experiențele ei personale. Nu prin predici sau dăscălindu-i cu vorbe goale, ci mai degrabă prin

blânda ei putere de convingere, pe care nu o deține decât cel care a ajuns aproape de capătul drumului și își dă seama că trăiește vremuri noi și deosebite.

Tore și Gunn Almås, cu ei ce era? Lumină în camera de zi și lumină în bucătărie. Dar nu se vedea nimeni. E drept că draperia era trasă doar pe jumătate, dar, chiar și așa, puteam întrezări canapeaua goală. Lipsea și lumina albăstruie a televizorului. Nu știam exact ce înseamnă asta. Poate erau proaspăt căsătoriți. Poate că stăteau în dormitor, la cea mai potrivită oră din noapte, și făceau dragoste? Și de ce nu, la urma urmei?! Lumea își vedea mai departe de drumul ei întortocheat, și nu era deloc nevoie să te uiți la *Revista zilei* ca să știi atâta lucru. Da, din mai multe motive, consideram că felul în care cei doi tineri se rupseseră de lume ca să facă dragoste în dormitor, în timp ce restul locuitorilor țării stăteau și receptau mesaje politice sau urmăreau ciorovăielile din platou, are ceva frumos în sine. Un ritual al iubirii, chiar sub ochii militanților pentru război și ai comentatorilor cinici. Se putea foarte bine și să spele împreună haine. Și asta era ceva frumos, cred. Eu cususem cu mama lenjerii de pat și huse de plapumă, dar nu aveam nicio problemă să-mi imaginez că asta ar putea fi o activitate încărcată de sexualitate. Doi tineri sănătoși, care se iubesc și care, cu fiecare stoarcere puternică a hainelor ude, se apleacă astfel încât cearșaful să stea strâns între ei. Iată cele două corpuri și cearșaful, cearșaful cel *umed*, poate chiar cearșaful pe care se va concepe un copil din iubire, numai Dumnezeu poate ști. Oricum, ei întind cearșaful cât mai mult, în timp ce se lasă pe spate, departe unul de altul. Dar numai în joacă și doar ca mai târziu să simtă cearșaful ud pe trupurile goale, iar *unirea* trupurilor, care urma să aibă loc pe acel cearșaf sau pe oricare dintre cele patruzeci de cearșafuri primite la nuntă, să se petreacă pe o suprafață netedă, cu miros de balsam de rufe biodegradabil. Iubirea este curată. Atunci și suportul trebuie să fie la fel.

Nu mă puteam abține. În loc să lucrez sistematic, ceea ce în mod normal m-ar fi condus spre apartamentul cel mai din stânga, de la etajul inferior, acolo unde – conform plăcuței cu nume care se desfășura maiestuos sub interfon – locuia un bărbat pe nume Harry Elster, am coborât în diagonală, către Ragnar și Ellen Lien. Nici nu era de mirare, ținând cont de ceea ce văzusem acolo cu o seară în urmă. Imaginea cu care mă întâlneam acum era de o altă natură decât cea din ziua precedentă. Nu știu cum să explic, dar pe cât de ușurat eram, pe atât de dezamăgit mă simțeam. În primul rând, Ragnar Lien nu era acasă. În orice caz, nu îl zăream. În locul lui Ragnar Lien stătea o femeie pe care nu o mai văzusem până atunci. Era bronzată și avea părul prins într-o coadă de cal, un pic cam sus. Avea o alură sportivă, într-un fel. Pe canapea stătea ghemuită, exact ca în seara precedentă, Ellen, victima violenței domestice. Când spun că eram dezamăgit, sunt mult mai sincer decât mi-ar plăcea să fiu. Noi, oamenii, avem, într-un mod bizar, tendința de a fi atrași de violență și de accidente. Suntem fascinați de întâmplările grotești din jurul nostru. Să luăm, de exemplu, un incendiu banal. Nu este doar Elling cel care stă la coadă ca să urmărească evoluția lucrurilor. Ceea ce *vedem* este îngrozitor. Vedem cum oamenii sunt duși de pompierii îmbrăcați în costume negre. Au pierdut totul, mai puțin viața. Se găsesc într-un moment de răscruce în viața lor, și nici dacă ar câștiga un milion la loto nu ar putea să se consoleze pentru pierderile din clipa asta. Noi, cei care stăm deoparte și ne holbăm, știm asta deja. Și totuși, stăm și ne uităm. Și nu este la fel atunci când ambulanța trece pe lângă noi cu sirena pornită și sperăm vag în subconștientul nostru ca accidentul îngrozitor (un bărbat a sărit de la etajul al paisprezecelea) să fi avut loc chiar după colțul casei noastre? Ba cred că da. Cu mâna pe inimă o spun: chiar nu îmi doream ca Ellen Lien să mai încaseze și alte palme. Și, cu toate acestea, simțisem un soi de excitare morbidă atunci când mă

hotărâsem să las telescopul jos; diavolul din subconștient avea o anumită nevoie să obțină mai multe detalii legate de persoana lui Ragnar Lien.

Dar el nu era prezent. Doar Ellen Lien și o prietenă, sau poate o soră. Unde era Ragnar? La serviciu, fără-ndoială. Patrula. Vâna puștani care furau mașini și pe care putea să-i împingă în timpul urmăririi în șanțul de pe marginea drumului, unde să-i lovească între picioare. Crud și brutal, evident, dar asta nu intra în proiectul meu. Cele două femei erau cu mult mai interesante. În ciuda telescopului ultraperformant, nu reușeam să văd dacă lui Ellen Lien îi rămăseseră urme de la lovitura puternică din seara de dinainte. Dacă avea urme, ar fi fost o prostie, după părerea mea, să încerce să găsească vreo altă explicație pentru vânătăi și pentru buza spartă, cum ar fi, de exemplu, că a căzut în baie. Femeile smulg astfel de informații una de la alta prin pură intuiție, și ele știu asta. Nu, Ellen Lien nu putea fi atât de proastă. În schimb, dacă încerca să bagatelizeze ceea ce se întâmplase, asta era cu totul altceva. („Am mers *prea departe*, Hilde. *Chiar așa* am făcut. Am luat cu mine o bucată de hârtie igienică folosită și i-am spus că am povestit întregului cerc de țesătorie că are un fetiș pentru lucruri din astea. Nu știu ce-a fost în capul meu, dar pur și simplu așa mi s-a părut firesc să procedez.”) Dar să presupunem că *nu* avea urme. Atunci i s-ar fi destăinuit prietenei? I se destăinuia chiar atunci? În clipa aia? Dacă asta făcea, te puteai aștepta ca ea să nu bagatelizeze întâmplarea. Atunci avea să-i spună prietenei ei adevărul gol-goluț, verde în față. Speram că așa stau lucrurile.

Ellen Lien s-a întins înspre marginea canapelei și a ridicat un termos de jos; a umplut două căni. O vedeam cum râde. Chipul musafirei nu îl zăream, ci doar obraznica ei coadă de cal, dar presupuneam că ea pare la fel de surprinsă ca și mine. Cum putea Ellen Lien să stea acolo și să *râdă*, după tratamentul care îi fusese administrat în seara precedentă? Cu siguranță era dureros să râzi cu buza umflată. Și chiar dacă *nu* avea buza tumefiată, ci doar o amintire extrem de dureroasă, care o rodea pe dinăuntru, cum era posibil să se prefacă fericită și mulțumită? Deodată, prietena ei a început să își vânture brațele prin aer. Preț de câteva secunde, ai fi zis că vrea să se ridice de pe scaun. În sfârșit. Iată reacția. Reacția sănătoasă. Nici ei nu i se părea că este ceva de care să poți râde. S-a calmat repede, dar cel puțin a spus ce avea de spus. Pentru numele lui Dumnezeu, ce fel de relație avea Ellen Lien cu soțul ei? De unde râsetele astea? De ce încerca să justifice brutalitatea lui? Poate că tratamentul violent dura de așa de mult timp, încât ea își dezvoltase un fel de sentiment de vinovăție. Am citit despre așa ceva în *Arbeiderbladet*. La fel se întâmpla și cu copiii care au fost abuzați sexual de părinții lor. Și ei se simțeau, în mod straniu, vinovați. Cu ce greșise Ellen? Cu nimic, asta o știam și eu, și prietenele ei. Dar dacă se învârtea în cerc, căutând din greu un răspuns care nu exista înăuntrul ei? Nu trebuia să fie așa. Dar nu era bine nici ca Ellen Lien, care părea cât se poate de normală și de sănătoasă, să simtă plăcere, într-o măsură mai mare sau mai mică, atunci când primea o porție zdravănă de bătaie. Am auzit vorbindu-se despre astfel de oameni. Să fi fost oare bătaia la care asistasem singura, să o fi cerut chiar ea? („Bine, Ellen, dar numai una.”) Ceea ce văzusem eu să fi fost doar preludiul pentru o bolnavă partidă de sex, care urma să aibă loc puțin mai târziu în dormitor?

Toate erau simple presupuneri. Eram cu totul deznădăjduit. Doream arzător să știu cum stau lucrurile în realitate. Cum altfel aș fi putut să o ajut pe Ellen Lien? Preț de o secundă, m-am gândit să o sun și să mă dau drept un coleg de-al lui Ragnar. Aveam să zic că el tocmai fusese împușcat în timpul unui raid în casa unui traficant de droguri din Nordstrand. Doar ca să văd cum primește vestea. Aveam să păstrez pentru mine câteva informații suplimentare timp de câteva secunde, ca să pot să-i descifrez prima reacție.

Dar așa ceva ar fi fost prea solicitant. Proiectul meu era, înainte de toate, să-l pun la punct pe Ragnar Lien, astfel încât să înceapă să se comporte normal față de Ellen. Dar dacă Ellen nu-și dorea ca el să fie normal, dacă Ellen, după atâția ani, și-a adunat curajul și i-a dezvăluit secretul vieții ei? („Ragnar? Ia-ți cu tine cureaua și vino puțin aici. Am ceva să-ți spun.”)

M-am hotărât să mai aștept. Să trec cu bine peste perioada asta dificilă. Niciun gest impulsiv nu-i putea fi de ajutor lui Ellen Lien.

Harry Elster era acasă. Stătea în fotoliu, cu capul înclinat, părând că ascultă ceva sau pe cineva. Nu se vedeau licărind lumini de televizor. Harry Elster. Nu arăta deloc ca un Harry. Era doar un bărbat în vârstă care asculta. Și mi-am spus imediat că, dacă lipsește ceva pe lumea asta, atunci lipsesc oamenii care ascultă. Oameni care își rup din timpul lor ca să-și plece urechea la cei apropiați. Sau care au destulă tărie de caracter ca să întoarcă spatele mediilor de telecomunicații și preferă să-și deschidă urechea la serenada lui Mozart, *Eine kleine Nachtmusik*. Da, îmi plăcea să contemp lu această imagine. Bătrânul din fotoliu îmi transmitea mult calm. Nu era neapărat nevoie să asculte Mozart, putea fi și Nora Brockstedt¹⁰, din partea mea. Ideea era că acela care ascultă, gândește și își formează propriile opinii își trăiește viața altfel decât o persoană care ia imaginile de-a gata, de pe o pânză sau de pe un ecran. Nu doream nicio clipă să o învinuiesc pe Rigemor Jølsen pentru că îi plăcea să studieze o femelă rinocer la televizor. Doamne, cât de mult îmi plăcea și mie televizorul! Era nemaipomenit să o primești pe Gro direct în camera ta, la o dezbatere cu Anne Enger Lahnstein de la Partidul de Centru (care e nasol). Cu toate acestea, mă bucuram să-l văd pe Harry Elster ascultând. Era bine să vezi că nu toți se supun orbește semnalului de start dat de *Revista zilei*. În loc de asta, poate că omul asculta la radio o dezbatere despre Biserică și morală. Nimic de zis. Poate că era puțin plictisitor, dar, în orice caz, nu avea cum să fie la fel de redus ca programele care se difuzau la televizor. Pe vremuri fusesem eu însumi un fervent ascultător al radioului, și, când l-am văzut pe Harry Elster, m-am hotărât să-mi reiau vechiul obicei. Nu doar ca să îndur mai ușor tăcerea extrem de apăsătoare din camera lui Rigemor. Cum ar fi fost să ascult o emisiune bună la radio, în timp ce îmi desfășuram studiul asupra oamenilor din jurul meu? Cum ar fi fost să văd comportamentul brutal al lui Ragnar Lien în timp ce ascultam *Ønskekonserten*¹¹? Aproape că era absurd. Îmi plăcea gândul.

Am dat fuga până în camera mea și am adus aparatul de radio pe care mi-l dăduse mama când împlinisem douăzeci și patru de ani. Era o chestie mică și drăguță, cu o carcasă de plastic negru cu gri. Sunetul era perfect. M-am așezat pe scaun și am pornit radioul pe postul P1.

Gro! Nu este corect să spunem că vocea ei e puternică, dar păstrează o anumită vitalitate, emană o anumită autoritate. Ca de obicei, nu-mi băteam capul prea mult cu ceea ce spunea, deși eram pe aceeași lungime de undă cu ea. Din glasul ei răzbăteau mai multe decenii de experiență. Acolo, în glasul acela, erau deopotrivă Tranmæl, Gerhardsen și Bratteli¹². Da, uneori puteai să deslușești până și nepăsarea lui Trygve Lie¹³. Mama Gro era siguranța. Mama Gro era stabilitatea. Mama Gro era acolo.

Înapoi la Harry Elster. O auzeam pe Gro în continuare. El asculta încordat, fără să se clintească. O asculta pe Gro? Așa cred. În pulovărul lui croșetat, părea un veteran al partidului social-democrat care se retrăsese din controversile sindicatelor muncitorești și din războiul intestin dintre partidele politice. Era îndeajuns de bătrân ca să-și amintească de cele de odinioară. În timp ce îmi reglam telescopul, mă gândeam ce prilej de mândrie trebuie să fie pentru un om care a muncit enorm, un vechi client al pieței Youngstorget¹⁴, să vadă că torța este dusă mai departe de cineva ca Gro Harlem Brundtland. Vremurile s-

au schimbat, într-adevăr. Dar Gro ducea esența politicii spre noua eră.

OK. Harry Elster. Unul dintre pilonii care au asigurat trecerea pe drumul către Viitor. Un ascultător. Un om al ideilor, un om cu viziune. Nu ideile grandioase au fost specialitatea lui – nu viteza de deplasare a lunii sau războiul stelelor l-au pasionat. Harry Elster monitorizase progresul făcut în aprovizionarea locuințelor cu apă curentă, buna funcționare a toaletelor și distribuția energiei electrice în vederea accesului cât mai multor oameni la informație prin intermediul radioului și al televiziunii. Acum, el își petrecea bătrânețile în ceea ce se putea numi, pe bună dreptate, „un castel al clasei muncitorești”: un bloc vopsit în alb și cenușiu, la marginea orașului Oslo. Singur? Poate că da. Tovarășa lui de viață se dusesse la culcare, iar existența lui Harry Elster intra într-o nouă fază. Era timpul pentru a cântări toate experiențele vieții. Timpul pentru a reflecta. Timpul pentru a asculta. Harry Elster asculta. Stătea perfect nemișcat și asculta. Gro spunea: „Este o practică frecventă ca astfel de subiecte să fie discutate în grupul parlamentar.” Oare cel care lua interviul era de altă părere? Oare el insinua că *nu* e de fapt practică obișnuită să discuți „astfel de subiecte” în grupul parlamentar? Tonul lui Gro putea să fie interpretat și în acest sens. O urmă de iritare. Nu tonul smiorcăit pe care îl folosim atunci când vrem să ne exprimăm iritarea. Felul în care Gro își manifesta iritarea lăsa loc mai degrabă unei resemnări în fața angajaților de la NRK, care încă o dată uitaseră să-și facă temele înainte de a începe interviul. Faptul că „astfel de subiecte” erau abordate în cadrul grupurilor parlamentare era ceva obișnuit, și reporterul ar fi trebuit să știe asta. Sau, chiar mai rău: reporterul știa asta cât se poate de bine, dar trecuse sub tăcere acest fapt ca să producă un efect de surpriză în rândul ascultătorilor. Eu aproape că nu puteam să înțeleg de ce insistă ea să aibă de-a face cu indivizi de soiul ăsta. Sau, în orice caz, de ce îi acceptă în compania ei atât de des. Peste tot pe unde se ducea, ei se țineau scai de ea, lipsiți de cunoștințe sau având opinii total opuse. Am observat, de asemenea, că Harry Elster, ca și mine, clătina ușor din cap. Oare și el se resemnase cu privire la nivelul de pregătire din rândul jurnaliștilor? Așa îmi lăsa impresia, dar poate mi se părea, poate că eu îl făceam să clatine din cap, clătinând din cap la celălalt capăt al telescopului.

Într-adevăr, eram resemnat, dar în mare măsură aveam și îndoieli. Pe de o parte, mă scoteau din sărite jurnaliștii care nu o lăsau în pace pe Gro nici măcar în vacanță. Pe de altă parte, exact aceiași jurnaliști ne dădeau, mie și altora, o perspectivă asupra vieții ei ca persoană privată. Și de asta aveam eu nevoie – asta nu pot s-o neg. În vară, VG publicase un interviu amplu, care îmi dăduse mult de gândit. O invitaseră pe Gro la o „plimbare” în partea veche a orașului Fredrikstad. Purta o geacă subțire și briza de vară îi mângăia părul. Doar o scurtă plimbare cu jurnalistul și fotograful. Fără întrebări viclene, fără capcane sau șanturi de apărare cu apă. Gro se bucura de vacanța ei binemeritată, iar jurnalistul nu părea să vină din domeniul politic; poate și el era în vacanță. Doar o scurtă plimbare cu doamna prim-ministru. Cumperi o înghețată de la chioșc. Te foiești puțin cu cardul VISA după un prânz ușor la un bistrău. Să descoperi persoana lui Gro, să privești puțin dincolo de aparențe. La întrebarea directă – o întrebare pe care cred că ar fi trebuit să o adreseze la finalul interviului, de vreme ce avea un caracter mai special și, prin urmare, prezenta un anumit risc de a strica atmosfera, care este esențială în acest gen de interviu –, la această întrebare *directă*, dacă s-ar putea imagina făcând baie goală, Gro Harlem Brundtland, prim-ministru, a răspuns scurt: „Da.” Noi, cititorii, nu știm dacă procedează așa. Dar acum, știm că își poate imagina acest lucru. Oare stă ea în fața șemineului din cabana de pe peninsula Hurumlandet și are acest gând în timp ce Arne Olav îi duce pe nepoți la culcare? („Măine dimineață mergem la o bălăceală, Gro! În costumul lui Adam, cum s-ar zice.”) M-am înroșit atunci când am citit articolul, pentru că nu eram în

stare să mi-o imaginez pe Gro făcând nudism pe o plajă cu pietricele, undeva la câteva mile depărtare de capitală, în sudul țării. Preț de câteva săptămâni, am încercat să îmi șterg din minte imaginea cu Gro goală, dar se încăpățâna să revină. Apărea în timp ce mergeam cu metroul, se ivea în timp ce îmi luam micul dejun cu mama sau în timp ce mă uitam la un film la televizor. Doamne ferește, dar ce era așa de special la posibilitatea ca Gro Harlem Brundtland să se plimbe în costumul Evei pe o plajă cu pietricele, în Hurum? Din nou, răspunsul este „nimic”. Absolut nimic! Și, cu toate acestea, era ceva cu totul special. Lucrurile stau în felul următor (spun asta din experiență): atunci când mergi desculț pe pietricelele de pe plajă, întregul tău corp este încordat, din cauză că trebuie să pășești cu grijă; dansezi de pe un picior pe altul, cu mâinile depărtate de corp, pentru a-ți păstra echilibrul. Până și persoana cu cel mai acut simț al echilibrului devine un copil în asemenea condiții. Fiecare pas pe care îl faci presupune mai întâi o tatonare. Este suprafața stabilă? Sunt pietre ascuțite aici? Cioburi de sticlă? Prin urmare, atunci când doamna prim-ministru nu are pe ea nici măcar un bikini cât se poate de mic, imaginea copilului devine cu atât mai pregnantă. Există în această imagine o *nevinovăție* care mă copleșește, pentru că nu pot să o împac deloc cu postura în care o văd pe Gro zilnic la televizor: social-democrata inflexibilă, care le arată țăranilor cum să își facă hambarul și care în dezbateri deschise vorbește atât de liber, încât le pică fața rumegătoarelor conservatoare. Iat-o că vine. Legănându-se ca o fetiță, dar arătând din spate ca o femeie adultă. Pietrișul zornăie ușor și, de undeva din depărtare, învăluit în ceața dimineții, se aude țipătul unui pescăruș. Nu se întâmplă nimic special. E doar prim-ministrul Norvegiei, care, dezbrăcată, se pregătește să își spele trupul de zbuciumul nopții. Este doar fetița dinăuntrul lui Gro, care urmează să-și facă toaleta de dimineață în mare, pântecul dureros al vieții terestre. Gro s-a întors la origini. Și, scoțând un țipăt scurt și controlat, lasă apa să o cuprindă și se scufundă: înapoi la origini. Gro, prim-ministru, înoată sub suprafața încremenită a apei. Razele de soare străpung ceața dimineții, colorând nisipul și apa în galben și arămiu. Acolo jos, în adâncuri – mișcări puternice de brațe și de picioare. Sâni care atârnă grei spre crabi și crustacee. Lumina care se răsfânge în apa verde-albăstruie se joacă pe pielea poleită de razele soarelui și alunecă de pe rotunjimile ei albe ca marmura mai departe, înspre adâncuri. Și apoi, asemenea unei balene, cu o putere înfricoșătoare, Gro străpunge suprafața mării și se întoarce pe spate. La ce se gândește ea acum? La ce se gândește prim-ministrul atunci când stă astfel și face pluta, lăsând marea să îi curețe trupul și să îi acopere fiecare por cu sare? Acesta va rămâne secretul ei. Aici, doamnelor și domnilor, este limita până la care cei de la VG îndrăznesc să meargă cu întrebările. Dar nu m-ar mira dacă gândurile ei ar fi îndreptate spre lăcrămioare. Lăcrămioare și mâini grăsuțe de copii.

Dar, după cum vă spuneam, lucrurile astea nu mă privesc în niciun fel.

Mai puțin periculoasă și mai puțin intimă era problema asta a pescuitului cu năvodul. În același interviu, Gro dezvăluse (pentru prima dată, din câte puteam să îmi dau seama după ce luasem la puricat mormanul de tăieturi din ziare) că îi place să pescuiască cu năvodul. Mi-a atras atenția mai ales cuvântul „năvod”. Își făcea provizii serioase. Nu era stilul lui Gro să stea și să se joace cu fire de pescuit de 0,35 mm, cocoțată pe coasta muntelui. Era mult mai distractiv să vezi ce urcă din întunecimile adâncului, dar, totodată, era vorba și de provizii. Distracția asta o împărtășește cu pescarul de la marginea districtului Finnmark. Pentru că îmi închipui că și el se gândește: „Oare de data asta prind ceva *deosebit*?” Un pește-lună, poate? O caracatiță uriașă, care nu aparține acestor locuri îndepărtate ale nordului? Sau ce spuneți de versiunea înfricoșătoare, de spaima pe care am simțit-o toți cei care am tras ceva greu afară din adâncuri? Să fie un *cadavru*? Un cadavru dezgustător, cu pielea albăstruie și moale ca un jeleu, holbându-

se acuzator la tine cu orbitele goale, în timp ce creveții mici se zbat în năvod? Un cadavru care *pute* în timp ce îl ridici la suprafață? Îmi amintesc atât de bine o întâmplare de pe vremea când eram băiețel: am prins la fir un cod de aproape trei kilograme. Aproape că îmi ieșisem din minți de groază, pentru că eram convins că la capătul firului e un cadavru. Și apoi, când prada s-a apropiat destul de mult de suprafața apei și i-am întrezărit pântecul alb: „Doamne, este un *copil!*”

Gro în ploaia liniștită de vară, în zorii zilei de luni. Plesnetul calm al vâslelor în apele strălucitoare și cenușii ale fiordului. Acum e îmbrăcată. Îmbrăcată adecvat și pentru muncă, și pentru timpul liber. Salopeta pe care a primit-o în glumă de la muncitorii unei fabrici acum demolate își reintră în drepturi. Gro în salopetă. Gro cu vâslele vechi în mâini. Scârțâitul grav al lemnului ori de câte ori vâslele se ating de furcheți. Calm. Fără grabă. Gândurile zboară din nou spre lăcrămioare, înainte de a se îndrepta spre adâncuri, acolo unde peștele stă acum zvârcolindu-se în năvod. Ușurel, codule! Ușurel, merluciule, morunule! Vine prim-ministrul! Cu mișcări sigure și energice, va ridica plasa de pescuit la lumina zilei. Un labru auriu. Un mic merluciu auriu. Și cod. Mult cod. Cod mic și mare. Cod. Mâinile înroșite ale prim-ministrului eliberează pește după pește din plasa cea sufocantă, îi lovește iute de marginea bărcii și pe urmă le dă drumul pe fundul bărcii, unde ei se zbat după apă, privind-o pe Gro cu ochii orbiți. Un firicel de sânge se prelinge din branhiile unui pește, se amestecă imediat cu apa de ploaie și se diluează. Gata, stai calm. Este doar prim-ministrul. Doar mama Gro.

Se gândește ea la cadavrul care poate că zace acolo, în adâncuri? La acel trup neînsuflețit pe care crabii l-au făcut de nerecunoscut? Da, cu siguranță se gândește la asta. Nu este chiar așa de diferită de noi, ceilalți. Undeva în ungherele minții ei, o bântuie gândul că un mort s-ar putea ridica la suprafață din adâncurile înghețate. Acum vor urma titlurile de ziar și interviurile inutile. Dar cadavrul nu vine, nu, nu vine. Nu a venit ieri și nu va veni nici astăzi. Și este foarte probabil să nu apară nici mâine. Pentru cei mai mulți dintre noi, cadavrul de pe fundul apei rămâne doar un gând, o imagine înfricoșătoare. Străbatem mile întregi cu năvodul și firul de pescuit, dar dezgustătorul trup nu iese niciodată la suprafață.

Curățarea peștilor pe plaja plină de pietriș. Aici Gro este suverană. Acum iese la iveală doctorul din ea. Stropii de ploaie se așază în părul ei ca niște perle strălucitoare, în timp ce ea, cu o precizie de chirurg, împunge anusul peștelui cu vârful cuțitului și, dintr-o singură mișcare, îi spintecă abdomenul până la branhiile. Trebuie să menționez că nu înțepa niciodată fierea, smaragdul verde care pute. Priviți acum mâinile lui Gro. Degetele roșii care scot mațele peștilor. Are însă grijă să nu se atingă de ficat. Descriind cu mâna un arc în aer, aruncă resturile în apă ca să le devoreze pescărușii hulpavi care își trimit unul altuia țipete stridente și recurg la trucuri simple pentru a-și asigura o porție îndestulătoare.

Așa ceva nu se întâmplă în lumea noastră. Nu cu Gro la cârmă.

Avem totuși parte, ce-i drept, de proteste zgomotoase în tabăra Partidului Conservator. Dar aripile pot fi legate, iar păsările sălbatice pot fi domesticate.

Mamă, ce-am mai bătut câmpii! Am uitat cu totul de Ragnar Lien și de Rigemor Jølsen.

Dar de-ajuns cu digresiunile. Ascultătorul Harry Elster s-a ridicat de la locul lui și a ieșit din cameră. Din boxele radioului meu a început deodată să bubuie un rock din acela dur. Am dat sonorul mai încet și m-am întors la Ellen Lien, după ce m-am asigurat în prealabil că la Rigemor este în continuare întuneric. Cele două prietene stăteau ca mai înainte. Era ca și cum nici nu s-ar fi clintit, așa că mi-am îndreptat atenția către apartamentul vecin, acolo unde în seara precedentă observasem un copil sărind. „Lena și Thomas Olsen” stătea scris pe cartonașul de sub interfon. Asta putea să însemne două lucruri: a)

Lena Olsen nu făcea parte din acea categorie de părinți care includ numele copiilor pe plăcuța cu numele. Lena locuia împreună cu soțul ei, Thomas, cu care avea un copil. Un copil care sărea în sus și în jos în fața geamului, așa cum obișnuiesc copiii, în timp ce, după toate probabilitățile, scotea un chiot sau cânta sau poate murmură ceva încetișor. b) Lena Olsen făcea parte din categoria de părinți care *includ* numele copiilor pe plăcuța de pe ușă. Asta însemna că locuia împreună cu micuțul ei băiat, un băiețel pe care găsisese de cuviință să-l boteze Thomas, după necredinciosul din Biblie. Nu știam încă ce să cred. În orice caz, o certitudine tot aveam: Lena Olsen, o roșcată focoasă, stătea de una singură la o masă și cosea la mașină. Nici urmă de Thomas, fie el adult sau băiețel. Nici nu părea prinsă în vreo conversație cu cineva. Stătea acolo liniștită și lucra repede-repejor cu degetele ei lungi și subțiri, iar gâtul îi strălucea alb într-un loc în care pielea se vedea printre șuvițele de păr.

Mi-a plăcut de ea în mod instinctiv. Femeia roșcată care stătea aplecată deasupra mașinii de cusut era o priveliște plină de nevinovăție. Și nu doar de nevinovăție. Trăim niște vremuri în care obiceiul de a arunca lucrurile imediat după folosire domină pe toate planurile. Și atunci, îți face bine să mai vezi din când în când și o femeie care coase în liniște și pace, reparând hainele ei sau ale copilului, arătându-ne ce ar trebui să facem ca să ținem piept nebuniei în care ne-a aruncat societatea de consum. Exact așa făcuse și mama mea, cu mulți ani în urmă. Timpurile de atunci purtau încă pecetea războiului, și oamenii încă mai îndurau efectele lui devastatoare. Și chiar dacă nu se putea vorbi neapărat de o lipsă de bunuri, adulții își amintesc de sărăcia acelor timpuri de după război. Pentru mama și cei din generația ei, devenise o deprindere adânc înrădăcinată să aibă grijă de ceea ce aveau. Seară de seară stătea și făcea să bâzâie vechea ei mașină de cusut Singer, așezând cu mâna stângă materialul sub acul mașinii. O rochie care trebuia modificată. Cămașa unui soț decedat care trebuia ajustată pentru un băiețel. Sau poate doar o cârpeală, o gaură care trebuia peticită. Îmi amintesc cum odată, la un târg de vechituri sau de haine la mâna a doua, cumpărase cu o sumă infimă două perechi de pantaloni aproape noi. Erau dintr-o stofă groasă, verde ca mușchiul din pădure, și păreau că nu se vor toci niciodată. Nu știu ce s-a întâmplat cu una dintre perechile acelea de pantaloni, dar îmi amintesc perfect că cealaltă pereche a fost modificată pentru un băiețel care chiar atunci începea clasa a cincea și care și așa se săturase până peste cap să suporte în fiecare zi batjocura colegilor. Mama era o croitoreasă bună. Dar stofa groasă și culoarea exasperantă mă transformaseră într-un fel în bătaia de joc a tuturor, mai ales că începuseră să apară și pantalonii de tip *olabukser*¹⁵. După atâta timp, bineînțeles că puteam să râd pe seama întregii povești. E minunat, nu? De ce râdem noi de durerile trecutului și de lacrimile vărsate odinioară? Nu știu. Ceea ce a făcut ca totul să fie încă și mai dureros a fost faptul că nu îi puteam spune mamei de problema asta. Vedeam în mod constant rezultatul agresiunilor asupra mea. Ochiul vânăt și buza spartă. Lacrimile care săpau două șanțulețe în noroiul de pe obraji. Dar la întrebările ei neobosite nu puteam răspunde în niciun fel, pur și simplu pentru că nu voiam să o rănesc. Nici în cele mai năstrușnice fantezii nu ar fi putut să asocieze noii panatloni cu starea mea jalnică de zi cu zi. Și nici în cele mai turbate fantezii ale mele nu mi-ar fi dat prin cap să îi dezvălui această legătură, pentru că la mijloc erau pantalonii dăruți de mama. *Făcuți* de mama. Fiecare cusătură din stofa odioasă fusese făcută din dragoste. Pierduse nenumărate seri lucrând la pantaloni, de multe ori până târziu în noapte. Era dincolo de puterea ei de înțelegere faptul că anumite culori și croieli ar fi putut să-l facă pe un băiețel să fie exclus din societate timp de săptămâni, poate chiar luni de zile. Când mă jucam – de unul singur –, încercam cu sălbăticie să tocesc pantalonii. M-am târât în genunchi pe asfalt, m-am tăvălit pe pietrișul de pe terenul de fotbal al școlii. Dar pantalonii

fuseseră creați tocmai ca să suporte un asemenea tratament, stofa fusese țesută pentru război. Până la urmă am așteptat să cresc și să-mi rămână mici. Și am crescut, milimetru cu milimetru, până când a început să se vadă că picioarele subțiri îmi ies din ei, și atunci mama (mândră) a conchis că e timpul să am o nouă pereche de pantaloni.

Nostim cum se întâmplă lucrurile. Pentru că, deși mă cuprinseseră niște amintiri dureroase, faptul că o vedeam pe Lena Olsen acolo cosând cu spor m-a atins la coarda sensibilă. Și ce altceva s-ar mai fi putut spune despre Lena Olsen? Avea și ea părți bune și rele, ca noi toți, dar printre degetele ei harnice nu trecea niciun fel de material de uniformă. Nu era vorba nici despre vreo geacă de blugi cu mici aplicații în culori țipătoare pentru micul Thomas. Mamele gândesc altfel acum, Elling. Acum ele vor ca băiețelii lor să le farmece pe fetițe încă de la grădiniță. Chiar am văzut așa ceva – micuți în drum spre grădiniță sau spre casă, purtând încă scutece sub blugi, dar cu șapcă șmecheră pe cap și eșarfă colorată la gât.

Lângă mașina de cusut, o mamă cu capul pe umeri. Copilul doarme. Lena Olsen primise de la prieteni și rude cărți poștale și haine pe care ei nu le mai foloseau. Acum, hainele acelea inutile primeau o nouă formă între degetele ei, pentru a putea să fie purtate din nou. Îndeletnicirea acestei femei are o tradiție milenară, dar Lena Olsen reușește cumva să îi confere o nouă expresie. Mamei nu i-ar fi dat prin cap să îmi coasă pe pantaloni un trandafir roșu de mătase. Cu siguranță nu pe cracul unui pantalon de uniformă militară. Dar Lena Olsen așa procedează. Și face asta în timp ce fredonează *Lucy in the Sky with Diamonds*. Face asta în timp ce se gândește la fostul soț. Zâmbește puțin strâmb. În ciuda a tot ce a fost, nu se putea spune că el avea numai defecte. Se vedea cu altele, asta da. Dar niciodată cu târfe. (Cu excepția acelei excursii în nordul Norvegiei...) Doar că... Mda. Ce *era* de fapt? Încă îi era dor de el, când și când. Când își întindea brațul drept spre spatele lui vânjos duminică dimineața, uitând că el nu mai este acolo. Da, acum nu mai putea decât să râdă din toată inima, întorcându-și fața către perete, ori de câte ori își amintea cum trăgea el părțuri scurte, în felul său masculin, în timp ce făcea gimnastică dimineața. Mai demult, aceste gesturi o umpleau de scârbă și o enerveau la culme, dar acum nu făceau decât să o amuze. În ciuda tuturor celor întâmplate, metehnele lui erau inofensive. Nu de asta plecase ea. Ea plecase pentru că însuși spiritul vremii îi dictase să părăsească ceea ce nu ar fi putut iubi cu aceeași ardoare pe care Hollywoodul o stabilise drept normă.

Și totuși, erau lucrurile atât de simple? Să fie adevărul atât de dur, ca să nu zic „superficial”? Pentru că nu are sens să negăm. Divorțurile din zilele noastre nu mai seamănă cu cele de odinioară. În clasa mea, în școala generală, aveam un singur caz de divorț. Mama lui Gunnar își dăduse soțul afară – definitiv, vreau să spun – pentru că individul se apucase de băut. Înainte de asta, fusese extrem de brutal, atât cu Gunnar, cât și mama lui. O știa toată lumea din blocurile vecine. Acesta era singurul motiv acceptat pentru a divorța pe vremea aceea. O persoană trebuia, într-un mod miraculos, să se transforme într-un animal, într-o *bestie dezgustătoare*. El se transforma dintr-un Casanova într-un vârcolac, iar soția și copilul nu mai aveau piele pe corp. Abia *atunci* divorțai. Acum, statisticile arată complet altfel. Acum îți poți da seama ușor că e de ajuns o simplă ceartă legată de cine trebuie să spele vasele și cine va mânca ultimul cartof ca totul să se termine printr-un divorț. Un act sexual în care unul dintre parteneri nu a avut orgasm: „Strânge-ți lucrurile și du-te dracului. Copiii rămân la mine!”

Departa de mine gândul de a o acuza pe Lena Olsen că e genul de femeie care caută soluțiile simple. Dar puteam să mă întreb. Încercase ea oare să împace binele și răul? Încercase să vadă latura amuzantă a

greșelilor fățișe și a defectelor soțului ei? Legăturile lui cu alte femei fuseseră de ajuns ca mariajul să se rupă fără alte discuții? Dar cum rămâne cu micuțul Thomas? O viață nouă într-o lume necunoscută. Nu știau părinții, în adâncul lor, că vizitele tatălui o dată la două săptămâni nu sunt suficiente pentru micuț? Ba da, o știau foarte bine! Și totuși, aleseseră să se despartă. Hotărâseră amândoi să dea curs egoismului lor. Da, așa e, am spus „amândoi”, și am toate motivele din lume. Nu mi-era deloc greu să înțeleg disperarea și mânia ei când el îi servea mereu minciuni ieftine, spunându-i că a stat peste program la serviciu sau la seminare, când de fapt făcea tot ce-i stătea în putință ca să o pună cu orice femeie care-i ieșea în cale. Grasă, slabă – pentru el nu conta. De ce se purta așa? *Ce anume* îl determina? Aici nu era vorba despre instincte. Instinctele trebuie supuse unui oarecare control. Nu se gândea niciodată la băiatul lui atunci când se arunca în brațele vreunei femei necunoscute de pe stradă? Cum putea să *uite* să se gândească la băiatul lui? Pentru mine asta era de neînțeles, trebuie să recunosc.

Dar, la fel de important, asta *nu* însemna că Lena nu are nicio vină. Hai să încercăm să vedem ce s-a întâmplat și dintr-un alt unghi. *Ce* se întâmplase? Ei bine, soțul Lenei Olsen, în timpul unei adunări informale pentru tineri juriști, își vârâse organul în organul unei foste colege. Nu fusese rău intenționat. Față de nimeni. Era doar o idee care îi venise când o întâlnise întâmplător la baie. Iat-o acolo, aplecată, spălându-se pe mâini după ce și-a făcut nevoile. El stă acolo tot dintr-o nevoie. Să spunem mai departe că ea, în glumă sau dintr-o curiozitate candidă (aici intră în joc și niște băuturi), îl roagă să o lase să se uite în timp ce el se ușurează. Și de ce nu, la urma urmei? Ce poate fi mai nevinovat? El își amintește ceafa ei de la cursuri, ea își amintește cizmele lui caraghioase de cauciuc. Au trecut ani buni de când nu s-au mai văzut. Raporturi sexuale nu au avut niciodată, deși fuseseră foarte aproape de asta într-o seară de Sânziene, pe insula Grasholmen. (O rupere de nori puternică.) Și exact lipsa actului sexual de atunci zăbovește acum în aer și tulbură atmosfera din încăperea îngustă a băii. Da, există o tensiune între ei, și tensiunea se amplifică. Cu siguranță nu se poate vorbi de iubire. Și totuși, tensiunea este de ajuns ca să conducă la împreunarea celor doi, aplecați deasupra chiuvetei, ca urmare a dorinței ei de a-l vedea pe el ușurându-se, *pișându-se* – dorința de a te juca chiar și când ești adult. Ești din nou la grădiniță, și acum a venit timpul să vă jucați de-a doctorul. Cei doi râd zgomotos atunci când el o scoate și încearcă să facă pipi. În zadar însă, chiar și după patru halbe de bere și două pahare de coniac. Îl apasă, îl doare, dar nu iese nimic. O roagă să se prefacă pur și simplu că nu s-a întâmplat nimic. O roagă să nu se mai uite exact în acea fază critică de început. „Prefă-te c-ai ieșit la plimbare, Tone. Povestește-mi o întâmplare banală, de toate zilele. Recită-mi ceva legi și proceduri.” Tone face asta cu plăcere. Se lasă pe vine în spatele lui, aproape de ușă, și se plesnește cu mâinile pe șolduri. Mai întâi cu putere, foarte zgomotos, apoi mai încet, tot mai încet. Picioarele i se tot depărtează. Între timp, își prefăce vocea ca să semene cu cea a lui Tor Erling Staff¹⁶, mai întâi subțire, apoi tot mai gravă și mai gravă. Buza de jos începe să îi tremure. Numește etapele unei proceduri prin care are în vedere achitarea unui bărbat mai în vârstă, un bunic, de fapt, care și-a folosit timpul pentru altceva în loc să le povestească nepoților *Petrică și lupul*.

Atunci se pornește. O adevărată cascadă. Fosta studentă stă neclintită, urmărind întregul proces. Nu este vorba despre sex, nu încă, ci doar de un interes pur, cu un caracter mai degrabă științific. În ceea ce-l privește pe soțul Lenei Olsen, lucrurile stau puțin altfel, chiar dacă și el se află la mile distanță față de asemenea practici pe care revistele porno încearcă din greu să le facă să pară firești și inofensive. Nici fosta colegă, nici el nu se simt atrași de sex cu urină. Cum nu au mai văzut deloc așa ceva, nici în ziare, nici în filme, această imagine trezește în amândoi doar o scârbă profundă. Sau un râs care le maschează

stânjeneala. Oamenii care se pișă unii în gura sau în urechile altora nu se potrivesc cu stilul lor. Cu toate acestea, nu putem să negăm că Olsen, soțul Lenei Olsen, se gândește la sex. Nu din cauza actului urinării în sine, pentru că asta e o imagine de rutină pentru el. *Interesul* fostei colege îl fascinează și aruncă o altă lumină asupra acestei activități zilnice. Da, tupeul ăsta. Oare Lena Olsen contemplanse vreodată țeava lui cu un interes asemănător? Da, o făcuse. Dar nu în timpul urinării. Nu că el s-ar fi așteptat la asta sau și-ar fi dorit-o. Sub nicio formă. Dar tocmai gestul acesta excentric în mijlocul rutinei îi face țeava să se ridice încet, pe măsură ce jetul își pierde din forță. Reține asta: excentricul în mijlocul rutinei. Pe asta se bazează toate infidelitățile. Habar n-am de unde am scos-o pe asta, pentru că eu unul nu am avut prilejul să acumulez experiență în acest domeniu, dar simt că am dreptate. Cei doi țin un secret împreună. Nu un secret bolnăvicios. Nu atât de bolnăvicios încât să-și facă griji în legătură cu ceea ce știe celălalt. Și totuși, îndeajuns de bolnăvicios ca să le insuflă o legătură cu *ceilalți* care au venit la întâlnire, ceilalți, care stau în bucătărie sau în sufragerie, unde se răcoresc cu băuturi alcoolice și ronțăie chipsuri cu ardei iute și piper. De la camaraderie au ajuns la relații intime: dat fiind felul în care au evoluat lucrurile între ei, amândurora li se pare că sexul este un fel de consecință logică. Ea recunoaște faptul că studiul științific despre bărbatul care se ușurează a înfricoșat-o și a deabusolat-o într-un mod de neînțeles. *El* este de mult pierdut. Este atât de simplu și de clar! Stă acolo ca un băiețel cu puțulica în mână. Nu excitat și dornic, așa cum o fi crezând Lena Olsen. Nici prea mândru de erecția lui incipientă nu este. Nu, nu. Dar totul începe să ia o turnură serioasă, ca să spun așa. Râsul se mai temperează din cauza suflului îngreunat. Apoi vine ea, cu mâna răcoroasă, și totul decurge așa cum trebuie să decurgă. *Această* parte a istoriei nu prezintă interes. Nici pentru noi, privitorii detașați, nici pentru participanții activi. Lena Olsen privește însă povestea asta cu alți ochi. După ce i s-a înmănat un raport secret. De cea mai mare însemnătate pentru *ea* după ce a primit raportul secret a fost chiar ritmul mișcărilor celor doi. De altfel, e singurul lucru pe care îl înțelege. Raportul este alcătuit doar din fragmente dispartate. Informațiile au fost adunate, mai mult ca sigur, de o persoană extrem de beată, care a ascultat la ușă. Ceea ce crede Lena Olsen este că parodiarea pe alocuri strălucită a avocatului Tor Erling Staff are loc chiar în timpul acuplării. Pentru ea acest episod nu vorbește doar despre acea formă de infidelitate masculină care se manifestă printr-un banal act sexual. Nu. Ceea ce vede ea este o relație bolnăvicioasă, o perversiune. Și se căiește, așa cum fac toți cei care sunt trădați. Oare *eu* când am trădat? *Asta* aștepta el de la mine și, într-un fel sau altul, nu îndrăznise să-mi ceară? Oare voia ca eu să cer, prin vocea lui Tor Erling Staff, absolvirea lui de toate acuzațiile ori de câte ori se apropia de orgasm? Pentru numele lui Dumnezeu, de ce s-a arătat el dispus tocmai față de *ea*? O femeie aproape cu totul necunoscută... O femeie cu care până acum nu avusese nicio altă relație în afară de tentativa de a se culca cu ea la Grasholmen în urmă cu zece ani.

Ei bine, pe ea puteam s-o înțeleg. Deși era clar ca lumina zilei că interpretase totul exact pe dos. Pusese accent exact pe actul fizic, fără să îl pună în context, fără să vadă imaginea de ansamblu. Ce-i drept, nu era prima dată când primea astfel de vești despre soțul ei. Fusese și rămânea un fustangiu. Ceea ce ea nu înțelegea era că nu fusese vorba de nimic altceva decât de o fantezie pusă în practică. *Atât*. O întâlnire pasageră între doi mușchi înfierbântați. Cam ca un skanderbeg între doi prieteni. Și, din cauza unui lucru atât de nesemnificativ, ea alesese să își pună ordine în viață, hotărând ca ea și fiul ei să-și continue drumul singuri. O căsnicie de ani de zile, aruncată pe fereastră din cauza unui fleac! Numai sarcina, perioada în care îl purtase pe micul Thomas sub inima ei, durase nouă luni. Acum, ea îi refuza băiatului orice legătură cu tatăl lui din cauza unui lucru care aproape că nici nu se întâmplase, o întâlnire

dintre câteva kilograme de carne, întâlnire care nu durase mai mult de nouăzeci de secunde. Doamne, nici măcar nu era sigur că el o penetrase! Din ceea ce știam noi, ceilalți, pur și simplu ejaculase în mâinile ei! Ce mod absurd de a-ți da viața peste cap! M-am surprins râzând ușor sau, mai bine spus, chicotind. Fusesem cam răutăcios, recunosc. Dar ce gând! Soțul Lenei Osen, care merge să se pișe. Fosta colegă, care s-a nimerit acolo. Jocul ei nevinovat de a-l privi. Confuzia lui în legătură cu erecția. Și apoi, femeia care-i ia organul în mână, aproape ca și cum ar saluta un copilaș. Și atunci pușca se descarcă! Pe rochia ei, de sus până jos! Un adevărat dezastru, nu glumă. Ceea ce s-a întâmplat este cu totul nevinovat. Dar de partea cealaltă a ușii se află un bețivan nenorocit, care înțelege totul greșit. Și care apoi are grijă să transmită această neînțelegere mai departe Lenei Olsen, astfel încât ea (cum era și de așteptat) să transforme totul într-o catastrofă.

Doamne, câte nu știm noi, oamenii, să scornim ca să ne amăgim unii pe alții! Cine mai era și bețivanul ăsta? Îmi părea rău de toate părțile implicate, mai puțin de el. În plus, era aproape sigur că fusese o *ea*. O tânără veninoasă, de ultimă speță.

Mi se făcuse foame, așa că m-am dus până în bucătărie ca să-mi fac cina. O cană de ceai, un pahar mare de lapte și patru felii de pâine. În timp ce tăiam feliile de pâine, mă gândeam că este ciudat modul în care ne influențează propriile noastre obiceiuri, pentru că de când eram mic aveam exact același meniu în fiecare seară. Mama nu mânca niciodată la cină, spunea că nu poate să doarmă bine dacă mănâncă seara. (Cu toate că putea să mănânce o napolitană sau un biscuit la cafeaua de după-masă.) Cu mine, lucrurile stăteau altfel. Cina, pe care o luam singur la masa din bucătărie, devenise un ritual de care nici nu puteam și nici nu doream să mă dezic. Când mama încă mai trăia, mă urmărea cu privirea din ușa de la bucătărie, dar nu-mi ținea niciodată companie, ceea ce eu apreciam. Era mama aceea care-și vedea băiatul mâncând, „băgând la ghiozdan”, și deseori îmi dăruia un zâmbet îndurerat și timid. Nu s-a născut încă mama care să nu se bucure văzându-și copilul mâncând. Ceea ce vede ea astăzi este o garanție că mâine copilul va crește și va fi sănătos, iar fiecare duminică de pâine care alunecă în jos este aliatul ei. Ceea ce fiului îi asigură sănătatea trupească, mamei îi asigură sănătatea psihică, eliberând-o de gândul la boală și la moarte.

Întotdeauna patru felii. Întotdeauna pâine integrală. Nu întotdeauna proaspătă, dar pâine integrală. Opțiunile cu privire la ceea ce urma să pun pe pâine erau, de asemenea, stabilite dinainte. La micul dejun puteam să experimentez puțin sau, mai bine spus, să variez. În timp ce mă întindeam spre cutia de cremă tartinabilă Sunda, mi se întâmpla să apuc borcanul cu miere sau pe cel cu dulceață de zmeură, într-un mod imprevizibil și de neînțeles (și deseori cu o viteză care nu îmi dădea timp de gândire). Cred că are legătură cu adrenalina. În orice caz, de mulți ani observam la mine o excitare a psihicului în primele orele de după trezire, iar această stare se manifesta adesea prin gesturi destul de impulsive. Cum ar fi, de exemplu, să aleg periuța de dinți a mamei în loc de a mea, fără niciun motiv. Sau, în timp ce mă îmbrăcam, trăgeam șosetele pe mine cu așa o forță, încât țesătura se rupea și mă dureau degetele. Într-o vreme, atunci când treceam prin anii dificili ai pubertății, aproape în fiecare dimineață mă apuca o dorință aproape de nestăvilit de a o ucide pe mama. Imediat ce intram în bucătărie și-i zăream gâtulejul descărnat sau ceafa delicată, acolo unde se vedeau foarte bine două vase mici de sânge pe sub pielea albă, era ca și cum un diavol mi-ar fi strigat: „Ucide-o, Elling! Fă-i de petrecanie!” Curată nebunie. Bineînțeles că o iubeam. Doar era mama mea, ea mă adusese pe lume. Era o mamă blândă și o iubeam. Nu ne aveam decât unul pe altul. Și totuși, strigătul acela îmi răsună în urechi în fiecare dimineață.

Dar să revenim la cină. Patru felii de pâine integrală. Un strat generos de margarină. Două felii cu budincă de pește. Una cu brânză olandeză. Una cu cârnați. An de an. Din copilărie până la maturitate. Două cu budincă de pește. Una cu brânză olandeză. Una cu cârnați sărați. Un strat *gros* de maioneză peste bundinca de pește. Un strat *subțire* de muștar peste brânză. Uneori, mama pune castraveți murați peste cârnați, dar eu niciodată nu am vrut să aud de așa ceva. Eram de părere, și sunt în continuare, că au o savoare atât de intensă cârnații sărați, încât nu necesită niciun adaos. Că mama era de altă părere, cu asta m-am împăcat. Nu făcea să ne certăm pentru așa niște mărunțișuri. Dar – și acum sunt atât de sincer, încât aproape că mă ia cu ametele – nu îmi plăcea deloc ce făcea. Pentru că era o formă de risipă acest obicei al ei. Nu era absolut necesar să pui ceva acru peste ceva care deja era sărat. Oare ei îi plăcea așa? Sau totul era doar o idee fixă? De un lucru eram sigur, că nu deprinsese obiceiul ăsta în copilărie. Pe vremea aia, sigur nu era nici destulă pâine. Nu, nu. Toate astea sunt, bineînțeles, rodul imaginației mele. Mama a murit, și aceste întrebări nu-și vor găsi răspuns niciodată. Borcanul cu castraveți îl aruncasem la coșul de gunoi. A fost o pierdere și o risipă, dar castraveții făceau parte din operațiunea de curățenie generală pe care am făcut-o după moartea mamei. Afară cu patul ei. Afară cu hainele și cu șifonierul ei. Afară cu andrelele, cu ghebele de ață și cu borcanul de castraveți murați.

Ca să nu mai spun că nu este totuna în ce ordine se mănâncă feliile de pâine. Prima felie e cu budincă de pește. Pe urmă brânza. Apoi o înghițitură mare de lapte cald, cam jumătate de pahar. Apoi cârnatul. Și ultima, felia cu budincă de pește. La final vine restul de lapte. Dar unde intră ceaiul? Ceaiul se bea după masă. Întotdeauna.

Am luat ceaiul cu mine în camera cu telescopul. Sătul, mulțumit și cu o cană de ceai aburind în mână, am înșfăcat din nou telescopul.

Între timp, Rigemor se întorsese. De oriunde o fi fost, Rigemor Jølsen se întorsese la locul ei. Zece și un sfert. Am luat aminte la oră. Rigemor Jølsen se întorsese la ora zece și un sfert. Stătea exact așa cum stătuse în ziua în care am zărit-o pentru prima dată. Și-a făcut puțin de lucru cu plantele din ghiveci. Cu capul plecat într-o parte. Nimic mai firesc, la urma urmelor. Auzisem dintotdeauna că femeile mai în vârstă sunt cele mai mari experte în îngrijirea plantelor de ghiveci. Că le vorbesc și le dădăcesc, și că această atenție le insuflă plantelor o stare de bine și are un efect pozitiv asupra creșterii lor. Citisem articole despre așa ceva în ziarul pe care îl cumpăra mama, și multe dintre afirmații erau susținute de confirmările oamenilor de știință. Într-un caz, o întreagă congregație baptistă din SUA se divizase la inițiativa preotului. Jumătate dintre credincioși aveau să se roage la Dumnezeu ca sămânța din ghiveciul lor să încolțească și să înflorească. Cealaltă jumătate a congregației, cei care aveau exact același tip de ghiveci, cu exact aceeași sămânță, în sol de același tip, pentru care se aplicau exact aceleași reguli de udare, au fost rugați să rămână pasivi. Nu li s-a spus să îl roage pe Dumnezeu ca sămânța lor să nu încolțească și să înflorească, ci li s-a cerut pur și simplu să uite de plantă imediat după rugăciunea de seară. Rezultatul a fost copleșitor. Semințele care au stat, cum s-ar zice, sub ocrotirea rugăciunii, au germinat mai repede decât celelalte, iar plantele au fost mai mari și mai vânjoase decât cele din celelalte ghivece. Bineînțeles că nu există dovezi științifice cum că Dumnezeu ar fi fost cel care manipulase lucrurile în așa fel încât propriile creații să dea rezultate diferite, dar, în orice caz, asta a fost explicația pe care și-au dat-o membrii micuței comunități din Oklahoma. Grija și dragostea oamenilor față de viața care încolțea în ghiveci erau cele care jucaseră un rol decisiv. Luam de bun faptul că Rigemor Jølsen comunica într-un mod sau altul cu plantele pe care le ținea pe pervaz. Dar oare cum se făcea că, doar în

câteva zile, avea să se vadă din nou nevoită să îndepărteze florile și frunzele uscate? Să fie lumina de vină? Sigur era lumina. Sau vreun parazit. Altfel, nimic nu se lega. Bineînțeles că se prea poate ca această deprindere a ei de a smulge uscăturile dintre frunzele verzi să aibă la bază un impuls nevrotic, dar nu mă puteam pronunța clar în această privință. Rigemor Jølsen părea întotdeauna calmă, trebuie să fi fost doar tipul acela de femeie în vârstă care stă și curăță frunzele plantelor fără niciun motiv anume.

Din jurnal:

„Rigemor Jølsen a venit acasă la zece și un sfert. S-a băgat în pat o jumătate de oră mai târziu. E ceva în neregulă cu plantele ei. Plantelor sănătoase nu le cad frunzele într-un ritm atât de alert.”

După ce Rigemor Jølsen s-a potolit, m-am mutat din nou jos, la Ragnar și Ellen Lien, adică la Ellen Lien și prietena ei, care încă nu plecase. Nu numai că se afla în continuare acolo, deși era trecut de zece și jumătate, dar se și trăsesese mai aproape de Ellen. Stăteau amândouă pe canapea și păreau foarte apropiate. Am observat două pahare lângă una dintre nesfârșitele sticle de vin, dar, în secunda imediat următoare, atenția mi-a fost atrasă din nou de cele două femei, pentru că prietena începuse să o mângâie pe Ellen pe păr. Ce Dumnezeu se întâmpla acolo? Ellen i se destăinuise, bineînțeles, povestindu-i despre bărbatul din spatele măștii care ar fi trebuit să simbolizeze siguranța. I-a povestit despre minciuna din viața ei. Trecuse vremea râsetelor afectate de mai înainte. Crezusem că i se confesase cu privire la violența care se abătuse asupra familiei lor, dar mă înșelam. Abia atunci, când trecuse de zece și jumătate, și după ce se pusese pe masă o sticlă de vin, a cutezat Ellen să dea toate cărțile pe față. „Iată ce fel de viață duc, Johanne. Așa arată.” Și Johanne o consolează. Johanne mângâie și consolează. Și, rând pe rând, ies la iveală toate istoriile despre pașii greșiți pe care *Johanne* îi făcuse când venea vorba de bărbați. Îi povestește lui Ellen despre el, cel care vrea să o posede și care, bolnav de gelozie, îi alungase atât pe prieteni, cât și pe membrii familiei. Și Herman? Nu, nu, el nu lovea. Deși, drept să spună, ar fi fost de preferat. El își cheltuia energia cu replici veninoase, de un cinism care îi îngheța sângele în vine. Nu și cu alții de față, nu. Doar în intimitate se manifesta această tortură psihologică. La o masă de seară, pe care ea se străduise extrem de tare să o pregătească. În camera de hotel din Gran Canaria. Aparent jovialul Herman. Psihopatul cu zâmbetul pe buze. De ce nu îl părăsise mai demult? Cum de rezistase ea cu un pește lipsit de sentimente, an după an? Johanne nu putea să-și dea un răspuns. Viața sexuală? Pfff! Până și o bormașină era mai iubită decât Herman atunci când se pune pe treabă. Și asta se întâmpla des. De mai multe ori pe zi. Dimineața, la prânz și seara. El prefera să fie după mesele principale ale zilei. Sus, sprijinită de aragaz. Aplecată peste mașina de spălat. La duș, în cadă. Pompare fără niciun sentiment, care o lăsa pe ea într-un vid umed. Nu-și amintea să fi fost vreodată vreun preludiu. Nu existau nici conversații plăcute după aceea, în timp ce împărțeau o țigară. *Existaseră* și excepții, dar excepțiile erau doar vagi amintiri. Vag își amintea o noapte de iubire în campingul Bogstad, pe vremea în care ei mai locuiau încă în Nord-Trøndelag. Culmea, asta se întâmplase chiar spre finalul relației. Tocmai coborâseră în capitală ca să vadă expoziția de vapoare. Doar ei doi și un teanc de broșuri despre iahturi cu structură din aluminiu și despre canoe asamblabile. Acum aproape că îi venea să râdă.

Și în tot răstimpul acesta, Johanne o mângâie pe păr și pe obraji. Mângâie și iar mângâie.

Apoi, ceva s-a surpat în mine. Să fie această mângâiere *doar* o manifestare a compasiunii și a simpatiei? Nu se strecurase acolo și un element de dorință, de poftă? Pe scurt, eram eu martor la începutul unui ritual de dragoste de natură lesbiană? Putea să pară și așa. În orice caz, situația mi se părea cât se poate de rezonabilă. În primul rând, cred și acum, ca și odinioară, că adulții trebuie să întreprindă

cu multă atenție activitățile sexuale pe care le găsesc potrivite, atâta timp cât partenerul nu este rănit. În afară de asta, găseam că direcția în care evolua relația celor două femei este mai mult decât normală, date fiind condițiile. Ce putea fi mai normal decât două prietene care se atașează una de cealaltă într-un pact de iubire atunci când condițiile din jurul lor se arată atât de ostile? Ellen era căsătorită cu o brută insensibilă. Un bărbat lipsit de scrupule, care submina exact idealurile pe care fusese investit să le apere. În ceea ce o privește pe Johanne, nu puteam să fac decât presupuneri, cel puțin deocamdată. Poate că își conștientizase înclinațiile sexuale încă din timpul orelor de gimnastică din școala generală. Dar nu era dificil să îți imaginezi că șirul acela de tăntălăi care veniseră și plecaseră din viața ei o îndemnase să arunce o privire și către reprezentantele sexului slab când se făcuse mai mare. Se mai întâmplă lucruri de-astea, așa am citit.

În orice caz, cel puțin de data asta Johanne s-a rezumat la mângâieri. Mai mult vin în pahare. Alte țigări. Sfinte, da' mult mai fumau femeile astea! De altfel, mă bucuram că o lăsaseră baltă cu manifestările de dragoste. Dacă era ceva care îmi displăcea profund, atunci asta era să mă amestec în viața sexuală a altora. Ca în clipa aceea, de exemplu. O altă chestiune era că ar fi putut fi observate de persoane care au o altă percepție asupra relațiilor între doi protagoniști de același sex. Indivizi pudici, care nu ezitau să împrăștie zvonuri. Și cine știe de ce ar fi Ragnar capabil dacă astfel de lucruri i-ar ajunge la urechi! Preferam să nici nu mă gândesc.

Mi-am îndreptat telescopul spre etajul întâi. Întineric în toate cele trei apartamente. Cel din capătul stâng era, după toate aparențele, gol. În dreapta de tot viețuia un oarecare Mohammed Khan. În mijloc, Arne Moland. Să fi fost într-adevăr același Arne Moland care vomitase pe mine în clasa a cincea? În cazul acesta, Rigemor Jølsen și toți ceilalți cetățeni cinstiți care își câștigau traiul trudind din greu se pricopsiseră cu o oaie neagră în bloc. Un tip care vomită pe un băiat cu trei ani mai mic decât el doar de dragul distracției este o amenințare pentru aproape toată lumea – în orice caz, pentru cei mai mulți dintre noi. Că avusese de-a face cu narcoticele era poveste veche. Mi se pusese un nod în gât.

Am avut un somn agitat în noaptea aia.

A doua zi dimineață, după ce am luat micul dejun, m-am dus la poștă. Plănuiam vizita asta de mai multe zile. Voiam să depun o mică sumă în contul de economii: 320 de coroane. Găsisem banii în noptiera mamei după moartea ei, și pur și simplu nu îndrăznisem să îi bag în buzunar. Sentimentalism? Ziceți-i cum vreți.

Când am intrat la poștă, era puțin trecut de ora zece. De obicei atunci era aglomerația mai mare, dar, în mod straniu, de data asta era destul de liber. Erau deschise trei ghișee. Cozi mici. Mă obișnuisem să analizez mai întâi cozile înainte de a mă așeza la una dintre ele. Știu din experiență că asta poate fi de folos. Unii susțin că este aproape o lege a naturii ca, atunci când stai la coadă, tocmai clientul dinaintea ta să vrea să transfere o sumă mare de bani în Botswana și să cumpere timbre în valoare de mai multe sute de coroane, pentru ca apoi să înceapă să se certe cu funcționara de la ghișeu, întrebând de ce scrie „Norvegia” pe unele dintre timbre. Bineînțeles că se poate întâmpla și așa, dar poți și să îți iei niște măsuri de precauție. În primul rând, nu trebuie să te lași păcălit de numărul mare de scrisori pe care le țin în mână unii dintre clienți. Un teanc de pagini printate pot să pară înfricoșătoare, dar pot fi expediate într-un singur colet. Nu, trebuie să fii atent la privirile și postura clienților. Indivizii certăreți se dau de gol prin faptul că bat din picior. Peei *niciodată* nu-i interesează ce se petrece în fața lor la coadă. De femeile care își țin poșeta strâns lipită de burtă ar trebui să te ferești. Poșetele astea pot da naștere celor

mai neplăcute surprize. Mai sunt și unii care cred că totul se rezolvă la poștă – ăștia umblă de obicei în palton și cu pălărie. Și insistă că nu mai târziu de vinerea trecută au adus un cec de la Banca Națională a Olandei chiar la *acest* ghișeu, și acum vor să expedieze recomandata, chiar dacă nu au la ei recipisa doveditoare.

Dar atât despre asta. Vreau doar să spun că studiez bine cozile înainte să mă așez la una dintre ele. Și procedez în felul următor: mă postez la unul dintre ghișeele închise, de multe ori sub pretextul că aș completa vreun formular. Aplecat deasupra formularului, arunc priviri discrete spre oamenii de la diverse cozi, priviri rapide, pe care ceilalți de-abia le observă, dar care îmi furnizează informații prețioase. De data asta am pornit direct spre ghișeul dintre cele două cozi, după ce am luat repede o foaie de depunere de lângă geam. Eram convins că unii se întreabă de ce nu am completat foaia la masa destinată tocmai acestui scop, dar nu m-am sinchisit prea mult de asta. Poate că m-au luat drept un excentric. Dar aveam mult antrenament, chiar și acasă exersam când și când, iar maniera în care țineam stiloul nu putea să inspire decât siguranță de sine și degajare. Nu îmi luam un aer de superioritate, nici nu eram arogant, dar era clar că sunt pe teren familiar. În acest cartier locuia tânărul și aici era el cunoscut și în siguranță, acesta era locul în care își completa formularele tipizate așa cum îi venea lui la mână. Într-adevăr, exista o masă destinată acestor activități, dar lucrurile stăteau altfel cu tipul ăsta care prefera tejgheaua dintre ghișee. El avea un stil propriu, un alt mod de a proceda. Cu mișcări scurte și apăsate, am început să completez formularul. O privire rapidă într-o parte, cu o cută între sprâncene – tânărul a făcut o estimare rapidă. Oare să depună zece sau douăsprezece mii? Astfel mă vedeau ei pe mine, ca pe un bărbat care oscilează între sume de mii de coroane, pentru că valoarea depozitului nu are de fapt nicio importanță. Eram exact pe punctul de a scrie „trei sute douăzeci”, când deodată am zărit-o. Rigemor! Rigemor Jølsen pășise printre ușile de sticlă. Spre deosebire de mine, s-a așezat rapid la coadă, și m-am prefăcut că sunt foarte ocupat. Am făcut un ocol de la tejghea până la coadă, astfel încât am ajuns chiar în spatele ei. Uitate erau toate planurile de a ajunge cât mai repede la ghișeu. Ce poziție de vis! O clipă de neatenție, și aș fi ratat această oportunitate în favoarea altei persoane. Simplul gând că s-ar fi putut întâmpla așa ceva era de ajuns ca să mă ia cu leșin. Dar mi-am înfrânt starea de rău și, până să-mi revin din amețeală, ajunsesem deja în spatele lui Rigemor Jølsen. Înghesuit. Foarte. M-am uitat cu atenție la partea din spate a pălăriei ei în stil Robin Hood. În dreapta avea o pană mică, verde-albăstruie. Nu o mai observasem până atunci. Părul negru, în care se pierdeau câteva șuvițe argintii, cădea frumos pe gulerul paltonului. Pe palton nu era nici cea mai mică urmă de mătreată, deși stofa groasă ar fi captat așa ceva într-o secundă. Adevărul gol-goluț era că Rigemor Jølsen nu are mătreată.

Rigemor? Ri-ge-mor! Sunt chiar în spatele tău, Rigemor. Nu ai de ce să-ți faci griji. Sunt doar eu, Elling, tânărul zvăpăiat din blocul vecin. Lipit de tine? Ei bine, s-o spun în felul următor: dacă scot limba pot să ating borul pălăriei tale. Nu te întoarce, Rigemor. Stai exact așa ca acum. Este cel mai bine așa. Tu în față, Elling în spate. Pentru tine, eu nici nu exist. Eu sunt fereastra întunecată de la blocul din deal. O gaură neagră. Știu cu certitudine că adori ficatul și cârnații de porc, știu că nu ai da din mână prunele uscate pentru iaurtul de cireșe. Dar asta nu are nicio importanță, Rigemor. Tu ești tu și eu sunt eu. Atât de aproape unul de altul, și totuși atât de departe. Separați, dar împreună. Ce-ai mai pus-o la punct pe Femeia-Șobolan! Mi-a plăcut. În apartamentul de sub tine locuiește un bandit violent, dar tu habar nu ai. Nu știi că acolo, după toate aparențele, stau două femei care se iubesc, în timp ce banditul violent este afară și arestează bandiți. Nici măcar nu bănuiești. Tu ai sufrageria ta și viața ta. Tot așa cum și eu am

apartamentul meu. Viața mea. Tu ai treaba ta de rezolvat la poștă, eu o am pe a mea. O treabă de care peste puțin timp nici nu mă voi mai sinchisi, dar să lăsăm asta. Rigermor? Sunt Elling. Sunt doar eu, Elling. Aici, în spatele tău.

Am remarcat un fir de păr alb care se prinsese de paltonul ei, puțin mai jos de șale. Un fir alb și singuratic, prins pe fundalul albastru. Poate că celor care nu cunosc senzația o să li se pară destul de amuzant, dar m-a cuprins deodată o dorință irezistibilă de a intra în posesia acelui fir. Lipit, de exemplu, pe un carton negru, ar fi arătat, fără îndoială, foarte bine pe peretele alb, deasupra mesei de scris din camera lui Rigermor.

Rămânea să mă hotărâsc cum să fac ca să ajung în posesia lui. În spatele meu mai erau doi clienți, îi auzeam discutând despre Uniunea Europeană. Ca să fiu mai exact, amândoi erau împotriva aderării Norvegiei. Nu-i sprijineau pe „înalții demnitari de la Bruxelles”, cum ziceau ei. Pentru mine, era totuna. Eu unul o sprijineam pe Gro în această chestiune. Era foarte bine că își ocupau timpul cu ceva și nu stăteau în spatele meu ca niște momâi, învăluți într-o singurătate tăcută și uitându-se la ce fac eu. Era vital ca Rigermor Jølsen să nu bage nimic de seamă. Bineînțeles că puteam să mă prefac că mi-am pierdut brusc cunoștința, să cad în față, spre Rigermor Jølsen, și astfel să încerc să înșfac firul de păr pentru care căzusem. Dar asta ar fi atras prea multă atenție asupra mea. Rigermor Jølsen și-ar fi amintit de mine după o asemenea acțiune. Și-ar fi amintit cum arăt la față. Și-ar fi amintit de bietul tânăr care se prăbușise în miez de zi la poștă. Ar povesti pățania asta tuturor. Prietenilor și rudelor. Ar veni în fugă la mine data viitoare când m-ar vedea în centru, ca să se intereseze de sănătatea mea. Îmi merge mai bine? Poate să facă ceva pentru mine? Și chiar nu era genul de contact pe care mi-l doream cu ea. Chiar deloc. Nu voiam să devin o grijă pentru ea, nu aveam niciun drept să pătrund în viața ei într-o manieră atât de directă.

Dar voiam firul de păr. Hai să nu zic „cu orice preț”, dar eram, în orice caz, dispus să forțez limitele. O posibilitate era să mă aplec și să mă prefac că mă leg la șireturi, în timp ce îi luam firul de păr cu vârful limbii. Trebuia să acționez rapid, ca unameleon care înhață o insectă, dar operațiunea rămânea în afara posibilităților reale. Dacă eșua, adică dacă cineva de la coadă mi-ar fi remarcat limba în acțiune, de-abia dacă mai apucam să simulez o criză de epilepsie. Aș fi dat greș, pentru că nu mi-aș fi dus la bun sfârșit planul inițial, acela de a aduna informații despre Rigermor Jølsen, dar măcar aș fi rămas cu onoarea nepătată.

Așa că mă aplec cu grijă. Încerc să mă prefac că nodul de la pantoful drept s-a desfăcut. Nu, este vorba doar de o corecție. Bărbatul de la coadă observă că i s-a desfăcut puțin șiretul. Și, cum tot stă acolo la rând și are timp berechet, se hotărăște să îl lege la loc și să îl strângă mai bine.

Zis și făcut. Dar, în timp ce strâng nodul și îmi întind puțin gâtul în sus, constat că mă aflu la o distanță prea mare față de țintă. Fața mea se află în dreptul fundului. Dacă vreau să ating firul, trebuie să-mi întind gâtul ca o girafă. În disperare de cauză, încerc să ajung la fir în timp ce mă ridic (cu dureri mari de spate); mă apropiu din ce în ce mai mult și, chiar când sunt pe punctul de a-mi scoate vârful limbii, coada avansează, paltonul albastru se îndepărtează, iar eu, luptându-mă să îmi păstrez echilibrul, cad în nas.

Bun. Asta e. Nu e niciun motiv de îngrijorare. Avem destul timp. Așa e când stai la cozi lungi – numai de timp nu duci lipsă. În plus, se întâmplă ceva decisiv acum, care mă face să mă gândesc la altceva decât la un amărât de fir de păr. A venit rândul lui Rigermor Jølsen la casă, și am bilet la spectacol în rândul din față.

Din nou îi aud glasul liniștit. Control deplin. Mă aplec puțin spre dreapta și mă prefac că studiez noile timbre care sunt expuse pe geamul ghișeului. Cu coada ochiului, o văd pe Rigemor Jølsen strecurând o foaie de retragere de numerar pe sub grilaj. În același timp, o aud cum cere douăzeci de timbre a trei coroane cincizeci. Ca act de identitate, Rigemor Jølsen înmânează un pașaport norvegian obișnuit, dar ezită o secundă, dându-mi nesperata ocazie de a-i vedea data de naștere. „Rigemor Jølsen, 24.12.1922.” Asta e tot, dar tot e mai mult decât sperasem. Rigemor Jølsen s-a născut chiar în ajunul Crăciunului. În câteva săptămâni împlinește șaptezeci de ani!

Mai departe, lucrurile se petrec foarte repede. De-abia pot să urmăresc. Casierița împinge banii și timbrele printre grătile ghișeului, degetele abile ale lui Rigemor varsă totul în poșetă. Apoi se face nevăzută. Abia mai târziu am înțeles că eu eram cel care se pierduse într-un straniu vid al rațiunii și că, preț de o clipă, nu am mai știut de mine. Dar în clipa aceea mi s-a părut că Rigemor Jølsen se evaporase, dispăruse pur și simplu din fața ochilor mei.

Mi-am revenit în simțiri când am întâlnit privirea întrebătoare a femeii de la ghișeu. Avea ochi verzi, îmi amintesc. Ochi verzi, peste care cădea o șuviță roșcată și rebelă. Să fie mama singură cea pe care o vedeam în fața mea? Lena Olsen, mama micului Thomas? Nu. Sau? Fără să îmi dau seama ce fac, m-am aplecat în față ca să o văd mai bine. I se mișcau buzele, ca și cum ar fi rostit ceva. Nu am recunoscut decât un „o” și un „e”. Privirea ei devenise tăioasă. Poate era supărată? Nu pot să explic de ce, dar mi-am dat seama că și eu rotunjisem buzele ca pentru un „o”. Nu mi-am ținut buzele ca pentru un sărut, ci ca și cum aș fi vrut să pronunț un „o”. A început să își agite mâinile. Bătea nerăbdătoare într-un blocnotes cu un pix galben – țac-țac-țac; țac-țac-țac – și, în același timp, mi se părea că se uită peste umărul meu. Voiam să mă întorc să văd la ce se uită, dar nici nu am apucat bine să schițez vreo mișcare, că cineva mi-a și dat un ghiont în spate. Ce dureros a fost! A trebuit să fac doi pași fără voia mea spre ghișeu și a fost cât pe ce să cad. Recunosc că mă comportasem cam ciudat; în orice caz, așa putea să li se pară celor care nu înțeleseseră întregul context, dar chiar și așa, nu era cazul să mă înghiontească. Nu era nevoie să mă împingă în modul ăsta. Mă durea umărul. *Umărul*? Dar eram sigur că mă înghiontiseră în spate. Cum era posibil ca durerea să se instaleze în umăr, când lovitura o primisem în spate? M-am întors ca să eluciderez misterul, dar în spatele meu nu era nimeni. Iute ca o panteră, m-am întors spre ghișeu, unde am dat cu ochii, în mod inexplicabil, de cei doi opozanți ai Uniunii Europene. Eram pe punctul de a le da ceea ce meritau, dar chiar atunci mi-am adus aminte de Rigemor Jølsen. Din trei pași eram afară.

Nu avea cum să fi ajuns foarte departe, dar m-am speriat la gândul că putusem să uit așa de ea. Ochii întrebători ai roșcatei pur și simplu mă paralizaseră. Era de neînțeles. Dintr-odată, mi s-a năzărit că în aer plutește un miros de sudoare. Vântul îl aducea chiar spre mine, și bătea cu atâta putere, încât mi-a băgat părul în ochi. O zăream pe Rigemor Jølsen la cincizeci de metri în fața mea, îndreptându-se hotărâtă spre centru. Nu era de ajuns că își încasase banii și își luase timbrele; acum se pregătea să înfrunte noi provocări ale vieții cotidiene. O urmăam de la distanță, dar, din când în când, îmi luam avânt și mă strecuram chiar lângă ea. Eram așa de aproape, încât îi vedeam firul de păr de pe palton. Pe urmă o lăsam să se îndepărteze de mine, iar porțiunea de asfalt care ne despărțea se umplea de trecători. Tu o iei pe acolo și eu o iau pe aici. Două ființe în drumul lor spre un viitor pe care doar zeii îl cunosc. OK. Rigemor Jølsen urma să împlinească șaptezeci de ani. Din punct de vedere statistic, nu mai avea mult de trăit pe lumea asta. Dar eu? Eu aveam treizeci și doi, nu mă afluam nici măcar la jumătatea drumului meu în viață. Voi avea oare destul timp să adun suficiente informații despre Rigemor Jølsen înainte să moară,

astfel încât să pot spune că am cunoscut-o cu adevărat și am înțeles-o ca vecină și ca om?

Un lucru era cert: Rigemor Jølsen se îndrepta spre centru. Cumpărături? Atunci vin și eu. Deodată am simțit că cele 320 de coroane ale mamei sunt mai puțin „sfinte”, și m-am bucurat că nu le depusesem în cont. Doamne, 320 de coroane nu valorau aproape nimic; în cont, vreau să spun. Dar în buzunar îmi dădeau o anumită siguranță. Puteam chiar și să o urmăresc cu un taxi până în centru, dacă i-ar fi trecut prin cap să se urce în vreun mijloc de transport.

A trecut de intrarea la metrou. A trecut de stația de taxiuri. A trecut de intrarea în supermarket. Rigemor Jølsen mergea drept la domnul doctor Frank Friedman.

Mi-am continuat drumul către pasajul care ducea spre centru. Ce o durea? Transpirasem la subsuori și eram neliniștit. Prin minte îmi treceau cele mai cumplite imagini. Mi-am amintit de carnetul de sănătate, pe care îl țineam dintotdeauna pe raftul cel mai de jos. Nu îl mai deschiseseam de secole, după ce fusese camera de tortură a copilăriei mele. Arsurile îngrozitoare de pe brațele unei femei. Un penis cu ulcer de la sifilis. *Toate bolile de piele!* În culori! Apoi urmau ilustrații și planșe pe care erau prezentate diverse bacterii. Te apuca disperarea.

M-am rugat lui Dumnezeu să nu fie ceva grav. Orice putea avea consecințe fatale pentru o persoană de vârsta ei. Și cum m-am gândit la asta, cum mi-am adus aminte de moartea mamei. Pentru că tocmai dr. Frank Friedman fusese cel care interpretase primele simptome ale mamei și o trimisese mai departe către specialiști. Și, cum făceam ture între florărie și librărie, mă întrebam: „Gro o fi practicat vreodată medicina? A practicat profesia de medic, pentru care se pregătise?” De exemplu, a vârât vreodată un rectoscop în intestinul gros al unei cusătorese pensionare din Eina pentru a inspecta problemele îndeaproape? Gândul era încântător, pentru că această operațiune, într-o oarecare măsură, îmi amintea de ocupația mea nocturnă cu telescopul. Speram sincer că Gro practicase această meserie înainte de a se fi implicat în modul cel mai serios în politică. Eram convins că doar după astfel de experiențe puteai să iei Poporul în serios și să înțelegi omul simplu din turmă.

Urăsc orice formă de vulgaritate, și totuși trebuie să spun că doar acela care s-a uitat fix în gaura fundului alegătorilor este capabil să conducă o societate așa de complexă cum este cea norvegiană. Nu este bine să ieși de pe băncile facultății plin de adulație față de profesori și să te arunci direct în mijlocul acțiunilor prin care se decide soarta atâtor femei și bărbați. Vechii lideri social-democrați știau asta din instinct; nu cred că au reflectat asupra acestui aspect vreodată. Într-o zi săpau un șanț, iar în ziua următoare luau trenul spre Oslo ca să se ducă în parlament. Pentru ei, acestea erau fețe ale aceleiași probleme, ale aceleiași misiuni. Și tot așa trebuie să fi gândit și Gro Harlem Brundtland. Pentru că Gro o dorea cu ardoare în Uniunea Europeană chiar și pe cusătoreasa pensionară din Eina, cu probleme intestinale cu tot. Cusătoreasa pensionară din Eina era cea care, născută la începutul secolului și crescută la țară în condiții inumane, ar fi valorificat cel mai mult beneficiile pe care le are de oferit societatea europeană.

Nu întâmpinam dificultăți nici în a mi-o imagina pe Gro ca specialistă în medicina muncii. Isteață, promptă și fără exces de compasiune. Un doctor care știe cât de tare te uzează meseria aceasta, un doctor care îi scoate afară pe ușă pe plângăcioși și ipohondri cu replici usturătoare. Nu mă mai jucasem de mult cu astfel de fantasme; pe vremuri, momentul lor era noaptea, atunci când nu puteam dormi. Se făcea că la cabinetul prim-ministrului Gro Harlem Brundtland se prezintă tot soiul de pacienți. Persoane cu boli nervoase, constipație, dificultăți de respirație, cu inimi care cedează. Persoane cu alergii și disfuncții

renale. Numai vise de-astea fistichii aveam, firește. Eu înțelegeam mai bine decât alții în ce condiții stresante lucrează Gro. Nici nu știam cum de rezistă. Dar gândul ăsta mă atrăgea și mă vrăjea ori de câte ori mă zvârcoleam în cearșafurile umede. Imaginea unei femei prim-ministru, într-un guvern social-democrat care intervenea în viețile noastre, ale oamenilor mărunți, alinându-ne durerile, oricât de ne semnificative ar fi fost ele în comparație cu problemele de stat, mă făcea să exult.

Mâinile ei pe trupul meu. Stetoscopul. Inspiră. Nu, mai adânc. Trage aer în piept cât de mult poți. Așa, vezi? Și acum expiră. Expiră, Elling. O spatulă pe limbă. Spune „aaa”! Ce obiceiuri alimentare ai? Ai scaun regulat? Poate puțin sânge în fecale? Cât despre ametelele tale... Mulți oameni au probleme cu somnul, n-ai ce face. Nu te-aș sfătui să iei pastile. Tensiunea este *puțin* cam mare. Durerile de cap s-ar putea să fie de la... Nu sta în curent, Elling! Nu sta în curent! Trebuie să începi să ai mai multă grijă de tine. Faptul că te simți rău din când în când nu înseamnă nimic altceva decât că trupul tău încearcă să îți spună ceva. Nu, nu este nimic grav. E neplăcut, dar nu reprezintă niciun pericol. Îmi pare rău, Elling, dar asta este grav. Asta-i foarte grav. Ca să o spun pe-aia dreaptă, ultimele analize... Mulți oameni sunt nevoiți să se lupte cu cancerul în fiecare zi, Elling. Acum avem nevoie de un singur lucru: să nu ne dăm bătăuți. Psihicul joacă un rol mai important decât poți să-ți imaginezi. Expiră. Scoate tot aerul. Aaașa. Picături pentru gât? Nici vorbă! Ceea ce îți trebuie ție, Elling, este o excursie în aer liber. Nu, Elling, nu prescriu valium nimănui, de fapt. De când ai tusea asta seacă? Deprimat, zici? Cum adică? Dă-ți jos bluza, Elling. Dă-ți jos pantalonii. Te doare când apăs... Aici?

Era chiar doamna doctor și prim-ministru Gro Harlem Brundtland cea care întreba. Ei bine, curată fantezie. Dar întotdeauna mă ajută să adorm.

Cum să interpretez asta? Nu știam că dr. Frank Friedman lucrează pe bază de programări. Oare să continui să mă plimb între librărie și florărie până când Rigemor Jølsen iese de la doctor? Ar putea să dureze ore întregi. Mă temeam ca turele mele să nu înceapă să bată la ochi. Florăreasa începuse deja să se uite la mine cu o oarecare curiozitate, mai ales că iușisem pasul. Pe de altă parte, face bine puțină mișcare. Te eliberează cumva. M-am grăbit și mai tare, și mi-am dat seama că sunt într-o formă mult mai bună decât crezusem. De la florărie la librărie. De la librărie la florărie. Începea să mă cuprindă o euforie stranie; nu pot să îmi explic de unde venea, din moment ce îmi făceam atâtea griji pentru sănătatea lui Rigemor Jølsen.

Atunci cineva m-a strigat pe nume; am auzit strigătul cât se poate de clar, pe când mă îndreptam spre librărie. Am luat-o la goană înapoi spre florărie.

Era Eriksen, de la serviciul social. Cu obișnuitul lui zâmbet sceptic. Sau era poate doar timid? Nu am fost niciodată prea perspicace când vine vorba de așa ceva. Mi-a întins mâna și a spus ceva de mama, dar chiar atunci am observat că are păr în urechi – un lucru pe care, dintr-un motiv sau altul, nu îl mai remarcasem până atunci. Cum era să te plimbi cu urechile pline de păr? El a vrut să-și retragă mâna, dar îl țineam strâns, el o dădea înainte cu mama, spunea că ce se întâmplase e trist, extrem de trist, și voia să știe dacă am vreun plan.

Planuri? Ia stai așa! Despre ce planuri vorbim? Cum să-ți mai ardă de planuri după ce ți-a murit mama? De data asta, și-a retras mâna cu mai multă forță și a spus că vrea să luăm legătura într-una dintre zilele următoare. Nici nu știam ce să cred. Am rămas încremenit, uitându-mă cum dispare printre ușile de sticlă ale băncii Sparebanken NOR. Mă încercau niște sentimente neplăcute, dar am refuzat să le iau în serios. Eram singur cu tristețea și dorul meu, și eram liber să mă rezum la atât. Planuri n-avea decât să facă cine era fericit și fără griji. Voiam să mă gândesc la mama așa cum fusese ca persoană, și nu așa cum era în percepția lui Eriksen de la serviciul social. Cum adică vrea să „ia legătura cu mine”? Omul ăla era atât de dubios, încât și jumătate din ciudățenia lui ar fi fost de-ajuns. Pe deasupra, mai și primea bani pentru asta. Și încă bani buni.

Am fugit în piațeta din fața centrului comercial și m-am așezat pe una dintre băncile de lemn. Decât

să mă plimb și să atrag tot soiul de oameni, mai bine stăteam locului și îmi asiguram în felul ăsta o vedere panoramică. Imediat a început să plouă cam tare, dar nu mă deranja. Doar era noiembrie. Nu avea cum să fie cald și senin. Pe de altă parte, mă gândisem adesea (cu ciudă, uneori) la slăbiciunile noastre. La cât de puțin e capabil să facă față omul modern, sau, mai bine spus, cât de puțin e dispus să suporte! Bineînțeles că m-am inclus și pe mine în critica aceasta. De câte ori nu mă mâhnisem din cauza unei mici neplăceri? Mă îmbufnam când mama mă ruga să merg până în centru și să fac niște cumpărături pentru ea. O dată am stat supărat o zi întreagă doar pentru că era furtună afară. Nu-mi convenea să ies pe așa o vreme, chiar dacă ceea ce trebuia să iau era pentru prânzul pe care *ea* singură urma să-l gătească pentru *amândoi*. Ridicol. Inacceptabil. Cum au trăit până acum oamenii în țara asta? Cei mai mulți dintre ei au trudit din greu de dimineată până seara. Încet, dar sigur, conducătorii din vechime au știut să conducă oamenii din clasa muncitoare până în punctul în care ne aflăm noi acum, în calitate de cetățeni ai unei prospere țări socialiste. Iar Elling stă și se bosumflă pentru că mama îl roagă să pună jos *Arbeiderbladet* și să dea o fugă până la supermarket. Nu îi cere să iasă în fiord și să prindă pește. Nu îi cere să dea de mâncare vitelor. Nu, Elling se văicărește pentru că mama îl roagă să meargă câțiva metri și să aducă niște carne sau pește în schimbul câtorva foi de hârtie colorată. Și, dacă se întâmpla să se ude în această expediție deloc dramatică, atunci mama avea acasă un dulap plin de haine uscate. Acum, când mă gândesc ce stupid mă purtam atunci cu o mamă care putea, bineînțeles, să vadă totul în contextul social de ansamblu, mă trec fiorii. Mi se face rușine. Ploaia devenea tot mai deasă, iar vântul se întetea și devenea mai tăios, dar eu mă gândeam: de-ar veni odată furtuna! Dă-i bătaie! Dă-i lui Elling ceea ce merită! Fă-l să plătească pentru nebuniile lui. Fă-l măcar să priceapă o frântură din viața pe care au fost nevoiți să o ducă vânătorul și pescarul cei cinstiți – și pe care încă o duc și în zilele noastre. Mi-am adus aminte de o dimineată pe care o petrecusem pe coasta Finlandei, în luna ianuarie. De-abia se crăpa de ziuă, să zicem că era în jur de patru. Întuneric beznă. Nu se vedeau decât coamele valurilor înspumate care veneau dinspre întinderea de gheață din depărtare. Într-acolo se îndrepta bunul pescar. Fără garanții, fără asigurare socială. Într-o bărcuță vai de mama ei, care, colac peste pupăză, mai e și cumpărată printr-un împrumut de la bancă. Doamne, cât de răsfățat puteam să fiu! Tot așa de răsfățați sunt și cei mai mulți dintre noi. Eu unul dormeam buștean până după ora zece. Când eram mic, scânceam puțin când simțeam sub tălpi linoleumul răcoros din camera mea. Mi-era silă de mine, așa că mi-am impus să rămân pe bancă, perfect nemișcat, până când Rigemor Jølsen avea să se arate. Ca să experimentez și să înțeleg mai bine truda zilnică și suferința pe care mii de oameni erau nevoiți să le îndure ca să aducă pâine pe masă pentru copii. Nu simțeam decât rușine și respect în fața acestor bărbați și femei care se luptau cu îndârjire să își servească într-un mod tangibil comunitatea prin perpetuarea îndeletnicirilor străvechi într-o epocă în care tot mai mulți fac muncă de birou.

Rigemor Jølsen a ieșit după aproape două ore. Ploaia stătuse, dar vântul devenise mai tăios. Eram ud ciuciulete, din creștet până-n tălpi, și nu îmi mai simțeam de mult picioarele. Cu toate acestea, oricât de ciudat ar suna, mă simțeam bine. De mult timp nu mă mai simțisem atât de bine. În jurul meu, în mod ironic, se învârteau numai oameni care căutau să se adăpostească, fugind din calea vremii rele. Erau atât tineri, cât și bătrâni. Și bărbați, și femei. Se strânseseră ciorchine sub niște umbrele comice; pe două dintre ele vântul le-a smucit și le-a stricat. S-au refugiat apoi, cu picioarele slăbite, în pasaj sau sub firmele magazinelor din jurul piațetei. Eu, Elling, am rămas pe poziție.

Cu toate acestea, trebuie să recunosc că am fost fericit și ușurat când am zărit silueta familiară a lui

Rigemor Jølsen. Acum puteam în sfârșit să mergem acasă. Eu puteam să fac o baie caldă și să mă schimb cu haine uscate, iar ea putea să pună cartofii la copt și să ia o gură de cafea. Pe moment nu m-am gândit absolut deloc la posibilele ei boli. Părea așa de fericită și de stăpână pe ea! Probabil de-asta îmi ieșise din cap că tocmai vine de la o consultație cu fostul medic al mamei, dr. Frank Friedman.

Dar nu spre casă se îndrepta. Nu încă. Asta m-a enervat pe moment, dar m-am liniștit când am văzut că pornește spre supermarket. M-am ridicat imediat, dar mi-au trosnit picioarele și m-am prăbușit pe asfalt; noroc că am apucat să pun mâinile jos. Am și râs, chiar dacă genunchii mă dureau îngrozitor. După o tură din asta, bineînțeles că nu putea fi vorba să sar în picioare și să mă aștept ca totul să fie în ordine. Circulația sanguină trebuie să fi fost redusă la minimum, simțeam furnicături în picioare, cum se spune. M-am masat rapid, pe loc, m-am ridicat cu grijă și, încetișor, cu pași mășurați, am intrat în supermarket după Rigemor Jølsen.

Multă lume înăuntru. Îmi plăcea. Era ca și cum te-ai plimba pe aleile unui târg din sud. Văzusem eu poze cu așa ceva. Era aglomerat și pentru că mulți se fereau să iasă pe vremea aceea, deși își terminaseră cumpărăturile. Mai dădeau un ocol, ca să zic așa. Își scotoceau creierii după liste de cumpărături uitate. Oare o cutie de mazăre ne ajunge? Să ne aruncăm la oferta cu un litru de Coca Cola în loc să luăm sticla asta mică de o jumătate de litru? Acum, când stăteau să cumpănească lucrurile, își dădeau seama că fuseseră cam zgârciți față de copii.

În difuzoare se auzea *Bridge over Troubled Water*. Am profitat de ocazie și mi-am găsit un coș. Nu mai erau cărucioare libere. Un coș de cumpărături din plastic roșu, cu mâner negru.

Faptul că erau așa de mulți oameni în magazin mă stimula într-o anumită măsură. Avea să îmi fie mai greu ca data trecută să o urmăresc cu privirea pe Rigemor Jølsen. În același timp, spațiul era așa de îngust, încât ea nu putea să scape privirilor mele vigilente. Raionul de lactate, brânzeturi și iaurturi? Nu. La mezeluri? Nici. Am găsit-o la legume, comparând ardeii capia cu cei grași.

Stai calm acum, Elling. Păstrează distanța. De data asta îmi era ușor să fiu discret. Între noi treceau nu mai puțin de șapte persoane puse pe cumpărături. Ca să par autentic, un client obișnuit, am luat un pachet de biscuiți cu cremă. Rigemor Jølsen a ales ardeiul capia, l-a cântărit și a dispărut în direcția lapte și iaurturi. Asta mă interesa. Avea să aleagă același tip de iaurt ca data trecută – cu prune uscate, adică? Mai era constipată?

Deodată, mi-am dat seama că rămăsesem fără budincă de pește și am pornit spre rafturile mai îndepărtate ale raionului. Calmă Rigemor se ducea spre celălalt capăt. Mare sau mică, Elling? Budincă de pește mare sau mică? În formă de baton sau rotundă? Nu mă interesau întrebările acestea absolut deloc. Am luat batonul cu formă de cârnat învelit în plastic subțire, străduindu-mă să dau impresia că problema e extrem de importantă. Am cântărit în mână cele două tipuri de budincă. Am studiat atent prețul și termenul de valabilitate. În același timp, urmăream cu coada ochiului îndeletnicirile lui Rigemor Jølsen. Nu iaurtul o interesa de data asta, ci mai degrabă tuburile cu cremă de brânză. Eu unul aveam o relație cât se poate de clară cu produsele astea. Pentru mine nu conta decât pasta de brânză cu creveți, asta prețuiam eu cel mai mult, mai ales la masa de dimineață. Cât despre brânza cu arpagic și cu gust de șuncă – nu, mulțumesc! Dar Rigemor Jølsen ezita. Cam ciudat, m-am gândit, având în vedere cât de hotărâtă era ea de obicei.

Atunci am văzut. Nu-mi venea să-mi cred ochilor, și Dumnezeu mi-e martor că ceea ce am observat aproape că m-a lăsat paf. Pentru că, în timp ce Rigemor Jølsen era pe punctul să așeze înapoi pe raft cu

mâna stângă un tub cu brânză cu aromă de șuncă, mâna dreaptă a luat-o înspre buzunarul drept al paltonului. Iar în mâna dreaptă se afla un tub de caviar pe care nu văzusem când îl luase de pe raft. Calm și fără dramatism, fără niciun stres, mâna s-a îndreptat către buzunarul paltonului, și astfel s-a făcut nevăzut un tub mare de caviar Mills!

Mi s-a făcut rău și m-a luat cu greață. Într-o clipă, m-a străfulgerat ideea că hainele mele sunt îmbibate cu apă. Era ca și cum aș fi fost înfășurat într-o pojghiță subțire de gheață. Am lăsat budinca de pește să cadă în coș în timp ce îmi spuneam întruna: „Nu poate fi adevărat, Elling. Pur și simplu nu poate fi adevărat.”

Dar era adevărat. Rigemor Jølsen era o hoată. O hoată în cel mai adevărat sens al cuvântului. Rigemor Jølsen, din strada Grevlingstien, 17 B, tocmai a furat un tub de caviar Mills de la supermarket!

Să ne fie clar un lucru: nu sunt vreo acritură moralizatoare care obișnuiește să împartă pilde în stânga și-n dreapta, îndreptându-i pe alții. Și nici nu aveam vreun interes să dau alarma pentru că o văzusem pe Rigemor Jølsen furând. Dimpotrivă. Doar gândul că ar trebui să o văd pe sărmana femeie percheziționată la piele de un șef de raion mic și nesimțit, într-un halat alb din material sintetic, cu IRMA¹⁷ scris pe spate, mă făcea să mă simt chiar mai rău decât înainte. Pe de altă parte, ceea ce tocmai făcuse Rigemor *nu era corect*. În primul și în primul rând, era o nedreptate față de noi, cei din suburbii. Tocmai din pricina unor astfel de furturi prețurile obiectelor de larg consum urcau până la cer – patronul magazinului își dăduse cuvântul că așa e. Ne ținuse o prelegere despre asta atunci când am trecut eu într-a opta. Și încă un lucru: ceea ce făcuse Rigemor era o crimă împotriva societății din cadrul căreia cu toții ne doream să facem parte. Din câte înțelegeam eu, nu doar ne aflam pe calea care duce spre un ideal social, ci eram chiar foarte aproape de a atinge acel ideal. Ajunseserăm în această poziție prin strădanii politice deosebite. Le eram datori bătrânilor noștri să păstrăm cu sfințenie această poziție, le eram datori să ne croim drum mai departe, așa cum și alții făcuseră înaintea noastră. De aceea, infracțiunea pe care o comisese Rigemor Jølsen nu era doar o nelegiuire față de mine sau față de cei care mai erau pe raion, dar și față de Einar Gerhardsen și miile de muncitori care transformaseră visurile în realitate. Unul dintre ei fusese chiar mama! Pe baza lucrurilor pe care le-am zis până acum, unii s-ar putea aștepta din partea mea la dispreț și supărare, poate chiar ură față de Rigemor. Dar nu s-a întâmplat așa. Singurul sentiment pe care îl aveam față de Rigemor Jølsen atunci, pe loc, era o incomprehensibilă compasiune. Mai mult ca niciodată, îmi doream să o pot înțelege. De ce fura? De ce-și apropria Rigemor Jølsen un tub de caviar Mills fără să îl plătească? Pură nevoie socială? Nu. Ținuta ei îngrijită infirma o asemenea posibilitate.

Citisem mai demult într-un ziar despre proprietara unui vapor, care fusese prinsă asupra faptului într-un magazin mai de soi, undeva în oraș. Încercase să fure o oglindă ieftină. Întrebarea jurnaliștilor a fost aceeași ca și a mea: care a fost motivul? Femeia, căsătorită cu unul dintre cei mai bogați bărbați ai Norvegiei, s-a transformat într-o hoată din cauza unei oglinzi care costa doar câteva zeci de coroane. Prinderea ei a generat un scandal public, întreaga țară strămoșească se zguduia de râsete sau huiduia de indignare. Imaginea ei publică ar fi avut mai mult de câștigat dacă tipa s-ar fi lăsat fotografiată într-o ținută sumară pentru coperta unei reviste oarecare de la chioșc. Doar asta era fără bani, evident. Pentru că, deși bărbatul ei trecea drept un scârțar când venea vorba de plata taxelor, reieșea clar din articol că femeia dispunea de resurse financiare atât de generoase, încât ar fi putut să cumpere aproape toate acțiunile magazinului respectiv.

„Suspens” – asta a fost singurul motiv pe care îl invocase, șovăind, femeia. „Suspens”, declarase ea

când o strânseseră cu ușa până nu mai suportase. „Fur pentru că fiecare zi este searbădă, fără provocări și fără riscuri.” O prăpastie s-a deschis acum în fața mea, gândindu-mă la aceste cuvinte, pentru că la momentul respectiv simțisem doar furie. Îi citisem mamei articolul cu voce tare și râsesem disprețuitor de toată tărășenia. Dar de data asta simțeam cum cad într-un abis fără fund. „Fur pentru că fiecare zi este searbădă, fără provocări și fără riscuri.” Oare acesta să fi fost motivul lui Rigemor Jølsen? Simțeam că mai am puțin și izbucnesc în plâns.

Ajuns acasă, am făcut o baie lungă și caldă. Eram încă șocat de ceea ce văzusem la supermarket, indignat de faptul că totul e atât de diferit decât poate să pară la prima vedere. Abia apuci să-ți faci un tipar după care să te ghidezi, că a și fost făcut bucăți-bucățele. Cât de tare mă frapase agresivitatea lui Ragnar Lien? Într-o clipă credeam că am în fața telescopului o pereche obișnuită, alcoolizată, iar în clipa următoare, Ragnar Lien se ridicase din senin și o lovise pe Ellen în față. Într-o situație similară se afla și Ellen Lien. Într-o clipă avea în vizită o prietenă oarecare, pentru ca în clipa următoare să asist la o poveste de iubire între lesbiene. Și Rigemor Jølsen? Pe ea încă nu o descifrasem. De ce fura caviar de la supermarket? Și nu doar caviar. Să nu vină nimeni să-mi spună că asta era prima dată când fura. Din ce am văzut eu, nu era un debut. Însăși siguranța cu care vârâse tubul în buzunar era dovada unei rutine curajoase. Mai multe obiecte luaseră calea buzunarelor paltonului ei albastru-închis, înainte ca afurisitul de caviar să ajungă în ele. Castraveți, cârnați sărați, pere și prune, sticle de apă minerală. Un pachet vidat de cașcaval Ridder, pește congelat și cireșe la kilogram. Ce făcea ea cu toată mâncarea aia? Nu că ar fi avut o însemnătate prea mare, dar m-am surprins gândindu-mă la asta. Era mai important să aflu ce ar putea să îi determine pe niște oameni care par sănătoși și normali să recurgă la fapte asociale. Dar cel mai important era să o ajut pe Rigemor Jølsen să iasă din această situație; și aici mă refer nu doar la Rigemor Jølsen. Și în cazul lui Ragnar Lien simțisem clar că nu este corect din punct de vedere moral doar să observi și să cercetezi totul de la distanță. Faptul că eu îi văzusem și urmăream ce fac mă făcea responsabil față de ei. Da, nu m-ar fi mirat dacă vreuna dintre persoanele pe care le urmăream, inclusiv Harry Elster, ar fi avut nevoie de ajutor într-un fel sau altul. Ca să nu mai spun că nu aveam niciun motiv să îl suspectez pe Harry Elster că fură de prin supermarket sau bate femei. Nu aveam niciun motiv să îl judec, pentru absolut nimic. Dar, dacă senzația de gol și lipsa provocărilor de zi cu zi fuseseră de ajuns să o determine pe Rigemor Jølsen să se abată de la calea cea dreaptă, poate că și Harry Elster se afla într-o zonă periculoasă. Cine știe, poate că Harry se delecta ore în șir lângă aparatul de radio, poate că un interviu cu Gro Harlem Brundtland era cel mai puternic energizant pentru el. Dar, după ce o văzusem pe Rigemor Jølsen făcând așa un gest nerușinat, îmi era foarte clar că lucrurile puteau să stea exact invers. Ceea ce pentru mine păruse traiul liniștit al unei femei în vârstă care urmărea cu atenție viața animalelor din Africa în timp ce bea un ceai sau o ceașcă de cafea caldă în apartamentul ei putea la fel de bine să fie o iluzie care ascundea abisuri de nepătruns. Și cum rămâne cu Tore și Gunn Almås? Erau într-adevăr în dormitor și făceau dragoste? Sau aveau și ei câte ceva de ascuns, ceva ce nu putea fi scos la lumină? Și prin asta nu mă refer la dulcile secrete de felul acelor pe care le au oamenii care trăiesc împreună sau la micile cuvinte de dragoste pe care și le șopteau la ureche înainte de culcare. Nu, nu la astfel de lucruri mă gândeam. Ceea ce aveam în vizor tindea mai degrabă înspre perversități și acte criminale. Nu se punea problema vreunei încălcări grave a legii. Pentru că puțini sunt cei care stau seară de seară în apartamentul lor cumpărat prin OBOS¹⁸, punând la cale jefuirea unei bănci. Dar oare câți nu stau să-și bată creierii căutând un mijloc prin care să scape de plata unor taxe sau prin care să smulgă de la stat un ajutor

financiar pe care, strict vorbind, nu sunt îndreptățiți să-l primească?

Și mă întrebam care ar trebui să fie rolul meu în această poveste. Observatorul de la marginea pădurii. Nu aveam niciun fel de idei mărețe despre mine, nu eram sub nicio formă megaloman. Eram doar un individ oarecare, un bărbat de la bloc, într-o Norvegie social-democrată. Cu toate astea, nu pot să neg că, atunci când îmi reluam poziția în spatele telescopului montat pe „pod”, jucam, într-adevăr, un rol cu desăvârșire diferit. Ceea ce eu vedeam era visul înaintașilor noștri, viziunea lor despre traiul pe care aveau să îl ducă urmașii lor. În fața telescopului, deveneam un Dumnezeu cu vedere spre Paradis. Bine, poate că nu e cea mai potrivită metaforă; în fond, nu aveam nicio autoritate asupra celor care dansau în spatele perdelelor, și nici nu-mi trebuia. Și totuși, gândul ăsta nu îmi dădea pace... Aveam eu dreptul să o las pe Rigemor Jølsen să continue cu furtişagurile până când avea să fie prinsă? Aveam oare dreptul să-l las pe Ragnar Lien să continue la nesfârșit, până când se întâmpla ceva grav cu soția lui? Și cu toți ceilalți cum rămânea? Era corect să mă consolez cu gândul că ei sigur sunt cetățeni cinstiți în linii mari, chiar dacă eu, în sinea mea, mă perpeleam, frământat de bănuiala că fiecare dintre ei ar putea avea secrete la fel de întunecate? (În cazul lui Arne Moland, bănuiala asta era aproape o certitudine.) Nu puteam oare – într-un mod cât se poate de discret, bineînțeles – măcar să încerc să îi îndrept spre direcția cea bună? Nici eu nu eram perfect, firește, dar eram de părere că, la urma urmelor, sunt anumite norme pe care trebuie să le respectăm cu toții. Trebuia să existe un ideal, ceva de care să te agăți. Cum să trăiască Rigemor Jølsen mai departe în apartamentul ei dacă s-ar fi făcut cunoscut pretutindeni faptul că eleganta și distinsa Rigemor Jølsen este de fapt o hoată ordinară?

După baie am luat cina. O felie cu brânză albă, o felie cu cârnați sărați și două cu budincă de pește. Lapte cald. Am luat termosul cu mine în camera din care o supravegheam pe Rigemor. Sperasem să pot agăța un fir de păr pe unul dintre pereții albi în seara aceea, dar realitatea a aranjat lucrurile altfel. Ei bine, poate se mai ivea ocazia.

Dezarmant de puține lucruri puteau fi observate pe strada Grevlingstien în seara aceea. La Hans și Mari Jespersen era întuneric, ca de obicei. Precis erau undeva la un bar din Benidorm și se distrau de pomină. Sau gustau niște *paella* într-un restaurant cu specific local. Bronzați și plini de energie. La Rigemor Jølsen era lumina aprinsă în bucătărie și în cameră, dar pe ea nu o vedeam nicăieri. Am așteptat-o zece minute înainte să îndrept telescopul spre Tore și Gunn Almås, perechea proaspăt căsătorită. Întuneric beznă. Mi i-am închipuit ținându-se de mână într-un cinematograf, undeva în centru. Mai târziu ceva de băut, sau poate o mâncare ușoară. O salată cu carne de pui, pe care o împart în timp ce discută prestația lui Paul Newman pe ecran. (Spre deosebire de el, ea era înclinată să îl supraevalueze pe Paul Newman, bănuiam eu.) La urma urmei, cine știe, Tore Almås putea să fie genul ăla de bărbat gelos, foarte sensibil. Oare era în oraș și o asculta bosumflat pe nevastă-sa ridicându-l în slăvi pe Paul Newman? Oare făcea o mutră acră pentru că ea a lăsat să-i scape în glumă o remarcă despre ochii albaștri ai lui Newman? Nu, nu putea fi atât de copilăros. Poate că era puțin crispat, dar nu bosumflat. Știa, ca bărbat, că gelozia ar fi ridicolă în cazul ăsta, și totuși nu mai avea zâmbetul acela larg acum, când Gunn turuia despre Paul ca o moară stricată. Nu era gelos, nu asta era problema. Numai că pur și simplu nu prea se distra. Se plictisea. Mai auzise lucruri din acestea de câteva ori până atunci – da, de fapt, de multe ori. Nu era un motiv de îngrijorare, așa că nu se supăra. Dar în clipa aceea, când se străduia cu toată seriozitatea să explice jocurile de lumini și felul în care cameramanul își alesese unghiurile de filmare – niște lucruri despre care Tore Almås de-abia dacă știa câte ceva –, l-a cam durut faptul că răspunsul lui

Gunn venise sub forma unei bosumflări adolescente și a unei remarci aparent superficiale, care de fapt dădea glas unor fantezii vădit sexuale. Știa el că hobby-ul lui Paul Newman este să conducă mașini de curse? „Dragul meu, am citit asta pe când răsfoiam revistele mondene.” „Doamne, Gunn, că unii bărbați preferă să piardă vremea la volanul unui simbol falic pur și simplu nu mă privește. Dacă lui i se pare interesant, n-are decât. Dar trebuie să recunosc că nu pot să înțeleg de ce ar fi ăsta un lucru așa de atrăgător pentru o femeie. Credeam că v-ați lecuit de pretenții d-astea fanteziste!”

Tore! Nu asta voia să spună. Se supăraseră?

Nu, nu se supăraseră. Numai că ceea ce *intenționase* ea să spună nu avea nicio legătură cu subiectul. El trebuia să se mulțumească doar cu niște vorbe goale, pe care Gunn le aruncase la întâmplare.

În clipa asta, Gunn își întinde mâna caldă și o pune peste a lui. El nu o îndepărtează – ar fi fost o declarație de război pe față –, dar prinde momentul ca să se întindă după pachetul de țigări. Și, după ce și-a aprins țigara, evită să mai pună mâna pe masă. În felul ăsta, mâna ei rămâne singuratică acolo, unde începe să deseneze floricele pe fața albă de masă, cu vârful roz al unghiei, pe măsură ce conversația se stinge și se instalează o tăcere grăitoare.

Da, da... Nu mai e mult până se întorc acasă. Cel puțin unul dintre ei.

Harry Elster se afla exact în același loc ca în urmă cu câteva zile. Dar în seara aceea vedeam haloul albastru al televizorului. Stătea drept și nemișcat, lăsând imaginile să îi vorbească. Nu știu de ce, dar m-a făcut să mă rușinez într-un fel. Nu întâlnisem niciodată un indian, dar Harry Elster îmi amintea de unul. Și chiar dacă stăteam de unul singur de partea cealaltă a lentilei telescopului, mă simțeam de parcă îi tulburam cumva liniștea. Harry Elster era un fel de Sitting Bull. Numai bunul Dumnezeu știa ce se petrecea în teritoriile lui de vânătoare mentale în momentul acela. La Ragnar și Ellen Lien era stinsă lumina; sufrageria era cufundată în întuneric. Lena Olsen părea să fie acasă, dar nu o vedeam. Mai mult ca sigur că-l ducea pe micuțul Thomas la culcare. Puteam foarte bine să revin la ea un pic mai târziu, imediat după încheierea acestui ritual al dragostei materne.

Cu Arne Moland și Mohammed Khan nu am făcut cunoștință încă. Adică, după cum spuneam și mai devreme, aveam o bănuială că drumul meu și cel al lui Arne Moland se intersectaseră cu mulți ani în urmă. Știam că după ce terminase școala se mutase în altă parte – la Hønefoss, ca să fiu mai precis –, dar se pare că se întorsese în locul în care își avea rădăcinile. Și asta nu-mi era pe plac. La el era întuneric beznă, dar asta nu îndulcea pastila câtuși de puțin. Eu susțineam cauza cartierelor periferice și militam ca ele să fie deschise orișicui, pentru că acesta era și scopul pentru care fuseseră construite. Dar Arne Moland făcea parte dintre cei care în mod constant își bat joc de posibilitățile care li se oferă și de tot ce li se dă pe mână. Ba mai mult, ajunsese să *calce în picioare* chiar mâinile care îl crescuseră, terfelise ideile pe care fusese ridicat micul nostru oraș de la marginea Marelui Oslo.

Pentru că Arne Moland era un huligan. Nu, huligan e prea puțin spus. Arne Moland era un criminal. Sau, ca să fiu și mai exact: Arne Moland era un huligan care devenise un criminal pursânge. Și, după cum spuneam adineauri, nu sunt vreo acritură moralizatoare. Nu devii așa ceva dacă ai crescut la periferia orașului. Dar eram de părere, și sunt și acum, că este necesar să se traseze o limită pentru conduita oamenilor. Cel puțin când comportamentul tău se intersectează cu al altora. Asta este valabil pentru noi toți, că doar nu suntem vânători în Alaska. Suntem nevoiți să conviețuim, de multe ori într-un spațiu restrâns. Și atunci nu poți să vii pur și simplu cu substanțe ilegale. Atunci nu mai are niciun rost să pretinzi că partida de sex cu fata rectorului Remsrud avusese loc cu consimțământul ei, când, în realitate,

fusese un viol în toată regula. Atunci nu mai are niciun sens să ataci bătrânii și invalizii la metrou. (Îmi amintesc cum la un moment dat se *pișase* pe un orb, după ce îi luase bastonul alb și alungase în pădure câinele însoțitor.)

Fără îndoială că puteam să suport un derbedeu. Să te ferească sfântul de câți huligani am avut eu parte cât am crescut la marginea orașului. Hoți de buzunare, aurolaci, chiulangii, spărgători. Cei care pe atunci reprezentau generația de vârstă a treia acceptaseră asta într-o oarecare măsură. Dar toleranța venea cu o condiție: trebuia să termini cu tâmpeniile astea în clipa în care ți se oferea primul loc de muncă. Și camionagiu puteai să fii, nu avea importanță – trebuia să te lași de prostii imediat ce erai provocat să trăiești o viață de adult. Și asta am făcut cam toți. Dar alții au ales să devină criminali mai mult sau mai puțin notorii, și nu încăpea nicio urmă de îndoială că Arne Moland era unul dintre ei. Dacă se întorsese într-adevăr pe meleagurile natale, atunci noi, ceilalți, ne puteam aștepta la o creștere a criminalității în cartier. Probabil se întorsese de curând, pentru că încă nu avusesem ocazia să îl văd pe acolo. Doar Arne Moland de odinioară, și tot îmi era de-ajuns. Încă o răspundere pe umerii mei. Dețineam o informație despre el, și întrebarea morală era dacă sunt în stare să păstrez această informație numai pentru mine. E de la sine înțeles că datoria mea supremă era să acționez cu cea mai mare precauție. Până și un bandit ca Arne Moland ar fi putut să se îndrepte. Nu neapărat în mod vizibil, dar era cât se poate de probabil. Poate că Arne Moland era chiar în clipa aceea într-o celulă, meditând la soarta lui. „Oare asta mi-am dorit eu de fapt de la viața mea? O să trăiesc mai departe așa, astfel încât rezultatul logic al acțiunilor mele să fie mereu încarcerarea? Este posibil să trăiești în permanență din violență și jafuri într-o țară cu o populație amărâtă de patru milioane de suflete, fără să trebuiască să te alegi întotdeauna cu ce e mai rău? Nu, nu este vorba de asta, Arne. Statisticile te contrazic. Nu e cine știe ce pericol să furi câte ceva din când în când. Dar să îți faci din asta un stil de viață nu ține la noi în țară. Și părinții tăi? Cum rămâne cu cei doi bătrâni care au muncit o viață întreagă și care acum stau acasă și te așteaptă, încovoiați ca niște semne de întrebare? De fiecare dată când ciocanul judecătorului lovește suportul din lemn de stejar, tu le mai tai un an din viață. Încă de când erai copil ai fost regizorul coșmarului lor. Acum tu ești adultul, iar bătrânii vor muri în curând. Nu s-ar cădea ca măcar la apusul vieții lor să te schimbi și tu și să le întinzi o mână? Chiar trebuie ca de fiecare dată când ieși de la închisoare să te oprești direct în cârciumă ca să bei cu băieții? De ce să nu închiriezi mai bine o mașină – o Mazda mică și roșie, de exemplu – să-i duci pe mama și pe tata într-o excursie la Tyrifjorden? O ceașcă de cafea la un han vechi de pe marginea drumului. Sau un prânz simplu, cu chiftele și mâncare de mazăre și cartofi. Bere pentru tata și apă cu gheață pentru mama. E nevoie de atât de puțin! Nu e nevoie să te prefaci că îți regreți păcatele. Ceea ce îi trebuie mamei tale este să te știe aproape; să știe că băiatul ei a închiriat o mașină ca ea să vadă Tyrifjorden încă o dată înainte ca Marele Nostru Stăpân să o ia la el. Nu are nevoie de explicații kilometrice prin care să o faci să înțeleagă *de ce* l-ai izbit pe cel mai bun camarad al tău cu fața într-o scrumieră ciobită până când chipul lui a devenit de nerecunoscut. Nu o interesează deloc să știe cum a ajuns relația ta cu Beate până în punctul în care ai găsit de cuviință să-l împuști pe fratele ei după ce băuseși o jumătate de sticlă de vodcă. Mama are nevoie de Arne, băiatul ei. Bunul Arne de odinioară. Arne cel din vremurile în care nu avea coșuri și nu consuma droguri, Arne de dinainte de nesfârșitele dezlănțuiri violente și de lungile audieri de la poliție. Pentru că mama nu ar fi fost mamă dacă nu ar fi fost dispusă pe moment să uite cei douăzeci de ani de durere care trecuseră de când Arne nu mai era copil. Arne de odinioară, căruia îi dăduse să sugă și îi schimbase scutecele, s-a întors în

mod miraculos în viața ei, în chip de bărbat adult, conducând o Mazda în jurul lacului Tyrifjorden. Liber ca pasărea cerului. Tot weekendul. Trecuseră douăzeci de ani de lacrimi și jale, care o învățaseră să nu mai spere la nimic. Și iat-o călătorind împreună cu soțul, cu optzeci de kilometri la oră, ca Arne să îi răsfețe cu bomboane și ciocolată!

Aceasta să fie imaginea pe care și-o închipuise Arne Moland în lungile nopți petrecute în celulă? Face el parte din acea categorie de oameni care își iau mama și tatăl la Tyrifjorden ori de câte ori închisoarea le oferă o șansă, sau care își folosesc timpul petrecut în spatele gratiilor și pentru a susține examenul de maturitate? Cocheta el cu ideea de a se reorienta spre design interior atunci când porțile aveau să i se deschidă? *Era* Arne Moland specialist în design interior? Gândul era tentant.

Dar nu reușeam să îl iau în serios. Recunosc că poate îi făceam o nedreptate lui Arne Moland. Dar era mult mai simplu să ți-l imaginezi pe Arne Moland folosindu-și timpul din spatele gratiilor pentru a pune la cale noi fărădelegi. Din ceea ce știam despre Arne Moland din copilărie, mi se părea aproape natural să mi-l imaginez într-o stare de captivitate. A spart o sticlă de Coca Cola și a pus-o la carotida paznicului. Pentru că nu primise o față de masă pentru masa din melamină și o porție dublă de gem de zmeură. Întotdeauna era vorba despre lucrurile din imediata apropiere, pentru Arne. Întotdeauna era vorba de ceva care putea fi ținut în mână, ca să nu spunem luat cu totul sau chiar băgat în gură. Pentru bărbații de felul lui Arne Moland, vitrina unei ceasornicării constituia întotdeauna o provocare – mai mare sau mai mică. Cineva pusese ceasurile de aur în spatele sticlei ca să îl oblige pe el să cumpere. Mai presus de orice, Arne Moland își dorea să fie lăsat în pace. Dar cum să poată fi lăsat în pace dacă toate magazinele din oraș i se împotriveau cu înverșunare și în mod constant? Și nu doar magazinele. De se întâmpla ca vreo femeie să-și ia pe ea niște ciorapi mai frumoși și o fustă mini într-o zi de vară, acest lucru făcea parte dintr-un plan prin care se dorea prinderea lui Arne Moland în plasă încă o dată. Era apăsător să-ți ispășești pedeapsa când realitatea ți se înfățișa astfel. Fusesse un băiețel antipatic, iar acum devenise un bărbat antipatic.

Dar ceva se întâmpla acolo jos. Tot timpul cât m-am gândit la cazul lui Arne Moland, am stat cu ochii pe camera lui, cercetând-o cu ajutorul telescopului. Am reușit chiar să deslușesc o draperie cu dungi în spatele ferestrelor. Dar ceva s-a schimbat: am zărit aprinzându-se o lumină slabă, cel mai probabil în antreu. Arne Moland venise acasă. A durat o veșnicie, dar nu s-a mai întâmplat nimic. Era doar lumina aceea difuză care venea dinspre antreu. Era firesc să vii acasă și să aprinzi doar lumina din hol? Baia nu era luminată, deci nu acolo era răspunsul. Doar dacă nu cumva prefera să stea pe întuneric. Până și asta îți era greu să-ți imaginezi, chiar dacă pe Arne Moland îl credeam în stare de orice. Deodată, o mișcare bruscă în dreapta dărei de lumină. Încă una. Și încă una. Aducea în casă obiectele furate? Sau poate, dimpotrivă, le căra afară? Un lucru era sigur: nu juca nimeni jocuri de societate acolo.

Asta a fost tot. Am așteptat o jumătate de ceas, dar nu s-a întâmplat nimic.

Mă mai bătuse gândul ăsta și cu alte ocazii, dar de data aceasta m-am dus și am pus mâna pe telefon. În urmă cu câțiva ani, mama zăcuse bolnavă toată iarna, așa că își pusese o priză în dormitor. Iată că priza îmi prindea bine. Imediat am conectat telefonul și l-am așezat pe „pod”. Totul era perfect. Telefon. Telescop. Carte de telefoane. Un adevărat teatru de operațiuni. De vreme ce nu puteam să aprind lumina, trebuia să-mi dotez centrul de operațiuni cu tot ce îmi putea fi necesar. Am dat fuga în vestibul să îmi iau buna și vechea haină de ploaie, iar în sertarul cel mai de jos al comodei am găsit și lanterna de buzunar pe care mi-o dăduse mama de ziua mea când împlinisem nouăsprezece ani. Bateriile se descărcaseră, dar

nu era o nicio problemă, pentru că puteam să iau bateriile de la radioul din bucătărie, pe care i-l cumpărasem eu mamei în iulie '79. Odată reinstalat pe „pod”, sau în teatrul de operațiuni, cum îmi plăcea acum să-i spun, mi-am pus haina de ploaie peste cap și am luat lanterna în gură, ca să pot ține cartea de telefoane în poală și să am mâinile libere. Lanterna era așa de groasă, încât mă dureau colțurile gurii, dar tot mi se părea că e mai prudent așa decât să stau cu lumina aprinsă. Lucrurile cu care mă îndeletniceam eu în camera de unde o supravegheam pe Rigemor nu avea absolut nimic de-a face cu ungerea feliilor de pâine sau cititul ziarului. Trăiam periculos.

Foarte ușor l-am găsit pe Arne Moland în cartea de telefoane. M-am indignat încă și mai tare, dacă se poate așa ceva, decât atunci când am descoperit că Ragnar Lien e polițist. Arne Moland era trecut drept inginer! Doamne, m-am gândit. Ghici de ce a stat el așa de mult după gratii! Ce naiba făcuse? Arne Moland, teroristul din suburbii, ajunsese *inginer*. Sigur era vorba de omucidere. Arne Moland se luptase mult cu școala, asta o știam. Nici măcar un verdict de șase ani nu ar fi putut să-l facă pe omul acesta să-și ia examenul într-un domeniu așa de dificil. Omucidere sau trafic de stupefiante. Omucidere și trafic de stupefiante?

Am format numărul.

A sunat. Prelung.

Eram pe punctul de a închide, când de la capătul celălalt s-a auzit o voce.

— Da, ați sunat la Moland?

Vocea nu îmi amintea deloc de cea a lui Arne Moland. Drept să spun, îmi suna cu desăvârșire necunoscută. Cum se schimbă oamenii de-a lungul anilor! Lungii ani de încarcerare îi schimbaseră lui Arne Moland timbrul vocii, făcându-l de nerecunoscut? Un alt lucru demn de luat în seamă era intonația interogativă cu care rostise cuvintele, ca și cum ar fi pus un semn de întrebare după „Moland”. Faptul putea fi interpretat în multe feluri, dar era limpede că vorbește despre el. Nu credeam că se îndoiește de identitatea lui, nu asta voiam să spun. Dar semnul de întrebare sugera un fel de fisură în încrederea de sine. Nu era un lucru chiar așa de neașteptat, dacă luam în calcul peripețiile prin care trecuse. Cu toate acestea, atât tonul, cât și cele câteva cuvinte pe care le rostise erau foarte îndepărtate de acel Arne Moland pe care îl cunoscusem în copilărie. Un „Arne!” rostit brutal și pe un ton acru ar fi fost mai aproape de ceea ce îmi imaginasem eu. Sau, scurt și la obiect: „Da, cine-i?” Însă ceea ce spusese el de fapt și felul în care o spusese exprimau un fel de modestie care m-a uns pe suflet. Formula aceasta cu care alesese să înceapă conversația avea în ea un fel de solitudine neașteptată. De altfel, părea și obosit. Frânt de oboseală, ca și cum cineva tocmai l-ar fi trezit dintr-un somn adânc.

— Alo?

Iritarea mea atingea noi culmi. Îmi imaginam cosmosul. Cosmosul infinit, cu miriadele lui de stele și de planete, risipite prin spațiul infinit. Îmi închipuiam un bărbat însingurat care stătea pe un fir de nisip în mijlocul unui univers infinit și insondabil și care tocmai spusese ezitant „alo”, dar atât de încet, încât nu se auzise tonul interogativ. Deodată, am fost copleșit de un sentiment de compasiune. Îmi venea să strig: „Arne! Aici e prietenul tău, Elling. Hai să dăm uitării tot ce-a fost.” Pentru că în neantul instalat după acest „alo” se simțea o însingurare atât de mare, încât a trebuit să-mi plec capul. Era un bandit, da. Dar era un bandit singur. Singur și vulnerabil, într-o lume plină de paradoxuri. Dacă bați lumea sau abuzezi de cei apropiați, poți să stai în spatele gratiilor cu anii. Dar același act criminal poate să-ți aducă onoare și recunoaștere pe timp de război. Era oare de neconceput ca Arne Moland să fie înzestrat cu un fel de

naivitate înăscută care pur și simplu îl împiedica să vadă acele limite pe care noi ceilalți le distingeam cu atâta ușurință? Dacă stau bine să mă gândesc, tânărul ăsta întotdeauna avusese o incredibilă poftă de viață. Dar asta pe vremea când era băiat. Chiar și în dățile în care se purtase extrem de brutal, tot avea un șarm tineresc, care învăluia întregul episod ca o umbră. O scânteie în ochi, care îl făcea să fie iertat de victimă chiar înainte de a primi prima lovitură paralizantă. Chiar așa: deseori își obligase victimele parcă să-l ierte. Smulse de multe ori iertarea de la ele. O smulse sub amenințări violente și cu încă o porție de bătaie. Dar ce zăcea în această dorință arzătoare de a obține iertarea? Să fie această iertare pe care el o smulgea cu forța de la o victimă aleasă la întâmplare un fel de substitut pentru iertarea pe care nu reușise niciodată să și-o acorde singur?

— Alo?

Încă o dată. Mi-a străfulgerat prin minte că omul ăsta nu făcuse niciodată altceva în viața lui decât să strige „alo” în infinitul cosmic. Că el, de fapt și de drept, nu ceruse niciodată nimic altceva de la universul infinit și rece decât o confirmare a propriei existențe. Eu și toți ceilalți nu reușiserăm până atunci să-i dăm această confirmare.

Și eu nici până acum nu am reușit.

Am băgat de seamă că îmi dăduseră lacrimile. Când a reluat cuvântul „alo”, am deschis gura, mi-am umezit buzele, dar n-am fost în stare să îi dau acea siguranță pe care doream să i-o transmit. Nu eram în stare nici măcar să vorbesc. Mi-am ținut respirația și mi-am strâns tare pleoapele, în timp ce simțeam că mai am puțin și îmi plesnesc tâmpile. „Închide!” m-am gândit. „Pentru numele lui Dumnezeu, închide sau explodez!”

În cele din urmă, a închis. Lacrimile îmi șiroiau pe obraji. Simțeam că mă sufoc. Nu suspinam, și totuși aveam fața scăldată în lacrimi.

De ce îl sunasem? La un răspuns clar nu am ajuns, dar presupuneam că făcusem acest gest pentru a întrerupe șirul de infracțiuni care, în cele din urmă, s-ar fi dovedit fatale atât pentru Arne Moland, cât și pentru noi, ceilalți. Iar confuzia provenea din faptul că *acționasem*. Și încă direct, în cel mai adevărat sens al cuvântului. Mă implicasem în viața lui Arne Moland. Dar mă apropiasem de el cu grijă. Cu multă atenție, declanșasem un proces de lungă durată, în care credeam. Cazul lui Arne Moland cu siguranță nu era pierdut. Telefonul meu era primul pas în a-l ghida pe Arne Moland spre calea cea bună, era un mic gest menit să îi aducă aminte că nu trebuie să înfrunte singur dificultățile.

Acasă la Mohammed Khan se dădea o petrecere între bărbați, în cel mai public mod cu putință. Dacă Mohammed Khan avea draperii, ele nu se zăreau. În apartamentul lui totul se desfășura deschis, cu lumina prinsă. Care era Mohammed Khan dintre cei patru bărbați din jurul mesei, asta nu puteam să știu. Cu toții păreau să se tragă de undeva din Orient, bănuiesc că din Pakistan. Păr negru și lucios și mustăți severe. Se vedea că sunt prinși în discuție, pentru că erau mereu cu mâinile pe sus, de parcă ar fi vrut să întărescă vreo idee.

Ce știam eu despre oamenii ăștia? „Noii cetățeni”, cum preferau unii să-i numească? Prea puțin. Când am încercat să îmi imaginez despre ce discută, mi-am dat seama că mă rezum doar la clișee. M-a izbit gândul că pun la cale căsătoria unui copil de șaisprezece ani. Se cuvenea oare ca tatăl să îl informeze pe fiul său că familia îi găsisese o soție potrivită? Era corect din partea lor să îi spună că fata are o mutră ca de bulldog și că toanele și mofturile ei sunt pe buzele tuturor celor care vorbesc pakistaneza ca limbă maternă? Sau era mai bine dacă se pune accent pe conturile din Elveția ale părinților ei? Ce avea

să spună băiatul despre toate astea? Avea să urmeze îndeaproape sfatul tatălui său, un sfat care în vremurile de demult nu ar fi lăsat niciodată loc de obiecții, dar care în Norvegia anilor '90 pierduse mult din forța inițială?

Pe de altă parte: de ce mă gândeam la așa ceva? De ce deduceam eu că grupul care se întâlneau la o vorbă în apartamentul lui Mohammed Khan trăia în continuare după crunte tradiții străvechi, din Evul Mediu? Nu era la fel de posibil ca ceea ce-i anima așa de tare pe musafirii furioși să fi fost chiar preferința lui Mohammed Khan pentru jocul celor de la Rosenborg în detrimentul băieților de la Brann? Era mai probabil ca cei patru să pună la cale un atentat asupra lui Salman Rushdie decât o excursie cu mașina la Stokmarknes? Cu fete cu tot? Si totuși, *erau* străini. Un norvegian întotdeauna miroase o conspirație dacă vedea trei, patru bărbați tuciuiri discutând precipitat într-o limbă necunoscută, în timp ce aruncă în jur priviri bănuitoare din ochii lor rotunzi și negri.

Era important și cu ce se ocupa Muhammed Khan. Făcea și el ce pică, în fiecare zi altceva? Mă irita extrem de tare faptul că nu știam mai multe despre pakistanezi și obiceiurile lor, pentru că nu eram deloc sigur cum să interpretez imaginea pe care o aveam în față. Patru bărbați așezați la masa din sufragerie. Până aici, toate bune, ar spune unii. Dar, de fapt, nu era bine. Patru bărbați *norvegieni* în jurul unei mese, asta era OK. Băieții vin în vizită la Petter și vorbesc despre fete, băți și coniac ieftin. Întâlnirea de joi seara a găștii de burlaci. Dar, de vreme ce Mohammed Khan era pakistanez, nu reușeam să ghicesc încă dacă e burlac sau căsătorit. Era mit sau adevăr faptul că femeile erau ținute într-o supunere desăvârșită? Oare nevastă-sa își ducea zilele în bucătărie, împreună cu cei trei copii, într-o liniște mormântală? Pe tablă cu nume de lângă sonerie scria doar „Mohammed Khan”. Dar asta nu trebuia neapărat să însemne că Mohammed trăia fără nicio femeie, ca mine. Să fie oare un obicei ca la familiile pakistaneze să nu se treacă ambele nume pe plăcuța cu nume de sub interfon? Trebuia să recunosc că nu aveam nici cea mai vagă idee. Pe cât de deschisă era sufrageria lui Mohammed Khan, pe atât de închisă era bucătăria. Dar în spatele draperiei se vedea lumina aprinsă. Oare pakistanezii își expediaseră nevestele acolo? În acest caz, niciuna dintre ele nu mișca nici măcar un deget, pentru că altfel aș fi observat. Gândul era insuportabil. Patru mândre femei pakistaneze, cu părul negru cu reflexe albastrii, prins în coadă de cal, *zăcând* acolo ca niște manechine de plastic doar pentru că fundamentalistul Mohammed avea o idee fixă. Chiar așa, de ce i-o chema pe toți bărbații musulmani Mohammed? Ei, nu chiar toți, dar pe cei mai mulți. Pe unii îi mai cheamă și Ali, din câte am înțeles. Mohammed și Ali, Ali și Mohammed. Mohammed către Ali:

— Bună, Ali! Ali îți transmite salutări.

Ali:

— La care Ali te referi, Mohammed?

— Știi tu, Ali, fratele lui Mohammed. Unul dintre fiii bătrânului Ali.

Și așa mai departe.

Nu că ar fi avut vreo importanță pentru mine, doar îmi trecuse prin minte, așa cum stăteam eu acolo.

Bărbații din apartamentul lui Mohammed – Ali, Mohammed și Mohammed –, săriseră cu toții de treizeci de ani, poate chiar și de patruzeci. Din câte știam eu, la vârsta asta orice pakistanez întreg la minte trebuia să își fi pus deja pirostriile. Sau mă înșelam? Și asta să fie tot un mit care îmi ajunsese la urechi de la compatrioți mai mult sau mai puțin rasiști? Ce să mai spun de pakistanezii homosexuali? Ei oare se căsătoreau?

L-am căutat pe Mohammed Khan în cartea de telefoane. Al șaselea dintre ei locuia pe strada Grevlingstien, la 17 B. Nu era menționată nicio ocupație.

Să sun oare?

Răspunsul era clar „nu”. Tare aveam chef să îl întreb pe Mohammed Khan ce părere au el și prietenii lui, Ali, Mohammed și Mohammed, despre norvegieni, dar nu credeam că pot s-o fac. Mi-era teamă să nu-l pun într-o situație jenantă, într-un fel sau altul. Mi-era teamă că ar putea să îmi spună doar ce vreau să aud și că informațiile pe care ar fi dispus să mi le împărtășească ar fi doar cele cu care nu mă poate jigni. *Adevărata* înțelegere putea să vină doar în situația în care Mohammed Khan, perfect cinstit și fără ocolișuri, mi-ar fi povestit despre sentimentele care îl încercaseră prima dată când văzuse un norvegian gras, arogant și pe jumătate beat, îmbrăcat în bermude și nimic altceva. Ce și-o fi zis când mâncase pentru prima dată *lutefisk*¹⁹ și șuncă prăjită? Înțelegea el cărțile lui Jan Kjærstad²⁰? Remarcase el fotografia din presă cu doamna prim-ministru pe placa de surf, într-un costum mulat din supraelastic? Își râdea de noi? Sau dădea din cap ușor melancolic și schimba subiectul ori de câte ori unul dintre prietenii lui scăpa o vorbă despre țara asta ciudată din nord? Cum sărbătoreau ei Crăciunul în Norvegia? Cum reușea musulmanul Mohammed Khan să se împace cu faptul că absolut fiecare scară din fiecare bloc de la periferia orașului putea a carne friptă de porc, zi de zi, în timp ce norvegienii îi aduceau omagii Mântuitorului lor prin îngurgitarea unor cantități enorme de coniac scump? Una mai rea decât alta. Încercam să mă pun în locul pakistanezilor, să fac un schimb de experiență, cum se spune. Acum e Elling în Pakistan. Elling, care serbează în liniște Crăciunul pakistanez după rețetă norvegiană. Stau crispat în micul meu apartament de la periferia orașului Karachi, în timp ce întregul oraș miroase a șobolan prăjit, pregătit după toate regulile artei culinare locale. O conversație pe o temă obișnuită la piață este cum să faci coada să fie crocantă. Se dau sfaturi și instrucțiuni pentru asta la televizor. Și fiecare adult pe care îl întâlnesc râgâie hașiș și fum de opiu direct în nasul meu. Tot soiul de indivizi debusolați trag câte o salvă de gloanțe înspre blocurile vecine înainte de a se arunca urlând de la balcon.

Uluitor.

Eram uimit.

Și am presupus că și Mohammed Khan, împreună cu pakistanezii lui, era stupefiat.

În noaptea aceea am visat ceva bizar și umilitor. Eram într-un cabinet medical aproape identic cu cel despre care fantasmasem mai demult, în cabinetul în care mă consultase Gro. Pereți de un verde pal, tavan alb. Un geam alb, pe care îl vedeam ca prin ceață. Stăteam pe podeaua rece, acoperită cu linoleum, dezbrăcat complet, în costumul lui Adam. La biroul de lângă fereastră stătea o siluetă vagă; nu îmi dădeam seama cine este, chipul și sexul i se schimbau încontinuu. La început era femeia aceea de la ghișeu de la poștă, roșcata care își rotunjise buzele în mod inexplicabil, pentru a forma un „o” ciudat. Apoi s-a transformat în Eriksen de la serviciul social. „Haide, Elling, măcar atât să faci și tu pentru noi”, a spus el. „Înțelege odată! Vrem să ne arăți palmele.” Apoi a revenit în locul lui femeia de la poștă. Își plimba vârful limbii peste buze într-un mod pe care nu puteai să-l interpretezi greșit. Asta m-a enervat și m-a înfricoșat deopotrivă. Nu eram obișnuit cu așa ceva, nici măcar în vise. Drept să spun, nu stătusem niciodată dezbrăcat în fața vreunei femei, și era tare înfricoșător, chiar dacă era doar un vis. Nu puteam nici măcar să mă mișc, așa cum se întâmplă deseori în vise; stăteam de parcă aș fi fost lipit de linoleum. „O”, spunea ea. „O.” „O.” „O.” Nu mi-era deloc greu să înțeleg că-și bate joc de mine. Mă încerca un sentiment puternic că, dintre toate, organul meu sexual o amuza cel mai tare. Și mă rănea. Asta era un

punct sensibil. Organul meu e puțin curbat. Capătul este ușor îndoită spre stânga. Nu este *nicio problemă* cu el. Mă piș cu jet puternic ca o cascadă, și curbura aia nu reduce potența în cazul meu. Nu, era pur și simplu o îndoitură fără importanță. Dar, cu sau fără importanță, copiii sunt răi. Nepăsători. Nu era nicio distracție să te duci la duș după ora de sport. Nouă ani de școală, și tot nu m-am învățat minte că nu merită să-ți bați capul să te încrezi în cineva. „Curba”, așa îmi ziceau. „Zoro.” „Puță-n zig-zag.” Mădularul meu *nu* e în zig-zag! Se curbează *puțin* spre stânga, atâta tot. Dar copiii exagerează, așa sunt ei. I-am iertat de mult. Numai că în vis, cum stăteam expus în fața poamei ăleia de funcționară de la poștă, toată suferința de odinioară a țâșnit din nou la suprafață. Visele sunt haotice și pline de detalii absurde, dar țin minte că stăteam acolo și mă întrebam ce caută ea în cabinetul medical. Apoi a revenit Eriksen de la serviciul social. „De data asta a fost mai bine”, a spus el. „De data asta a fost mult mai bine.” Habar nu aveam la ce se referă, dar m-am simțit ușurat că dispăruse funcționara de la poștă. Un reprezentant al serviciului social era clar de preferat. Și el îmi studia mădularul fără nicio jenă. Cel puțin așa mi s-a părut. În orice caz, lucrurile arătau mai bine. Mi-am coborât privirea. Am lăsat să-mi scape un orăcăit din cauza surprizei, atât îmi mai amintesc. Un orăcăit de broască. Cât despre mădular, pe care-l voi numi de acum încolo „puța” – îmi asum riscul –, nu-mi mai aparținea. Adică puța pe care o vedeam nu era aceeași cu puța pe care o țin zilnic în mână. Micuța îndoitură era în continuare acolo, așa e. Dar noua puță era mult mai mare decât a mea, ca să nu mai spun că era pe jumătate în erecție, într-un fel cam amenințător. Am spus cumva „mai mare decât a mea”? Adevărul e că ce aveam eu între picioare era o puță de cal. Simțeam că trupul meu nu fusese niciodată batjocorit atât de tare. Iar Eriksen de la serviciul social stătea acolo și spunea că „de data asta a fost mult mai bine”! Voiam să mă trezesc, pentru că mă prinsesem că totul e doar un vis. Și totuși, nu reușeam să mă deștept cu niciun chip. Ba dimpotrivă, aș putea spune. Totul devenea din ce în ce mai rău. Din ce în ce mai umilitor. Lui Eriksen de la serviciul social îi crescuseră două capete. Unul mai mare și unul mai mic. Cel mai mic îi aparținea doamnei de la poștă. Încetase să mai spună tâmpenii, dar tot ea era. „Mai bine”, au spus ei în cor. „Mult mai bine.”

Apoi a venit Gro Harlem Brundtland. La început i-am auzit vocea de undeva din spatele meu. Pașii ei apăsați răsunau tot mai tare pe coridor, și știam că ea e. „Ascult-o pe mama! Vine mama!” Așa zicea. Iar și iar. Într-un alt context, aceste vorbe, unde cuvântul „mama” își avea rostul lui, în combinație cu mersul ei hotărât – un mers progresist, îndreptat mereu spre noi orizonturi – ar fi avut un efect calmant asupra mea. Dar, după cum stăteau lucrurile, a fost taman pe dos. Sentimentul de siguranță pe care ar fi trebuit să-l simt s-a transformat în teroarea sub care trăiam de fapt. Nu stăteam eu acolo gol, așa cum m-a lăsat Dumnezeu? Cu o puță care nu-mi aparținea, o puță grotescă, în erecție? O puță despre care ea va crede că este a mea. Am crezut că mor de rușine când a intrat în încăpere și s-a oprit cu blândețe în fața mea. „Aaa, Elling”, a spus ea. „Elling, Elling, Elling! Ce bine! Pe tine te-am mai consultat. Elling de la bloc. E chiar Elling. Elling, Elling, Elling.” Rostea cuvintele ritmat și melodios, ca un cântăreț de rap, sau cum s-or mai numi acum. Eriksen de la serviciul social a preluat refrenul: „Este Elling, Elling de la bloc.” Ori de câte ori îmi rostea numele, urechile îmi luau foc și îmi venea să urlu, dar nu puteam scoate niciun sunet.

„Elling. Este doar Elling, Elling, Elling.”

M-am rugat lui Dumnezeu, dar nu voia să mă asculte.

„Este doar Elling. Este doar Elling, Elling, Elling.”

Era curată tortură.

S-a pus în genunchi și m-a apucat de pistol. „Nu”, m-am gândit eu, roșu ca racul de durere. „Nu, nu, nu!”

Dar da. Cu două mâini răcoroase, mi-a împins înapoi prepuțul încins, apoi a urcat cu mâna pe gland, în sus, în jos, în sus, în jos, tot jucându-se cu sârmanul meu organ până când s-a întărit, pulsând chiar sub ochii ei. Mai întâi am observat că e îmbrăcată în costumul ei din supraelastic, dar această ediție a visului era doar o caricatură vulgară a imaginii pe care o văzusem în fotografia din *Dagbladet*. Avea găuri rotunde decupate în jurul sfârcurilor.

Și-a umezit buzele și a deschis gura. „Nu!” mi-am spus eu. „Asta nu!”

Ba da, a început din nou. Ținând cu ambele mâini organul în erecție, a apropiat glandul tot mai mult de gura ei. Limba umedă. Limba umedă, roșie și mobilă mă atinge ușor pe vârf, exact acolo unde noi, bărbații, suntem atât de sensibili. Iar și iar. Înainte și înapoi. De jur-împrejur. Îmi venea să înnebunesc, *înnebunisem* chiar, totul s-a făcut țândări în jurul meu. Eram convins în continuare că visez, dar știam și că, atunci când mă voi trezi din vis, lumea o să arate altfel decât cu o seară înainte, când mă cufundasem în somn. Limba ei se rotea ca o elice în jurul glandului roșu-albăstrui. Îi mai văzusem limba în acțiune și înainte, în dezbaterile politice de la televizor, de exemplu, și fusese întotdeauna bună de gură. Dar așa ceva nu mai văzusem niciodată! Și apoi, fără niciun cuvânt, fără să scoată un sunet măcar, l-a luat în gură. Îi umplea gura atât de mult, încât, dacă s-ar fi întâmplat în realitate, ar fi durut-o. Și, preț de-o secundă, m-am revăzut șezând cu lanterna în gură, ascuns sub geaca de ploaie, cum stătusem cu o seară înainte.

Totul a decurs cum era firesc. Gâfâind de rușine (da, acum puteam și eu să scot un sunet), am simțit apropierea deznodământului. Mai întâi am primit un semnal de jos, din tălpi, apoi fiorul a urcat pe picioare, pe pulpe, până la testicule, la sediul central. Se mișca tot mai repede. Tot falusul dureros (despre care nu voiam să recunosc că e al meu, sub nicio formă) era între buzele ei roșii. Și în tot timpul acesta, îmi înfrunta privirile înfricoșate cu ochii ei plini de dorință, cu atâta insistență, încât îmi vâjâia capul. Ceea ce vedeam erau doi ochi-laser social-democrați care citeau semnele runice din interiorul craniului meu. Și abia atunci am înțeles că ea își dăduse deja seama după tremurul meu că în curând o să mă descarc. Pe fața ei, pe părul ei, pe pereți și pe tavan. Chiar și Eriksen de la serviciul social, chiar și femeia de la poștă au primit câte o porție. Am țipat până când am crezut că o să mă spulber în bucăți.

Nu cred că ar putea cineva să înțeleagă cu ce rușine m-am trezit între pereții camerei mele. Drept să spun, eram terminat. Zdrobit. Diploma de înot pe care o promisem într-o tabără de vară creștină când eram mic era atârnată la locul ei obișnuit pe perete, la fel ca stegulețul cu stema triumphiulară a comunei Ullensvang. Șifonierul și masa de lângă fereastră erau și ele la locurile lor. Și totuși, nimic nu mai era la fel. Zăceam în pat, înfierbântat și roșu în bezna nopții, implorându-l pe Dumnezeu să mă ia la el. Era ca și cum pereții, tavanul și podeaua ar fi fost de sticlă și absolut toți vecinii mei din cartier ar fi putut să mă vadă în rușinea mea, ud flească. Pentru că, bineînțeles, eram ud; până sus, pe abdomen. M-am făcut ghem, cu obraji lipiți de genunchi. Zăceam acolo perfect nemișcat și înfierbântat. În vis, mă trecuseră fiorii de indignare că Gro putuse să facă ceva atât de abject. Acum îmi îndreptam toate reproșurile către Elling. Eram oare atât de depravat? De multe ori căutasem să ating orgasmul cu ajutorul imaginii lui Gro pe placa de windsurf, recunosc asta fără înconjur. Dar dățile în care am ajuns într-adevăr la orgasm se pot număra pe degetele de la o mână. Cu mâna pe inimă, jur că niciodată nu mai avusesem fantezii de felul celor din noaptea aceea. Fantezii sexuale da, că om sunt și eu. Dar nu mi-am imaginat vreodată că doamna prim-ministru va lua puța mea în gura ei. Și nici vreo altă puță. Întotdeauna am încercat să ating orgasmul

păstrând o anumită obiectivitate. Întotdeauna am avut grijă să nu depășesc o anumită limită. Fanteziile cu Gro care mi se năzăriseră când citisem interviul acela nerușinat din VG nu fuseseră deloc erotice. Ba dimpotrivă. Atunci mi-o imaginasem pe Gro pe când era fetiță; iar când mi-o imaginasem ca adult, nu văzusem decât latura nevinovată a lui Gro, cea de politician experimentat. Nu mi-a plăcut întrebarea jurnalistului și cu siguranță individul ăla nu ar fi reușit să facă fotografii indecente dacă ar fi surprins-o pe Gro în vreuna dintre ipostazele din fanteziile mele. Dar ceea ce tocmai văzusem era cu totul altceva! Porno ieftin, nici nu puteam să-i zic altfel. Și acest porno ieftin, aceste imagini porcoase cu Gro Harlem Brundtland care linge și sugă, sălășuia chiar în psihicul meu. Nu sunt chiar atât de prost încât să nu știu de unde izvorăsc visele. Se nasc în subconștient și urcă bolborosind la suprafață. Tot Elling este și cel care visează. Și visează imagini create din același aluat din care eu însumi sunt plămădit. Gro nu are nimic de-a face cu asta. Gro este în Germania și nu este o târfă. Gro se odihnește inocentă în camera ei de hotel din Berlin, fără să aibă habar că Elling de la bloc este în posesia unui subconștient nărvaș, care o transformă într-o prostituată ușuratică. Nu puteam să înțeleg asta. Și nici pentru existența organului dureros nu reușeam să găsesc vreo explicație plauzibilă. Deși pe când eram băiețaș deseori îmi doream să am puța dreaptă, sau cel puțin nu așa de îndoită. Dar chestia asta cu mărimea nu m-a preocupat nici măcar o secundă. Adevărul era că puței mele nu îi păsa de mărime. Asta o știam extrem de bine după nouă ani de școală generală. Era curbată, o mai spun o dată, dar nu era chiar așa de mică. Să luăm de exemplu puța lui Kai Reiersen (sau *pula*²¹, cum ar fi spus el). Da, da, am spus *pula*! Adevărul e că mădularul lui Kai Reiersen era, din câte îmi amintesc, un mititel. Oricât de limbut ar fi fost Kai Reiersen pe terenul de joacă, la duș a învățat să tacă din gură. Cealaltă extremă avea și ea un reprezentant la noi în clasă. Menționez asta doar ca să demonstrez că știu despre ce vorbesc. Ragnvald Lofthus și Kristen Hansen erau dotați cu ditamai bananele. Nu se lăudau cu asta, dar aveau niște mădulare teribile, asta îmi amintesc. Erau doi băieți tăcuți și modești, care își purtau banana de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic și de parcă nici nu urma să se întâmple ceva – în orice caz, nimic de natură sexuală. Și apoi urmam noi, toți ceilalți. Cu niște morcovi prăpădiți, ca într-un an cu recoltă slabă. După ce ne-am văzut unii pe alții, am înțeles că suntem dotați în așa fel încât să putem să facem ceea ce se aștepta de la noi, mai mult sau mai puțin. Nu putea fi vorba să ne dăm mari cu sculele noastre în fața femeilor, asta o știam toți, până la unul. Și atunci de unde provenea această dorință subconștientă de a avea un caltaboș imens? *Era* ceva care putea fi interpretat drept o dorință subconștientă? Tot ce știam era că eu, fără nicio intenție, o plasasem pe Gro Harlem Brundtland într-un rol prea puțin plăcut. Era un fel de consolare faptul că nu-mi plăcuse nici mie ceea ce o pusese subconștientul meu să facă, dar faptele rămâneau.

Mai întâi am făcut un duș. Nici nu se punea problema să mă schimb fără un duș înainte. În *Arbeiderbladet* citisem că femeile care au fost expuse unui viol deseori fac duș timp de câteva ore după episodul cu pricina, și înțelegeam ce anume le determină să stea sub apa fierbinte atâta timp. M-am spălat de sus până jos fără să arunc măcar o privire spre puță. Manifestam o oarecare distanță față de ea. Poate că era o copilărie, dar așa stătea treaba. Ca atunci când un prieten bun te dezamăgește și te simți puțin ofensat, ferindu-te să-i întâlnești privirea.

Am aruncat pijamaua murdară în coșul de rufe și mi-am luat pijamaua cu buline albe, pe care mi-o făcuse mama cadou când împlinisem treizeci și unu de ani. Era patru și treizeci și cinci de minute și mă simțeam puțin mai bine. Sentimentul de rușine încă nu mă părăsise, dar observam că sunt pe drumul cel bun. Era un moment ciudat în care să fii treaz. Nu îmi aminteam să mai fi fost treaz la ora aia până atunci.

M-am dus în bucătărie să beau un pahar mare cu lapte. Conform spuselor mamei, care aproape toată viața se luptase cu insomnia, laptele ar trebui să aibă un efect liniștitor și soporific. Să încerc și oi vedea. Laptele nu și-a făcut efectul imediat. Mă simțeam neliniștit, aproape puțin agitat. M-am așezat la masă. În același loc stătuse mama cu cana de lapte în toate nopțile acelea în care nu putea să doarmă. Pentru ea, ora patru și treizeci și cinci era un moment bine cunoscut al zilei. Stătea la masă cu cana de lapte și își dădea o pasiență cu niște cărți jerpelite. Avuseserăm unele conflictele pe tema asta. Nu din cauza laptelui, bineînțeles. Și nici din cauza pasienței, chiar dacă eu nu m-am priceput niciodată la jocurile de cărți. Nu, ne certam pentru că aproape de fiecare dată trișa. La așa ceva trag linie. Prima dată când a povestit despre o astfel de încălcare a regulilor jocului a fost în timpul uneia dintre petrecerile extrem de rare pe care le-a dat. Cred că era în preajma Crăciunului. Nu-mi mai amintesc cine a fost la petrecere, mi-i amintesc pe musafiri ca pe niște umbre pe canapea. Mama a ținut atunci un mic discurs despre ea și despre insomnia și a început să dezvăluie secrete din viața ei, care îmi fuseseră cu desăvârșire necunoscute până atunci. Habar n-aveam ce făcea mama noaptea, și la început am fost jignit să aflu despre asta împreună cu niște necunoscuți. Nu știu ce o apucase. Dar, după ce a pomenit despre lapte și despre cărțile tocite, a adăugat cu un zâmbet în colțul gurii că obișnuia și să aranjeze puțin cărțile. Umbrele de pe canapea aveau acum și guri. Gurile râdeau. Camera s-a umplut de râsete. Eu stăteam pe scaun lângă mama și urmăream uimit acea piesă de teatru dezgustătoare. Lumea râdea. Siluete fără nume, fără chip. Propria mamă, grozăvindu-se că nu respectă regulile jocului. „Pentru numele lui Dumnezeu, unde vrea să ajungă cu asta?” m-am întrebat. Că în nopțile în care nu are somn se scoală din pat, asta e ceva normal. Merge și un pahar de lapte. Nici cu faptul că joacă o pasiență nu am vreo problemă. Dar ce ce trișează? Pe cine păcălește? Se păcălește singură, bineînțeles. Stă pe scaun, cu chipul brăzdat de riduri după atâtea ore nedormite, și se păcălește singură. Își spune o minciună care o ajută să câștige pasiența. Dar, în același timp (nu e chiar așa de proastă), știe că rezultatul fericit, norocul care a ajutat-o să câștige, este un fals. Ce bucurie poate să îi dea asta? Și încă ceva: nu se înșală doar pe ea; mă înșală și pe mine. Și pe toți ceilalți din societatea noastră. Ne dormim somnul cel dulce în timp ce suntem păcăliți. Pe la spatele nostru se petrece un fapt necinstit, o nedreptate care ar demoraliza pe oricine din comunitatea noastră. Și exact cu acest individ vom avea de-a face a doua zi dimineată, după ce se ridică soarele deasupra dealurilor. Cât despre mine, eu trebuia să mănânc micul dejun cu ea! Vânzătorul de jos, de la supermarket, o să îi vândă ouă și unt. Presupunem că ea ne întâmpină cu cele mai bune intenții, dar ce garanții putem avea dacă de fapt ea trișează? Păcălește și trișează. Oare ea este mama cea blândă cu care mă întâlnesc la câte o ceașcă de ceai? Ea să fie cea care mă purtase sub inimă și care mă botezase? Sau ea era trișorul, cea care se trage singură pe sfoară de câte ori are ocazia și care se bucură de asta? O persoană pe care numai laptele și minciuna o adorm noaptea? Și de ce râde ea când face afirmația asta? De ce râd și cele două umbre fără nume de pe canapea? Ce e de râs în asta? Nimic, nimic nu-i de râs!

Am părăsit camera în mare grabă în seara aceea. Am trântit ușile și am ieșit în ploaie. Nu m-am întors mai devreme de șapte și jumătate.

A trecut mult de atunci, și între timp am împlinit treizeci de ani. Mama trecuse în neființă la un spital din oraș. Chiftelele înghețate din congelator erau singura dovadă că ea existase cândva. Eu și chiftelele congelate.

S-a făcut cinci fără un sfert. Un alt moment ciudat al zilei. Oare la ce se gândea ea când stătea aici la ora cinci fără un sfert, bând lapte și păcălindu-se cu cărțile de joc până câștiga? Se gândea la mine? Îi

rezerva un gând micuț și lui Elling, care la ora aia dormea dus în camera lui, fără ca măcar să bănuiască ce face mama lui? Oare își făcea griji? („Ce-o să se aleagă de băiatul meu, Elling?”) Asta era, într-adevăr, un gând seducător. Nu am de ce să ascund faptul că se petreceau destule lucruri dubioase în cartierul meu pe vremea aceea; am crescut într-un cartier periculos. Narcotice și furturi de mașini. Spargerii pe la magazine și sarcini nedorite. Nu numai Arne Moland se abătuse de la calea cea dreaptă. Oare mama stătea trează noaptea frământată de grijiile pe care și le făcea pentru mine și pentru viitorul meu?

Nu, nu cred. Sunt sigur că știa foarte bine ce fel de om sunt. Vedea prea bine că asamblam cu dexteritate toate modelele de avion pe care mi le dădea și auzea clar râsul meu liniștitor în cameră. Dacă ieșeam, aveam o țintă. Nu eram genul care să se lase purtat de vânt.

M-am ridicat. Se făcuse cinci. Tot o oră bizară și asta. Gândurile și sentimentele luaseră o turnură neașteptată. Rușinea pentru ceea ce o pusesem pe Gro Harlem Brundtland să facă în subconștientul meu încă nu dispăruse. În același timp, îmi venea să râd de toată tărășenia. Ce-o mai apucase în gură! Și ce doză a luat! Destui spermatozoizi cât să populezi un întreg sistem solar! Merita să te învinuiești singur în numele decenței pentru niște imagini născocite de subconștient în vreme ce tu dormeai liniștit și nu aveai nici măcar un singur gând porcospin? Dacă da, conceptul de vină devenea destul de complicat de înțeles. Cu toate acestea, subconștientul ne vorbește și, într-un anumit grad, influențează faptele pe care le întreprindem când suntem treji și pentru care, nici nu mai e nevoie să o spun, suntem cât se poate de răspunzători. La fel și pentru imaginile din vis, cu singura diferență că întâmplările prin care trecem când suntem treji se petrec în văzul tuturor, pe când imaginile din vis rămân numai ale tale până când te decizi să-i faci și pe alții complici la ele. Dacă eu aș ascunde faptul că Gro Harlem Brundtland mi-a supt-o în vis, oamenii din jurul meu ar continua să se comporte la fel ca mai înainte. Dacă, dimpotrivă, aș alege să povestesc ce am visat – de exemplu, într-un loc foarte aglomerat din centru –, cred că m-aș putea aștepta la reacții violente. Diferența dintre întâmplarea reală și vis stă chiar în faptul că experiențele din vis îți lasă deschisă posibilitatea de a le trece sub tăcere. Iarăși mă pufnea râsul, dar m-am abținut. Nu era chiar această trecere sub tăcere însuși stadiul incipient al minciunii, pe care voiam atât de mult să o stârpesc? Mi se părea că da. Din pură întâmplare descoperisem că Rigemor Jølsen fură de prin magazine. Trăia ascunzând această latură întunecată a ei. Tot așa și cu Ragnar și Ellen Lien. Ascundeau violența domestică sub preș. Bine, Ellen Lien îi făcuse niște confesiuni prietenei ei lesbiene, dar nu-ți trebuia prea multă perspicacitate ca să-ți dai seama că destăinuirea venise de-abia după ce Ellen se asigurase că totul va rămâne între cei patru pereți ai sufrageriei. Și, într-un fel, ceea ce se răspândise dincolo de zidurile apartamentului era tocmai tăcerea prietenei lui Ellen. Asta era adevărata problemă pentru mine. Că tăcerea se răspândește și că putea să paralizeze comunități întregi. Pentru că, dacă paralizia i-ar fi atins pe unii dintre noi și ar fi devenit realitatea noastră colectivă, întreaga societate ar fi devenit bolnavă, putredă. De aceea luam în serios lucruri aparent banale, cum ar fi trișatul la cărți. Pe scurt, mă găseam într-o situație dificilă. Practic, cu o noapte înainte nu făcusem decât să mă uit înăuntrul meu, să supraveghez cu telescopul propria mea fereastră.

Am intrat în camera cu telescopul. Afară era încă întuneric beznă. Mă simțeam ciudat de trează și în formă. Deodată, mi-a venit ideea să mă duc în bucătărie să pun niște apă la fiert pentru ceai. Apă din belșug, cât pentru un termos mare. Când ceaiul s-a făcut, mi-am luat termosul și cana. Îmbrăcat în pijamaua mea albastră cu buline albe, mă simțeam aproape ca un împărat chinez pe tronul lui.

Vedere spre Paradis. Vedere spre o zi obișnuită din Norvegia, statul bunăstării. Încă nu ieșisem din întunericul nopții și abia mijeaa de ziuă. Dormea toată lumea, până la Adam și Eva. Dar nu mai era mult până când oamenii aveau să se ridice din pat, să alunge somnul care le încarcă genele și să își reia activitatea de fiecare zi. Am luat o înghițitură zdravănă de ceai cald și am înșfăcat telescopul.

Rigemor Jølsen dormea.

Tore și Gunn Almås, de asemenea.

Hans și Mari Jespersen erau în continuare plecați în Spania. Poate că stăteau goi într-o cameră încinsă și dormeau în aburii unei ușoare beții induse de lichiorul de banane din seara precedentă.

Harry Elster dormea.

Ragnar și Ellen Lien... Nu voiam să știu.

Lena și Thomas Olsen dormeau.

Iar la Arne Moland și la Mohammed Khan era întuneric.

Dormeau cu toții.

Ce visau? Mai erau mulți ca mine, care se luptau cu vise chinuitoare, ca să nu spun mai mult? Am observat la mine o fărâmbă de gelozie când mi-a trecut prin fața ochilor o imagine a lui Mahommed Khan în aceeași ipostază în care fusesem eu în visul meu nocturn. Piticul răutăcios și rasist care sălășluiește în noi toți îmi șoptea la ureche că bărbații ca el, bărbați asemenea lui Khan, sunt musafiri în țara noastră, și atunci cu atât mai puțin li se cuvine să aibă fantezii sexuale cu prim-ministrul decât i s-ar cuveni unui nativ. Experiența prin care trecusem – sau, mai bine spus, pe care îmi îngăduisem să o vizualizez – era destul de rea și așa. Nu încăpea nicio îndoială. Dar eu am comis perversiunile subconștientului în cadrul unui cerc restrâns. Cel mai restrâns cu putință, de fapt. Nu veneam din celălalt capăt al pământului cu o dorință ascunsă de a lăsa buzele umede ale lui Gro să îmi cuprindă organul umflat. Dar nu despre asta era vorba; nu îmi făceam griji în privința lui Khan. Bănuiam că el visează la femei pakistaneze și la discuții între bărbați, în grupuri de câte patru sau cinci. Îmi imaginam că visează la bunăstarea lui și a alor săi. Despre un singur prieten de-al meu de pe strada Grevlingstien, 17 B îmi puteam închipui că mai are vise la fel de murdare ca ale mele; era, bineînțeles, vorba de Arne Moland. Dar el își viciase idealurile cât timp stătuse după gratii. Că i se mai întâmpla și lui din când în când să viseze astfel de lucruri, asta era ceva firesc.

Iarăși mi-era rușine. În mare măsură pentru că nu reușeam să găsesc o explicație pentru ceea ce mi se întâmplase.

Am pus telescopul deoparte, luând înghițituri mici de ceai în timp ce străpungeam întunericul cu lentila telescopului. Oare se întâmplase ceva rău în viața mea? Nu, din câte știam eu. Locuiam singur, aici era buba. Să primesc o femeie străină în casă în locul mamei părea imposibil. Îmi era clar că vecinii și așa se uitau la mine ca la un excentric. Un fel de artist. Un om al gândirii. Dar, de fapt, asta nu mă deranja. Nu, nici măcar cât negru sub unghie. Copilăria mea? Mda. Care dintre noi poate să jure pe ce are mai sfânt că nu s-a supărat niciodată cât a fost copil? Foarte puțini. Poate unu la o sută erau cei care nu trecuseră prin nimic neplăcut în anii copilăriei. Se punea întrebarea dacă cei care considerau că fac parte din această categorie erau așa de tâmpiți încât pur și simplu nu pricepuseră toate comentariile acide ale colegilor de clasă sau ale tovarășilor de joacă. S-o luăm, de exemplu, pe Lise Svensen. Ea așa era. Ori de câte ori cineva îi spunea vreo răutate, ea interpreta totul ca pe o aluzie sexuală. Încă de pe vremea când era mică. Era binecuvântată cu o prostie care o făcea imună la răutățile celor din jur. Credea, pur și

simplu, că relațiile sexuale dintre bărbați și femei se rezumă la bârfă și la glume proaste. Cred că mai târziu în viață a avut parte de mari surprize.

Nu. Copilăria mea a fost bună. Puțin dificilă, dar bună. Când eram mic, eram numai eu și mama. Mama și Elling la bloc. Sau mama cu Elling în vacanță. Mama se pricepea de minune când venea vorba de vacanțe. Era inventivă. Nu înotam în bani, și atunci era cu atât mai bine că mama avea o imaginație fără limite. Călătoream cu trenul până la Sandefjord pe vremea când bunica și bunicul din partea mamei încă mai trăiau. Vara și iarna. Primăvara și toamna. Nu pare prea inventiv, ar spune unii. Dar excursiile astea erau *extraordinare*! Și erau așa datorită imaginației mamei. De exemplu, la Drammen trăiau extratereștri. Da, da, chiar așa. Oamenii din Drammen proveneau de fapt de pe planeta Drammentorius 41, aflată la o depărtare de șapte sute de miliarde de ani-lumină, undeva departe pe cerul albastru din timpul verii, sau pe cerul întunecat al iernii, tot aia era. Fuseseră expulzați în Drammen din cauza faptelor rele. Drammen devenea astfel un loc asemănător cu Australia, după spusele mamei. Nu puteau fi zăriți, dar erau la fel de șireți ca pământeni din Drammen; singura diferență era că ei nu erau ființe omenești. Mai târziu, după ce am crescut și am învățat să râd de aceste amintiri, mama mi-a dezvăluit că profesoara ei de la școala de gospodărie venea din Drammen. Dar pe atunci eram mic și îi sorbeam fiecare cuvânt, și multe imagini captivante mi se perindau prin fața ochilor. Entuziasmul pune stăpânire pe mine încă de când pleca trenul din stația Vestbanestasjon. Stăteam încordat și temător în timp ce roțile metalice ne purtau tot mai aproape de Drammen și de răufăcătorii de pe Drammentorius 41. Cum puteau să semene atât de bine cu noi, oamenii? Mama mi-a explicat că trăgeau piele și păr de om peste corpurile lor hidoase, peste trupurile acelea care fuseseră odinioară violete și negre și pline de bubițe și coșuri galbene. Dinții erau falși, și primul lucru pe care drammenii îl făceau când ajungeau acasă era să și-i scoată. Pentru că darmmenii nu aveau nevoie de dinți. Se nășteau cu gingiile goale, la fel ca oamenii, dar, spre deosebire de noi, nu li se dezvoltă dentiția, pentru că se hrăneau cu mucii altora. Iar mucii aveau destui. Cu ochii mari și cu urechile ciulite, ascultam toate relatările senzaționale ale mamei. Puteam să îmi închipui cum se desfășura viața obișnuită a unei familii din Drammen după ce ușa de la intrare era închisă și ferecată. Afară cu dinții falși și jos cu pielea de om. Vorbind zgomotos într-o limbă necunoscută, se adunau în jurul mesei din bucătărie și începeau să-și sufle nasul în farfuriile celorlalți. Apoi, cu multă poftă, sorbeau porcăriile alea din farfurii.

Să lăsăm lucrurile așa. Mama avea o imaginație debordantă. Dar, în mod straniu, nu mă speria niciodată cu povestirile ei. Nici nu vomitam. Cu mult timp înainte să tragem în gara din Drammen, scotea din bagaj niște suc de portocale și un pachet de țigări Opal și îmi spunea că nu e deloc cazul să îmi închipui că drammenii sunt periculoși. Nu, câtuși de puțin. Trăiau în lumea lor, izolați de oameni, și dacă ți se adresau trebuia doar să le faci jocul. Trebuia să te arăți binevoitor și să le dai dreptate în tot ce spun. La gara din Drammen de fiecare dată avea loc câte o întâlnire de gradul trei. Drammeni îmbrăcați în piele de om, zâmbind cu dinții lor falși. Eu și mama schimbam zâmbete cu subînțelese.

Da. Mai ales când rememorez anii copilăriei, îmi dau seama că mama mi-a lăsat multe amintiri plăcute. Mai târziu, când, după ce am trecut de pubertate și am mai crescut, mama s-a retras tot mai mult în sine și a lăsat glumele deoparte. O fi fost bine? Cine știe? Uneori aveam bănuiala că face exact opusul și că, în loc să renunțe la fabulații, se retrage și mai mult în lumea ei imaginară. Iar eu, adult cum eram, nu aveam ce căuta acolo. Se îndepărtase de mine cumva, și eu de ea.

Am îndepărtat o lacrimă cu vârful degetului mic și am luat din nou telescopul. La urma urmei, aveam

și eu viața mea. Tocmai atunci s-a aprins lumina în bucătăria soților Lien.

Era aproape cinci și jumătate. Draperia din bucătărie era trasă numai pe jumătate, astfel încât puteam să zăresc un colț de masă. Nu vedeam tacâmuri, dar părea să fie activitate înăuntru, pentru că o umbră se tot mișca în spatele perdelei. Oare prietena lesbiană a lui Ellen voia să bea o cafea înainte să părăsească locul dragostei interzise? Înainte ca polițistul care periclitizează vieți omenești să se întoarcă acasă din tura de noapte? Sau era chiar Ragnar Lien în bucătărie?

Nu a trebuit să aștept prea mult ca să mă lămuresc. Era Ragnar Lien. I-am văzut părul roșcat de la subraț în timp ce așeza o ceașcă de cafea pe masă. Un profil de Harry, care a trecut repede și a ieșit din cadru. Ca o întrezărire a unui urangutan în zori de zi, în jungla din Borneo.

Apoi mi s-a părut că mai disting conturul cuiva. Soția urangutanului tocmai părăsea cuibul în care dragostea dintre ea și o altă femeie, o dragoste nefirească și neroditoare, se consumase cu câteva ore înainte.

Am înșfăcat receptorul. L-am pus jos din nou. L-am ridicat iar. Fermitate, Elling. Acțiune.

Până la urmă, nu am fost capabil să formez numărul. Pur și simplu nu știam ce aș fi putut să-i spun unui polițist atât de devreme dimineața. Voiam doar să pun puțină presiune pe el. Dar ce cuvinte aș fi putut folosi? De altfel, bănuiam că nu e deloc momentul potrivit. Îmi amintisem și eu de cele două dați în care mă întorsesem de la serviciu. Chiar și cea mai nevinovată remarcă din partea mamei mă putea duce în pragul celei mai violente forme de isterie. Ragnar Lien nu avea cum să reacționeze cu mult mai bine dacă s-ar fi adevărit că tocmai se pregătea să meargă la serviciu. Chiar dimpotrivă, am presupus. Ora cinci și jumătate este un moment inuman al zilei, indiferent cum o dai. Ce gânduri ciudate îmi vin la cinci și jumătate! Nu era vorba de a-i strica ziua lui Ragnar Lien cu reproșuri și sfaturi. Nu, simțeam chiar un fel de simpatie pentru el. Aveam chef să îi așez capul în poala mea și să-l mângâi pe păr sau chiar să-l curăț de păduchi, exact ca-n povești. Doar gândul de a curăța păduchia unui polițist obosit în timp ce în cameră se răspândește mirosul de cafea, și tot era de ajuns ca să mă umple de entuziasm. Mă mâncau buricele degetelor. Ragnar! Nici tu, nici eu nu iubim oamenii în felul *acela*. Eu te curăț pe tine ca un camarad sau ca prieten, și sunt sigur că nu o să interpretezi greșit. Te ating pe scalp doar cu vârful degetelor, Ragnar. Astea sunt doar vârfurile degetelor lui Elling, prietenul tău. Nu e deloc vorba despre sex. Este doar un gest de tandrețe, în limite rezonabile. Stai calm, Ragnar! Încearcă să uiți de bețivani și de tinerii obraznici care consumă droguri prin parcare. Nu te mai gândi la șeful tău. Pune deoparte listele cu ore suplimentare, nu te mai gândi la prestigiu și vino aici, acasă la cel mai bun prieten al tău. Și încă un lucru: dacă tot suntem aici, nu o mai lovi. Nu o mai lovi în față cu pumnul. Lumea vorbește, nu-i așa? Aici, la marginea pădurii, lumea vorbește pe la colțuri. Fac din țânțar armăsar atât de repede, că nu apuci nici să zici „pâs”. Despre tine se va spune: a bătut-o până a omorât-o, în timp ce noi am stat neputincioși, privindu-l prin binoclu. Chiar dacă nu ai făcut asta. Eu îi iubesc pe oamenii de aici, dar știu cum s-ar comporta dacă zvonul s-ar răspândi și ar ieși de sub control. Nici măcar o Ellen Lien teafără și nevătămată nu le-ar putea schimba opinia că tu ai omorât-o, ai tranșat-o și ai scos bucățile din casă. Prezența lui Ellen Lien în lumea celor vii ar fi percepută, de fapt, ca o diversiune puțin enervantă. Da, și atunci tot tu vei fi vinovat, chiar și pentru că Ellen pare să fie în viață. Exact ca în vremurile de demult, când criminalii își ispășeau pedeapsa fiind bântuiți de sufletele celor pe care îi uciseseră, care rățăceau în întunericul din jurul focului.

Cel puțin de data asta a lăsat-o în pace. Se mânca și se bea cafea la ei. O armonie desăvârșită. Poate

că el era genul de bărbat care nu își lovește nevasta decât după ce a băut și al doilea pahar de vin. Poate că o corecție a obiceiurilor lui avea să vină într-un fel sau altul, dar acela nu era momentul potrivit.

La ora șase și jumătate, s-a aprins lumina la Lena Olsen și la Arne Moland. Trebuie să recunosc că Arne m-a uimit. Întotdeauna am crezut că traficanții de droguri se trezesc târziu. Într-adevăr, Arne Moland își refăcuse viața ca inginer, dar tot eram năucit să găsesc lumină în bucătăria lui la ora aceea. Să fie *adevărat* că e inginer? Așa scria în cartea mea de telefoane. Pe de altă parte, nu mă așteptam ca la compania de telefonie să-i fi cerut diploma de absolvire înainte de a-i tipări ocupația lângă numele de abonat.

Lena Olsen se plimba de colo colo prin bucătăria ei. Înainte și înapoi, între masă și aragaz. Uneori zăream și creștetul micului Thomas. Ca o pălărioară roșie care trece pe sub fereastră. În scurt timp, mama trebuia să fie la serviciu, iar el trebuia să meargă la creșă. Îmi imaginam cum stătea Lena Olsen și tasta cu degetele ei lungi la un calculator, undeva prin oraș. Privirile lascive aruncate de bărbații de la birou, puțini, dar însetați de putere. Tuturor le-ar fi plăcut să o aibă, dar se controlau, cel puțin cât timp erau la muncă. Cel puțin așa speram. În *VG* și *Arbeiderbladet* citisem adesea despre așa-numita hărțuire sexuală de la birou. O absurditate, conveniserăm eu și cu mama. O femeie trebuia să fie în stare să facă în tihnă niște copii xerox după un contract sau două fără ca vreun idiot de bărbat să vină pe la spate să o pipăie pe pulpe. De ce dracu' o mângâia directorul de vânzări pe fund pe Lena Olsen ori de câte ori trecea pe lângă biroul lui? Mă enerva situația asta, pentru că eram de același sex cu el, dar speram că Lena Olsen e cruțată de așa ceva. Sau că măcar avea destulă stăpânire de sine pentru a-i pune la punct pe eventualii libidinoși; dacă se putea, chiar în prezența tuturor.

La ora șapte s-au aprins luminile la Rigemor Jølsen. „A dat Domnul!” m-am gândit când am zărit-o pentru prima dată îmbrăcată în cămașă de noapte albastră-deschis. Stătea acolo calmă, uitându-se pe fereastră în jos, spre trotuar. Am mișcat o idee telescopul și i-am urmărit privirea, iar jos, pe asfalt, am zărit o pisicuță care se spăla. Aproape că puteam să aud cuvintele dragăstoase cu care o alinta Rigemor Jølsen, cu capul scos pe fereastră. Era fără îndoială o hoată, dar avea o sensibilitate aparte pentru tot ce e viu – de la plantele efemere din ghivecele de flori până la pisicile care își făceau pe trotuar toaleta de dimineață într-o zi de noiembrie.

Am băgat de seamă că începe să mă cuprindă toropeala. Pleoapele îmi cădeau grele ca plumbul. Simțeam o mare bucurie urmărind viața celor care tocmai se trezeau în blocul de peste drum, dar nu aveau ce face, de-abia mai puteam să țin ochii deschiși.

M-am târât în dormitor și m-am întins din nou. Mă luptam cu somnul în timp ce lumina cenușie se strecura în camera mea. Gândul că Gro ar fi putut să apară din nou cu gura ei umedă nu-mi dădea pace. Dar așa ceva era exclus. Moș Ene a venit pe la gene și s-a cuibărit în brațele mele.

M-a trezit telefonul. Țârâitul ascuțit m-a trezit dintr-un somn greu. Ceasul deșteptător de pe noptieră arăta douăsprezece și jumătate. *Douăsprezece și jumătate!* M-a durut tot corpul atunci când m-am răsucit și mi-am pus tălpile pe podea. Eram și transpirat. Pijamaua, care în urmă cu doar câteva ore fusese curată ca lacrima, era acum lipicioasă și scârboasă. În loc de creier parcă aș fi avut o cârpă de șters, iar picioarele îmi erau debile ca ale unui bătrân. M-am ridicat și am făcut câțiva pași șovăielnici, dar m-am oprit în dreptul ușii.

Telefonul continua să zbârâie.

„Stai o secundă”, am spus în gând. „O secundică, dragul meu Elling!” Nu prea sunt adeptul

înjurăturilor, dar de data asta m-am gândit: „Cine dracu’ poate să fie?” Ultima dată când mai scosese telefonul un țârâit fusese atunci când asistenta medicală sunase de la spital și mă rugase să vin. Dar mă așteptam telefonul acela, mai mult sau mai puțin. Acum, în schimb... Mama era cea care folosea telefonul. Nu prea des, dar ea îl folosea. Mai avea câțiva prieteni ici și colo și, de vreme ce nu prea îi plăcea să chefuiască, păstra legătura cu ei prin intermediul acestui mic aparat cenușiu. Eu unul nu am fost niciodată atras de invenția bătrânului Bell. Cel care îți formează numărul corect are deja în minte imaginea ta. Dacă ridici receptorul și rostești cuvântul introductiv „alo”, deja te expui. Practic, recunoști că ești acasă. Nu mai ai cum s-o întorci, e numele tău în joc; de bine, rău, trebuie să îl aperi. Ați sunat la reședința *Elling*; Elling la telefon. Cu alte cuvinte, Elling este acolo unde e casa lui. Nu vreau să spun că ar fi ceva greșit în afirmați asta. Dar nu puteam fi sigur că e o idee bună să încredințez această informație și altora. Odată ce persoana de la capătul firului se lămurea că sunt acasă, mai puteam să las impresia că sunt plecat până-n centru? Nici vorbă. Mi s-a întâmplat și să fiu sunat din greșeală. O experiență dubioasă. Începeam să mă frământ încă de la primul țârâit al telefonului. Să răspund sau să nu răspund? Palmele transpirate. Ture pe podea. Îndoială și anxietate. Apoi, hotărârea necesară. Ridici receptorul și spui un „alo” politicos. Ești întrebat dacă ești Ole. „Nu, nu e Ole la telefon. Aici e Elling, mama a plecat puțin la plimbare.” Nu știu ce e mai rău: când ți se trănțește receptorul în nas cu obraznicie sau când cel de la capătul firului își cere scuze curpins de remușcare? Treaba e că în ambele cazuri rămâneam într-o stare de incertitudine. Fusese oare acest Ole cel cu care într-adevăr voia să vorbească străinul de la telefon? Nu voia oare acea persoană doar să se asigure că un anume Elling este acasă? După astfel de telefoane stăteam întotdeauna mult timp lângă fereastră, urmărindu-i pe cei care treceau pe lângă bloc.

Telefonul tot suna și suna. Părea că nu avea să se mai oprească niciodată. Mi-am astupat urechile, dar tot auzeam țârâitul. Începeau să-mi dea lacrimile. Atunci când nu am mai suportat, am fugit și am ridicat receptorul. O voce care mi se părea foarte familiară îmi repeta numele fără încetare. Îmi rostea numele corect, dar pur și simplu nu am reușit să îi răspund.

— Elling? Tu ești, Elling? Elling? Elling? Elling, tu ești?

Era Eriksen de la serviciul social.

Dintr-odată, m-am simțit foarte nesigur. Bineînțeles că numele meu este Elling, nu l-am ținut ascuns de nimeni niciodată. Și nici nu aș fi visat vreodată să-l las în ceață pe Eriksen de la serviciul social. Numele meu e Elling și cu asta, basta. Dar oare eram același Elling cu cel pe care Eriksen de la serviciul social făcea tot posibilul să-l determine să vorbească? Nu, nu credeam asta. Dacă aș fi răspuns „da” în clipa aceea? Dacă acel Elling pe care îl căuta Eriksen de la serviciul social se băgase în niște încurcături și avea probleme? Niște probleme care, dintr-o greșeală fatală, conduseseră la persoana mea? Să îmi fi adus cineva acuzații false din greșeală? Bineînțeles că se poate spune că problemele există tocmai pentru a fi rezolvate. Dacă erai cu capul pe umeri și îți acordai timpul necesar, puteai să lămurești totul foarte simplu. Pe de altă parte, de ce să te expui unei astfel de posibilități? Știam destule despre lumea înconjurătoare și eram convins că de-a lungul istoriei se petrecuseră multe atrocități pentru care plătiseră persoane cu desăvârșire nevinovate, doar din cauza unor interpretări greșite. Celui care, din întâmplare și cu totul abuziv, fusese târât prin noroi i se impunea să își demonstreze nevinovăția. Ce gând oribil! Să ne imaginăm că un prostovan, care din întâmplare are același prenume ca și tine, s-a amestecat în vreo treabă urâtă, cum ar fi, de exemplu, să primească bani de ajutor social. Cât de îndreptățit era, asta nu mă privește. Dar cum ar fi fost dacă aș fi răspuns „da” la întrebarea lui Eriksen? Nu pot să interpretez acest

„da” decât ca pe o aprobare (pentru Eriksen).

Așa că am închis. M-am întors la ale mele și l-am lăsat pe Eriksen să-și vadă de ale lui. Gândul de a mă alătura unui grup, de a rezolva probleme împreună cu alții, nu îmi era deloc străin. Făcea parte, ca să zic așa, dintr-un program politic pe care mi-l asumasem, pe care îl făcusem să fie al meu. Aveam un puternic spirit de echipă. Pe de altă parte, fiecare grup este alcătuit din indivizi, iar fiecare individ are dreptul la viață privată. Îmi părea rău că nu puteam să îl ajut pe Eriksen chiar în acel caz, dar eram pe de-a-ntregul dispus să îl susțin în oricare altă împrejurare. Dacă lui Eriksen îi trebuia o echipă de voluntari care să îi repare veranda la primăvară, cu mare plăcere m-aș fi oferit să fac parte din acea echipă. Aș fi stat cu un cui în colțul gurii, zâmbind ștregărește la poantele lui Eriksen și ale celorlalți băieți, în timp ce ne-am fi adresat replici laconice de tipul „doi țoli”, „patru țoli” și „colțar”. Apoi, transpirați și mulțumiți de munca noastră, ne-am fi aruncat salopetele de lucru, am fi băut o cafea tare și am fi mâncat prăjitură cu mere și cu frișcă făcută de soția lui Eriksen. Cât timp noi am fi lucrat, ea ar fi stat deoparte. Nu pentru că Eriksen de la serviciul social sau vreunul dintre băieți ar fi vrut asta. Noi nu eram așa. Dar soția lui Eriksen avea mult spirit de pătrundere și știa că noi, băieții, avem nevoie de anturaj masculin. Nu eram vulgari, în niciun caz. Aș putea caracteriza limbajul pe care îl foloseam între noi ca fiind puțin dur, doar atât. Și exact această duritate ne-o permitea ea, retrăgându-se deoparte. O intuiție extraordinară.

Am mai făcut un duș. Eram din nou ud flească și lipicios. Două pijamale puse la spălat în decursul câtorva ore. Ce să mai zici? De obicei purtam o pijama toată săptămâna. Trebuia să scot pijamaua de culoarea gălbenușului de ou, pe care o promisem cadou de la mama când împlinisem douăzeci și nouă de ani. Și mă supăra un pic chestia asta. Plănuisem să păstrez pijamaua aceea pentru o ocazie specială. Nu pot să neg că uneori visam să cunosc o femeie. Dar s-o lăsăm baltă. Situația și așa era destul de complicată. M-am spălat temeinic în față și în spate, sus și jos. Mi-a venit din nou în minte imaginea femeii violate.

Atunci când am fost gata, m-am îmbrăcat din cap până în picioare cu haine proaspăt spălate, dar m-a cuprins din nou neliniștea. Plutea ceva în aer. Oare mă spălasem suficient de bine? Săpunul și prosopul atinseseră, într-adevăr, fiecare părticică a corpului meu sau rămăseseră niște locuri „uitate”?

M-am dezbrăcat din nou. Și dă-i cu apă caldă, și dă-i cu săpun... De data asta am folosit peria mamei. M-am frecat până mi s-a făcut pielea roșie. Când am trecut de limita suportabilului, am țipat de durere. După care apă rece. Rece ca gheața. Am țipat din nou. Apoi peria și un săpun nou-nouț. Era un săpun bun, am observat imediat. A făcut o spumă decentă și mirosea atât de bine, atât de bine. Cald. Rece. Cald. Rece. Am ieșit din cadă și m-am frecat cu un prosop aseptice.

Era suficient? Eram curat?

M-am suit din nou în cadă. Și dă-i din nou cu apă caldă.

Nu, era bine. Eram destul de curat. Eram cât se poate de curat. Am oprit apa. Prosop nou din dulap.

Era bine? M-am mirosit sub brațul stâng. Simțeam un iz de sudoare înțepându-mi nările? Greu de spus. Ca să fiu pe deplin convins, am mai făcut un duș lung.

Când am terminat, eram epuizat cu totul. Eram terminat. Genunchii mi se muiaseră, iar șira spinării era moale ca o budincă. M-am clătinat până în bucătărie ca să iau în sfârșit micul dejun, rușinos de târziu.

„Așa deci, Elling”, mi-am spus atunci când am deschis ușa frigiderului și am rămas acolo, holbându-mă la budinca de pește. „Iarăși te-ai matolit.” Am chicotit puțin, pentru că totul părea atât de nevinovat. Cu toate acestea, știam că ce îmi făcusem la baie trădează un comportament compulsiv. „A trecut ceva

vreme de atunci, Elling. Îți mai amintești când, timp de aproape o săptămână, a trebuit să te întorci și să urci din nou scările ori de câte ori ajungeai jos, pentru că nu erai sigur că picioarele tale, *ambele* picioare, atinseseră fiecare treaptă? Noroc că ești autoironic. Altfel, ai fi putut să înnebunești.”

Pastă de brânză cu creveți sau budincă de pește? Ezitam. După tratamentul pe care tocmai mi-l administrasem singur în baie, pur și simplu nu mă simțeam în stare să iau o astfel de decizie chiar în clipa aceea. Am înșfăcat budinca de pește aproape fără voia mea și am dus-o repede la masă. Dar nu a fost să fie. Cât ai bate din palme, m-am și întors la frigider, chiar dacă eram aproape convins că pasta de creveți mă va dezgusta imediat ce o să apăs tubul. Am deschis și am închis ușa frigiderului. Iar și iar. De fiecare dată vedeam cu coada ochiului tubul galben, dezgustător. Budinca de pește, bineînțeles, împachetată în hârtie cerată, o țineam strâns în mâna stângă. Tubul. Zbang! Tubul. Zbang! Tubul. Zbang! Tubulzbangtubulzbangtubulzbang. Am mărit viteza. Mă forțam așa de tare, că mă lua cu amețală. Frigiderul vibra și se zguduia. Nebunie curată, nu altceva. Mâna dreaptă îmi era complet epuizată. Concomitent, am simțit un fel de zvâcnire în mâna stângă. Ar fi posibil, *ar fi posibil* ca, în timpul celor câteva zecimi de secundă în care frigiderul era deschis, să apuc să bag budinca de pește la loc? Fără să-mi zdrobesc palma stângă sau brațul? „Acum o să clachezi, Elling”, m-am gândit pe măsură ce mâna dreaptă mi se mișca tot mai repede, ca un piston. Tubul. Zbang! Tubul. Zbang! Tubulzbangtubulzbangtubulzbang. Nu mai era amuzant. Deja ce făceam nu mai putea fi considerat inofensiv. Dar brațul stâng nu voia să abandoneze jocul. Era mereu gata-gata să se strecoare după ușa frigiderului ca să azvârle budinca de pește înapoi pe raft.

Deodată, m-am simțit ca și cum ceva s-ar fi rupt în mine. Din fericire, aș putea să spun. M-am prăbușit, izbindu-mă de frigider. Budinca de pește mi-a alunecat din mână, iar eu o priveam printr-o perdea de lacrimi. O stricasem. O zdrobisem. Mă simțeam rău și aproape incapabil să mai fac vreo mișcare. Apoi m-au cuprins și gândurile cele dezgustătoare. Mi-am amintit ce îmi povestise în clasa a noua afurisitul din Sunnmøre, Astor Alfredsen, după ce aflate că îmi aduc budincă de pește cu maioneză în pachetelul pentru pauza de masă. Acum poate veți crede că băieții din Sunnmøre sunt prea blânzi ca să molesteze un coleg de școală doar pentru că îi place să mănânce budincă de pește cu pâine, dar nu. Ceea ce Astor Alfredsen ținuse să povestească în fața întregii clase în timp ce îmi mâncam pachetelul era asta: acolo, de unde venea el, era ceva obișnuit pentru tineri să meargă la pescuit. Da, el însuși fusese la pescuit cu unchiul lui de câteva ori. Și era perfect normal, continuase el, să gătești budinca de pește cât timp încă mai ești departe de casă. Asta pentru ca budinca să fie aburindă atunci când barca atinge malul. Cei din Sunnmøre erau suficient de isteți ca să folosească timpul în avantajul lor. După părerea lui Astor Alfredsen, orele treceau destul de greu pentru tinerii care rățăceau pe mare și făceau rezerve de budincă rece sub punte. Gândurile lor se îndreptau spre iubitele de acasă. Și odată ce începeau să se gândească la ele, li se făcea și dor. Și ce e mai firesc decât să te mulțumești cu ce ai la îndemână? Ne-am ciulit urechile și nu ne venea să credem ce auzim. Da, da, spunea Astor, așa arată realitatea în acel colț de țară din care vin. Pentru tinerii de la țară era ceva obișnuit să aibă contact cu budincile reci acolo, în semiîntunericul de sub punte. Da, făceau până și concursuri ca să vadă cine poate să rezolve mai multe budinci de pește în timpul unei zile de muncă.

Am rămas nemișcat, în bancă, la locul meu. Am încercat să scot cu degetele pe furiș dumicătura de budincă de pește. Dar nu, evident că nu am reușit. Pentru că, în momentul acela, atenția tuturor era îndreptată spre mine. Una dintre fete a spus „porcu’ dracului”, atât îmi mai amintesc. Am resimțit această

nedreptate atât de violent, de parcă aş fi mâncat bătaie. *Eu* eram un porc pentru că cei din Sunnmøre obișnuiau să-și violeze budincile? Era absurd! Care era morala poveștii? Dezgustat, am încercat să scot cu degetele mâncarea mestecată, de data asta fără să mă mai ascund, dar atunci îmi amintesc că s-au năpustit colegii asupra mea și mi-au dus mâinile la spate. Unii au venit din spate și mi-au ținut gura închisă ca să nu pot să scuip mâncarea. Săriseră pe mine claie peste grămadă, stomacul mi s-a întors pe dos, credeam că mă sufoc.

M-am ridicat în picioare. Ca și atunci, în școala generală, am lăsat budinca de pește exact acolo unde era. Ba i-am dat chiar și un șut. M-au apucat toți dracii, pentru că eram din nou transpirat și dezgustat după lupta cu ușa frigiderului. M-am decis să abandonez micul dejun cu totul și nici să nu fac un duș fierbinte. Tocmai reușisem să îmi închei nasturii de la gâtul cămășii, când a sunat cineva la ușă.

Țârâitul unui telefon este de rău augur. Dar soneria de la ușă este de o sută de ori mai rea. „Un ding-dong prietenos”, cum îi spunea mama acestui sunet. Da, vezi să nu! Aș fi vrut și eu să știu ce este așa de prietenos la ding-dongul de la ușă! Dimpotrivă, era amenințător, ca bătaile de clopot ale capelei din cimitir.

Stăteam perfect nemișcat, cu toate simțurile ascuțite. Sigur era cineva care se rătăcise. Sau poate că erau niște derbedei care se țineau de glume proaste.

A sunat iar. De data aceasta, mai insistent. Am țipat în surdină și mi-am astupat urechile. Simțeam o presiune dureroasă la tâmpile și pe moment m-am temut că o să mi se spargă timpanele sau că o să-mi iasă ochii din cap. Cu un umor macabru, stăteam nemișcat, imaginându-mi cum globii mei oculari traversează camera și se izbesc de oglinda de deasupra chiuvetei, apoi cad în apă pleoscăind la unison. Relaxează-te, Elling! Respiră adânc și eliberează-te de tot. Așa am făcut, și în același timp am pornit spre ușă, în vârful picioarelor. Era extrem de greu, știam asta. Să te eliberezi în timp ce te hiperventilezi și mergi în vârful picioarelor este aproape imposibil. Dar cumva, cu greu, am ajuns la ușa de la intrare.

Cine să fie, Elling? Oare vizitatorul tău stă jos, la scară, sau este la ușă?

Conform regulilor, ușa de la scara blocului ar fi trebuit să fie încuiată, dar știam că unii vecini sunt neglijenți chiar în privința asta. M-am aplecat puțin și m-am uitat afară prin micuțul vizor pe care o convinsesem pe mama să-l montăm.

Chipul lui Eriksen de la serviciul social era de-a dreptul grotesc. Rotund și umflat, ca și cum gura, nasul și ochii ar fi fost pictați pe un balon de culoarea pielii. *Există* baloane de culoarea pielii? Tot întrebându-mă cum ar fi să-ți cumperi un balon de culoarea pielii, mi-am pierdut concentrarea, m-am dezechilibrat puțin și m-am dat cu fruntea de lemnărie.

Eriksen de la serviciul social a început să mă bată la cap. Zicea „dragă Elling” și „deschide odată, sunt doar eu, Eriksen, de la serviciul social”.

Când oamenii încearcă să mă convingă cu ajutorul cuvântului „doar”, devin imediat sceptic. Atunci sigur este ceva la mijloc – de multe ori, ceva serios și grav. Și apoi, era ceva în glasul lui Eriksen care nu avea nicio justificare. Eriksen nu era un om dur sau brutal, dar nici moale nu era, asta în mod sigur. Așa că am fost surprins să îl aud cum se milogeste. Uneori îmi rostea numele cu un ton care se afla undeva între o scuză și un strigăt de ajutor. Oare ce îl apucase? Mai întâi la telefon, apoi pe preșul de la ușă... Am presupus că poate are ceva pe suflet – ceva care mă privește și pe mine sau ceva ce crede el că mă privește și pe mine. Mi-am dat seama că e puțin probabil ca Eriksen să fi format și numărul de telefon greșit și să fi bătut și la ușa greșită în doar câteva ore. Am numărat repede până la douăzeci și patru și am

deschis ușa. Zâmbeam strâmb, din colțul gurii. Țasta era zâmbetul cu care voiam să-l întâmpin când stăteam față în față cu el; un asemenea zâmbet dădea bine, asta o știam. Mi-a venit ideea de la un actor francez al cărui nume nu am reușit niciodată să-l rețin. *Era* un zâmbet, fără îndoială, dar, în același timp, transmitea și un fel de intransigență. Un gest prietenos care să exprime, totodată, că cel care zâmbește astfel nu va suporta orice. Și, în același timp, era cât se poate de departe de cinism și de aroganță. Un zâmbet bun, aproape perfect pentru un om ca Eriksen de la serviciul social, care era obișnuit să-și păstreze demnitatea în timp ce demnitatea altora era făcută praf.

Nu venise singur. Era ca și cum aș fi primit o săpuneală strașnică. Eram convins că vorba asta, „doar”, în gura unui musafir, putea să aibă nenumărate valențe. Din cauza tonului plângăreț al lui Eriksen, bănuisem că încearcă să lase impresia falsă că s-ar desconsidera puțin. „Sunt doar eu, Eriksen, de la serviciul social.” Nu e ceva cu care să te lauzi. Dar același cuvânt putea să însemne și că este singur, și am luat-o de bună. Este *doar* Eriksen de la serviciul social. Nimeni altul decât Eriksen de la serviciul social.

Bun. Ceea ce-mi spusese fusese o minciună, oricum am lua-o. Eriksen de la serviciul social stătea acolo și mă mințea chiar de pe preșul din fața ușii mele. Bărbatul care îl însoțea îmi era cunoscut din vedere. Știam că îl cheamă Larsen și că locuiește la etajul întâi, pe scara A, dar nu schimbasesm niciodată cu el vreo vorbă. Mama întotdeauna îi spunea „Larsen de la unu”, și știam că are o funcție de oarecare însemnătate în blocul nostru, dar nu reflectasem niciodată la cât de mare era răspunderea pe care o avea. Eu le aveam pe ale mele. Cu toate acestea, Larsen stătea la ușa mea și se holba la mine împreună cu Eriksen de la serviciul social.

A urmat o mică ceartă. Nimic serios, dar s-au iscat anumite neînțelegeri între noi. Voiau neapărat să știe dacă pot să intre o secundă. Le-am spus adevărul, și anume că nu cred că se cuvine să intre. Mă consider un om destul de ocupat și, în plus, tocmai voiam să mă spăl de transpirație. Le-am spus asta. Dar le-a intrat pe o ureche și le-a ieșit pe cealaltă. Eriksen a venit chiar cu sugestia că dușul ar putea fi amânat cu o jumătate de oră, lucru pe care l-am interpretat ca pe o intruziune în viața mea privată, așa că i-am refuzat verde-n față. Să las lucrurile să treneze și să amân problemele la infinit nu mi-a stat niciodată în fire, și nu aveam de gând să îmi stric un obicei bun de hatârul lui Eriksen. M-am gândit la mama, care avusese exact slăbiciunea asta. Drept rezultat, multe lucruri pur și simplu nu fuseseră duse la bun sfârșit. Nici n-am apucat să le explic bine asta, că Larsen de la unu a și început să mă acuze că nu aș fi rezonabil. I-am întors vorba spunându-i că un cetățean dintr-un stat liber nu poate fi obligat să înghită chiar orice de la un terț care stă în pragul ușii lui. Atunci Eriksen s-a întins să mă înhațe. Mi s-a părut că vrea să își pună mâna pe umărul meu. Asta nu mi-a plăcut. M-am tras înapoi, dar au venit imediat după mine și, până să îmi dau seama, m-am trezit cu ei în antreu.

Una din două: fie le blocam trecerea, fie îmi îndeplineam rolul de gazdă. Se apropiau de mine, asta era situația. Îmi încălcaseră teritoriul. Pe de altă parte, era vorba despre Eriksen de la serviciul social și Larsen de la unu, iar ei nu erau nicidecum niște spărgători brutali de teapa lui Arne Moland. Dacă m-aș fi năpustit asupra lor cu pumnii, sigur aș fi pierdut. De altfel, mă temeam că un asemenea gest din partea mea le-ar fi putut da impresia că vreau să le fac rău, nu că sunt în autoapărare.

Prin urmare, trebuia să fiu gazdă.

Dar nu orice fel de gazdă. Nu voiam să par un bou de proprietar care se simte obligat să fie ospitalier și zâmbitor. Și nu voiam să fiu nici barmanul acela umil care, terorizat de temperamentul aprins

al lui Arizona Kid, îi linge bocancii de praf și îi toarnă gratis whisky de cea mai bună calitate. Voiam să fiu gazda care se vede nevoită să întâmpine doi oaspeți nepoftiți care au sosit pe nepusă masă. Nu picaseră tocmai bine, pentru că aveam multe de pus la punct chiar atunci, dar n-aveam ce face, trebuia să mă descurc. Am schimbat iute tactica și le-am explicat că avusesem multe de rezolvat în ultima vreme, ca să nu mai pun la socoteală problemele cu somnul. Le-am cerut scuze pentru săgețile verbale trimise din prag, pur și simplu eram cu mintea în altă parte, la grijile mele. Toate astea le-au făcut o impresie bună, sau cel puțin așa am dedus eu din schimbul lor de priviri când le-am urat bun venit în cel mai simplu mod cu putință.

Bănuiam că venise momentul să îi invit înăuntru, în sufragerie. Așa am și făcut. Am fost totuși atent să fiu eu primul care intră, pentru că situația nu era lipsită de complicații. Ușa de la camera cu telescopul rămăsese întredeschisă, și trebuia s-o închid cu orice preț, cât se poate de discret. Din poziția în care ne aflam noi în clipa aceea, era practic imposibil să vedem „podul”. Dar presupuneam că o să vrea să se așeze pe canapea, și așa nu ar fi avut cum să nu vadă construcția mea. Abia atunci mi-am dat seama că am o mie de lucruri de făcut dacă vreau să iasă totul bine. M-a cuprins un curaj atipic, dar situația însăși era atipică. În orice clipă, cei doi puteau să îmi descopere secretul, și atunci m-ar fi catalogat imediat drept un *voyeur*. Aveam la dispoziție doar câteva secunde, pe care trebuia să le valorific la maximum. Prin urmare, i-am rugat să ia loc pe canapea și, în același timp, m-am tras spre perete. În timp ce ei se îndreptau spre sofa, eu am făcut câțiva pași cu spatele lipit de perete până am reușit să închid ușa de la camera cu telescopul. Atât de natural și de alunecos am îndeplinit operațiunea asta, încât eram convins că ei nici nu au observat că am închis ușa din spatele meu. Apoi m-am întors la masă și la canapea, unde oaspeții mei stăteau puțin dezorientați. Masa era plină de caiete cu tăieturi din reviste, iar canapeaua era îngropată sub teancuri de ziare pe care nu reușisem să le citesc, atent cum eram numai la pozele cu Gro Harlem Brundtland. Puteam să aleg din două una. Aș fi putut să le spun – pufnind în râs, evident – că sunt un împătimit al sportului și că citesc pe nerăsuflăte toate ziarele în care găsesc un articol despre Lyn sau Vălerenga. A doua posibilitate era să nu le dau niciun fel de explicație. Și, după ce mi-am analizat alternativele preț de câteva secunde, am ales-o pe a doua. Habar n-aveam de sport, și erau șanse foarte mari ca Eriksen și Larsen să cunoască subiectul foarte bine. Mă și vedeam prins într-un vârtej de tabele de scoruri și pronosticuri. Și nici nu erau așa de multe știri sportive în ziare în acea perioadă a anului. Nu de alta, dar teancul de ziare acoperea toată perioada de la începutul lui august.

Am preferat, prin urmare, să evit minciuna. Din trei pași, am fost lângă masă, am înhățat caietele cu fotografii și le-am aruncat cu nonșalanță în camera mea. Mi-am și cerut scuze pentru dezordine, dar am fost foarte atent să nu par prea stânjenit. Doamne, eram doar trei bărbați obișnuiți, care urmau să poarte o discuție; nu era cazul să ne formalizăm. Le-am spus să azvârle ziarele pe podea. Mi-au răspuns că nu vor. În schimb, au început să le care în colțul de lângă televizor. I-am ajutat și eu, desigur. Băgam de seamă că aproape că începuse să-mi placă situația. Semăna cu munca voluntară de la Eriksen. Căram teanc după teanc, încercând să lucrez în același ritm în care aș fi lucrat la verandă. Nu eram noi chiar prieteni la cataramă, dar asta nu însemna că nu putem fi. Mucalit cum eram, am făcut o remarcă despre pata de sos de pe cracul pantalonilor lui Larsen de la unu. Mi se părea că replica mea are ceva din duritatea aceea dintre camarazi, care îmi imaginam că se impune în situația de față. Dar nu a „gustat” poanta. Părea chiar să se fi supărat că adusesem vorba de pată. Era cazul să pun de cafea. Cu cafeaua nu dai niciodată greș. Cafea tare și bună. Eu unul nu am băut niciodată prea multă cafea, ci mai degrabă ceai, dar îmi mai

rămăsese un pachet în bufet.

Da, da, voiau cafea. Le-am spus „să se trântescă pe canapea” și m-am dus la bucătărie să torn apă în ibric. Le simțeam privirile în ceafă și nu-mi plăcea asta. Stăteau acolo în sufragerie, fără să schimbe măcar o vorbă, și se holbau la mine. Încercând să mă port cât mai firesc, am pus ibricul pe plită și am potrivit plita la nivelul patru. Atunci mi-a fugit privirea la budinca de pește din fața frigiderului. Era răsucită de parcă aș fi încercat s-o sugrum. Din câte îmi dădeam seama, budinca era în afara câmpului lor vizual. Dar nu lipsea decât ca unul dintre ei să se aplece puțin peste masă și catastrofa s-ar fi produs. Ce-ar fi crezut ei despre asta? Adevărul era că, în toată vânzoleala aia, uitasem cu desăvârșire de budinca de pește, dar cum ar fi putut ei să ghicească asta? Pentru ei, treaba ar fi fost clară: Elling era un ciudat care dădea cu budinca de toți pereții. Și le-ar fi povestit nevestelor. Și nevestele cum ar fi putut să treacă sub tăcere o asemenea picanterie data viitoare când se întâlneau cu prietenele lor? N-ar fi tăcut, pentru nimic în lume. Tipii, sau „pretenarii”, cum îmi plăcea să le spun în sinea mea, și-ar fi fi ținut gura dacă aș fi fost un vechi prieten. Dar deocamdată nu mă bucuram de o asemenea poziție privilegiată. Nu aveam nicio îndoială că urmează să devenim foarte buni camarazi, dar să *începi* prietenia cu o budincă de pește împrăștiată pe pardoseala din bucătărie nu ar fi fost tocmai nimerit. Și nici nu putea fi vorba să mă aplec și să o ridic chiar atunci, pentru că sigur s-ar fi aplecat și ei să vadă ce am ridicat de pe jos. Era și firesc. Omul este un animal curios. Era timpul pentru un vicleșug. Rezemat de masa din bucătărie, astfel încât să-mi vadă numai capul și piciorul drept, conversam cu ei în timp ce fierbea apa pentru cafea. Nu îmi era foarte ușor să găsesc un subiect de conversație, nici nu aveam prea multă experiență în domeniul ăsta, dar am socotit că tema Crăciunului care se apropie e de oarecare interes. S-au hotărât ce cadouri să cumpere pentru cei dragi? Și ei ce-și doreau? Mi-au răspuns puțin evaziv la început, dar apoi Larsen de la unu a început să se încingă și, cu un mic zâmbet, a mărturisit că el unul se gândise să îi cumpere soției lenjerie sexy. Din felul în care a spus-o se înțelegea că și el tot asta își dorește.

Îi eram recunoscător; Eriksen a început să râdă cu poftă și discuția a început să curgă, de parcă am fi fost între amici. Râzând și eu zgomotos, mi-am pus piciorul stâng peste budinca de pește din frigider. Undeva pe podea se afla un grătar, chiar lângă ușa de la frigider. În copilărie, luminasem cu lanterna printre zăbrelele lui și descoperisem că acolo e plin de firimituri și de cocoloașe de praf. O dată pe an, mama obișnuia să tragă frigiderul deoparte și să curețe sub el. Și eu aș fi putut să fac asta imediat ce indivizii ăștia plecau. Norocul meu era că toată budinca de pește se desprinsese din învelișul de hârtie cerată în urma loviturii pe care i-o administrasem. Mă enerva că nu aveam nici pantofi, nici șlapi în picioare, dar nu aveam de ales. Am presat budinca pe grilaj. Zeama de pește a trecut imediat prin șosete, dar am continuat să împing budinca cu piciorul până când a trecut cu totul printre ochiurile grilajului. Treaba asta nu se putea face cu una, cu două. Asta era clar. Dar faptul că stăteam acolo, sprijinit de masă, era, în esență ceva cât se poate de firesc, de vreme ce așteptam să fiarbă apa. Ibricul începuse să sfârâie, apa începuse să clocotească, dar și eu aproape terminasem ce aveam de făcut. Șoseta din piciorul stâng era udă leocă, dar măcar o scosesem la capăt. Dacă unul dintre ei s-ar fi aplecat acum în față, ar fi văzut pe jos doar o hârtie cerată mototolită, și așa ceva nu atrage atenția în apartamentul unui tânăr.

Abia după ce am turnat cafeaua în ceștile frumoase pe care i le dăruisem mamei de ziua ei la șaiszeci și cinci de ani au aruncat ei bomba. Da, am s-o spun tare și răspicat. Vestea a fost pentru mine ca un pumnal înfipt în inimă. Cum de putuseră să stea liniștiți pe canapea, știind de la bun început pentru ce veniseră, în timp ce eu fierseam cafea pentru ei și făcusem tot ce îmi stătea în putință ca să îi fac să se

simtă bine la mine? Îi întâmpinasem ca pe niște vechi prieteni. Îmi acceptaseră ospitalitatea, chiar dacă știau foarte bine că treaba lor este să mă zdrobească. La început nici nu am înțeles prea bine unde bat. Vorbeau foarte precipitat și destul de neclar. Am prins cuvântul „bani”, „datorie” și „rate”, dar multe dintre vorbele lor mi-au trecut pe lângă urechi, fără să le pricep rostul. Stăteam jos, urmărindu-le mișcarea buzelor. Buzele lui Eriksen de la serviciul social tocau întruna, și uneori îi întrezăream limba sau dinții. La fel era și cu Larsen de la unu. La el mai tremura și omușorul, și am observat că fusese cam neglijent cu bărbieritul. Credeam că mi se adresează mie, dar de fapt discutau mai mult între ei. Împotriva voinței mele, stăteam și urmăream replicile confuze pe care și le pasau unul altuia, ca și cum aș fi fost un spectator la un meci de tenis.

Deodată, s-au oprit.

Eriksen de la serviciul social s-a uitat țintă la mine și a spus:

— Înțelegi acum, Elling?

— Nu, am răspuns.

Larsen de la unu și-a dres glasul.

— Apartamentul ăsta e departe de a fi achitat, Elling, și din ajutorul social tu nu poți să acoperi datoriile lunare.

— O să te ajutăm, a zis Eriksen de la serviciul social. O să-ți găsim noi ceva, poți să contezi pe asta.

— Nu, am răspuns.

Au continuat să vorbească. Dintr-odată, li se făcuse milă de mine. Oricum, nu era distractiv să locuiesc singur acolo. Dacă mă gândeam mai bine, trebuia să le dau dreptate. Ce mare distracție era acolo? M-am ridicat în picioare. Nu ar vrea domnii să fie *amabili* să-și bea cafeaua și să dispară? Cât tupeu! Rămăsesem fără grai. Mi se pusese un nod în gât. Nu puteam nici să-l scot de acolo, nici să-l înghit ca să dispară; cert e că, din cauza lui, au început să-mi curgă lacrimile. M-am uitat la Eriksen de la serviciul social. Nu dădea niciun semn că ar vrea să se ridice, cum făcusem eu. *Datorie neachitată*? Mama era cea care se ocupa de aceste cuvinte, dar mama murise. Eram îndurerat, dar nu era cazul să se comporte ca și cum mama ar mai fi în viață. Treaba cu ratele pentru apartament intra în atribuțiile ei. Ce era așa de greu de priceput? Aproape că-mi venea să râd de toată încurcătura. Ce credeau ei? Aveam eu destule lucruri de care să mă îngrijesc ca să mă mai amestec și în treburile mamei.

Dar Eriksen de la serviciul social îi tot dădea înainte, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Impasibil ca un cui înfipt în beton. Prostovanul zăcea acolo și îmi spunea că mama primise ajutor câțiva ani la rând ca să mă poată ține acasă, dar, din păcate, așa ceva nu mai era posibil. Aveam nevoie de cineva care să se uite puțin după mine, spunea el. În plus, serviciul social nu putea să finanțeze un apartament așa de mare doar pentru mine.

Ce zice individul, Elling? Ce-a spus Eriksen de la serviciul social? Că mama, preț de câțiva ani, a beneficiat de ajutor social ca să „te țină acasă”! Era cât pe-acți să întreb unde altundeva aș putea să fiu. Unde altundeva decât în propriul meu cămin? Unde „să mă țină” mama, dacă nu în apartamentul meu? Nu-mi suflase nici măcar un cuvânt mama despre faptul că am avea probleme cu apartamentul – „castelul nostru”, cum îl numea adesea. Nici măcar un cuvântel. Așa stând lucrurile, totul era clar. Dacă trebuia să aleg între a mă încrede în mama sau în Eriksen de la serviciul social, atunci știam extrem de bine ce urmează să aleg. Și pentru numele lui Dumnezeu, ce căuta la mine Larsen de la unu? Stătea acolo ca un rege și se lăfăia pe canapeaua mea – a mea, pentru că o moștenisem de la mama. Ceștile de cafea tot eu i

le dădusem. Și el stătea acolo *pe* canapea, *cu* ceașca în mână, prefăcându-se îngrijorat de soarta mea. I-am dat un ordin ferm să lase jos ceașca și să se ridice chiar în clipa aia de pe canapea, ordin pe care le-a îndeplinit cu ezitare. Eriksen de la serviciul social s-a ridicat și el în picioare.

— Da, da, Elling. Trebuie să lași informația să se așeze. O să-ți dau un telefon săptămâna viitoare, a zis el și mi-a întins mâna.

Mi-a întins mâna! Nesimțirea lui Eriksen nu avea limite! M-am uitat disprețuitor la mâna albă, plină de pistrii minusculi. Păr roșu până la ultima falangă a degetelor. Pentru a-i arăta exact ce cred despre un astfel de spectacol, mi-am ridicat mâinile, am bătut puternic din palme și m-am dat puțin înapoi. Nu aveau decât să tragă singuri concluziile.

După ce au plecat, m-am pierdut cu firea. Mă cuprinsese o furie cu totul justificată, care se transformase în spaimă și disperare. M-am lăsat în genunchi și mi-am înfundat capul în covor. Acolo stătuseră ei. Acolo șezuseră cele două funduri și îmi spusese că nu mai am ce căuta în căminul meu. Să fi fost o glumă proastă? Așa să glumească oare niște buni fărtați între ei? Nu știam. Nu îndrăzneam să cred asta. Am plâns și am strigat după mama. Dacă ceea ce îmi spusese ei era adevărat, de nu se sinchisise mama niciodată să-mi dezvăluie greutățile cu care se confrunta? De ce se dusesse la Eriksen de la serviciul social an de an, fără să-mi spună nimic?

M-am prăbușit la pământ și m-am rostogolit pe spate. Când am deschis ochii, am văzut cupola unei enorme catedrale. Să fi murit? Mirosea așa de ciudat! De o parte și de alta simțeam stâlpii care se înălțau până la tavan și se împleteau într-un model complicat, susținând cupola. Dintr-un loc îndepărtat răsună muzică de orgă.

— Mamă? am îngăimat încet. Mamă?

Apoi m-am întors la realitate. Mă pișasem pe mine, iar șoseta stângă mirosea a budincă de pește. Am făcut duș de două ori și am trântit de două ori ușa de la frigider. Apoi am pornit mașina de spălat și am decis că nu mai vreau să fiu Elling. Puteam să-mi iau gândul de la Elling. De atunci înainte aveam să fiu Bjørn Grettun.

Îl cunoscusem pe Bjørn Grettun cam pe când aveam treisprezece ani și a dispărut din viața mea când aveam cincisprezece. În câteva săptămâni din două veri consecutive, prezența lui mi-a marcat viața. Și atunci când s-a spart gașca am știut două lucruri: că niciodată nu-l voi mai revedea și că nu-l voi uita niciodată.

Nu știi cum de aterizasem eu în taberele de vară religioase din Vestfold. Poate pentru că Strand nu se află chiar așa de departe de Sandefjord, sediul central al vacanțelor de vară. Vacanțele de vară păreau lungi, și era poate o eliberare pentru mama să aibă două săptămâni numai pentru ea. Nu era ea atât de credincioasă, așa că intențiile ei trebuie să fi fost cât se poate de pământești în natura lor. Și pentru mine a fost la fel. Îmi plăceau taberele alea de vară. Era vital să nu suflu o vorbă despre aceste escapade în fața colegilor mei grobieni atunci când mă întorceam din vacanță, dar asta nu a fost o problemă. Eram obișnuit să trec aproape totul sub tăcere.

Bjørn Grettun fusese unul dintre cei doi îndrumători în cele două veri în care mersesem la Strand. Avea undeva pe la douăzeci de ani, cred, dar pentru noi, băieții, părea de-a dreptul matusalemic. Avea părul blond și tuns scurt, umbla întotdeauna îmbrăcat în pantaloni de blugi de un albastru spălăcit și cu un pulovăr alb, pe care câteodată îl purta aruncat pe umeri. Mi se părea stilat, dar alții considerau că are un stil auster. Chiar era auster. Avea o morală foarte rigidă, semăna puțin cu Dumnezeu din *Vechiul*

Testament. Dar era și extrem de corect. Putea să rostească numele lui Isus în o sută de feluri diferite. Putea să îl facă să sune domol ca „miel” și „jeleu”, sau dur ca „Satana”, totul după cum cerea contextul. Când Bjørn Grettun conducea rugăciunile de dimineață, rugăciunile de dinainte de prânz și de după sau rugăciunile de seară, ca să nu mai zic de adunările mai puțin formale din jurul focului de tabără, avea un dar deosebit de a reda învățămintele vieții lui Isus din perspectiva timpului prezent. Avea capacitatea fabuloasă de a găsi paralele între întâmplările din Iudeea și cele din Vestfold, asemănări între anul 14 și începutul anilor '70. Îl călăuzea pe Mântuitorul printre adăposturile pentru bărci și cabanele din prefabricate într-un mod atât de captivant, încât mi se părea că și zăresc la lumina focului silueta unui om îmbrăcat în alb, de mai multe ori chiar. Proveneam dintr-o familie în care numele „Isus” rareori era rostit, iar în timpul anului școlar mă interesau învățăturile creștine la fel de puțin ca pe colegii mei. Cu toate acestea, îmi amintesc că cele două dăți în care am petrecut două săptămâni la Strand mă făcuseră să meditez mai mult la viața și la pildele lui Isus. Ceea ce mă uimea cel mai tare era că putuse să fie atât de bun și de mărinimos fără să facă vreun compromis. Dacă lăsăm la o parte călătoria în pustiu, unde se întâlnește cu Diavolul și are un moment adevărat de îndoială, avem impresia că omul acesta avea un control total. El deținea dreptatea, dar, în același timp, o aplica în cele mai surprinzătoare moduri. Nu am învățat noi să le disprețuim pe femeile care își vând trupul pe bani? Ba da. Nu eram bătrânicioși, dar așa înțeleseserăm că trebuie să procedăm. În schimb, Isus le-a luat sub aripa lui protectoare. A primit în mod constant tovarășia unor oameni care se aflau pe ultima treaptă a scării sociale, dar nu îi disprețuia nici pe cei din fruntea societății. Cred că acolo, în tabără, am descoperit motivul pentru care văd democrația socială ca pe singurul drum viabil în politică. Nu am reușit niciodată să devin credincios, chiar dacă am intrat fără probleme în jocul la care se așteptau ei să particip la Strand. Ulterior, mai mult sau mai puțin inconștient, am păstrat aceste învățături creștine fundamentale atunci când m-am intersectat cu diversele orientări politice. Nu vreau să sune ca o blasfemie dacă îi asemăn pe Gerhardsen sau pe Gro cu Isus Hristos. Și totuși, e ceva adevăr în asta... În orice caz, se poate afirma că figurile emblematice ale Partidului Laburist și chiar mișcarea muncitorească au urmărit să răpească Paradisul și să îl aducă aici jos, pe pământ. Nu un paradis al abundenței, nu o grădină în care curg râuri de lapte și miere, ci un paradis sobru. Un paradis înțesat de Volkswagenuri pentru toți cetățenii, de cooperative, blocuri de locuințe practice și syndicate muncitorești. Și au reușit, nu aveai cum să negi asta. Că autobuzele și blocurile erau ridiculizate și așezate pe același nivel cu pizza semipreparată și peștele gata porționat, asta e, nu mă interesează. Tot la fel cum nu mă interesează nici vorbăria goală a profeților-politicieni care propovăduiesc Judecata de Apoi. Cei care au susținut că rețeaua socialistă este pe punctul de a se destrăma să piară din ochii mei. Eu aveam ajutorul meu de stat și o anumită doză de modestie.

Bjørn Grettun era un adevărat expert când venea vorba să facă asocieri între marile întrebări existențiale și întâmplările cele mai banale dintr-o zi obișnuită. Ne-a făcut să pricepem că toate chicotelile noastre de după ora zece reprezintă o răzvrătire împotriva lui Isus. Îl făcea pe cel care chicotea să se ridice de pe bancă și să își mărturisească păcatul. Apoi Bjørn Grettun îl ierta. Ceva ce mi-a rămas foarte clar întipărit în minte din acele vacanțe este incidentul cu cei doi băieți care au fost prinși în flagrant, pur și simplu cu pantalonii în vine, în timp ce devorau o revistă semipornografică. Atunci Bjørn Grettun a ținut o predică extraordinară în sala de ședințe. Cei doi păcătoși au fost obligați să stea lângă Bjørn Grettun în timp ce el ținea o cuvântare furtunoasă despre plăcerile și poftele carnale. Abia după o oră le-a venit și celor doi băieți rândul să vorbească. Ezitanți și cu bâlbâieli, roșii ca racul, au

mărturisit că se comportaseră ca bătrânul Onan. Dar apoi, când Bjørn Grettun a întrebat dacă „s-au atins unul pe altul”, amândoi au răspuns ușurați că nu. Și Bjørn Grettun i-a iertat, dar fără prea multă convingere. Știu că poate sună ciudat, dar întotdeauna îmi dorisem ca Bjørn Grettun să mă admonesteze și pe mine cu calm. Doar gândul că trebuia să stau în fața tuturor așa cum stătuseră cei doi onaniști era de ajuns ca să mă facă să amețesc de spaimă: o astfel de postură nu mi-aș fi dorit. Nu, ceea ce îmi doream era să primesc o muștrare blândă. Aș fi vrut ca Bjørn Grettun să mă strige când ieșeam de la cantină, să mă ia pe după umeri și să mă întrebe cum mai merge relația mea cu Isus. Mă luase la ochi de ceva vreme pentru că fusesem cam evaziv în timpul rugăciunilor colective. Aveam cumva îndoieli și ezități în credința mea? La această întrebare preferam să nu răspund. Voiam să o amân cât mai mult timp posibil. L-aș fi însoțit, simțind o apăsare în coșul pieptului. Pe plajă, uitându-mă la o pasăre care pescuiește stridii, aș fi mărturisit că nu am credință, că nu am tăria necesară să-mi imaginez că Isus m-a izbăvit de păcate. Și în acea clipă Bjørn Grettun și-ar fi luat mâna de pe umărul meu, mi-ar fi întors chipul către el, s-ar fi uitat intens, dar cu bunăvoință la mine, și sunt absolut sigur că ar fi știut ce să facă. „Elling”, mi-ar fi spus, privindu-mă în ochi. „Ai comis un mare păcat că nu mi-ai spus asta mai demult. Dar este posibil să cerem să primim credință, iar tu și cu mine o să ne rugăm pentru asta împreună chiar acum. Vrei?”

De aici încolo îmi imaginasem două variante; alegeam una dintre ele în funcție de cât de obosit eram seara când mă duceam la culcare. Dacă eram epuizat de la fotbal sau de la cros, alegeam varianta mai scurtă. Bjørn Grettun și cu mine, singuri pe plajă. Brațul lui înfierbântat de la căldura soarelui mă ține pe după umeri în timp ce îi prezintă lui Dumnezeu problema lui Elling. Îmi imaginam efectul eliberator pe care acest gest l-ar fi avut asupra mea sub forma unui sentiment de fericire – eram cuprins de *certitudinea* că voi fi mai aproape de Dumnezeu: Duhul Sfânt avea să se pogoare asupra mea, iar eu aveam să fiu mutat în cabana în care stătea și îndrumătorul de tabără, ca și cum aș fi făcut parte din lumea adulților. Colegii de-o seamă cu mine, care nu aveau un comportament chiar așa de creștinesc pe cât ar fi trebuit, din partea mea n-aveau decât să continue cu chicotelile lor, cu pungile de dulciuri și înjurăturile, și să mă lase în pace. Noi, cei din cabana șefului de tabără, stăteam treji până după ora zece, sorbind o ceașcă de ceai fierbinte și vorbind pe un ton domol despre îndoială și credință, despre păcat și ispășire. Ne rugam împreună și ne iertam reciproc.

A doua variantă era mai dramatică și avea mai multe finaluri. Pe plajă, mă smulgeam din brațele lui Bjørn Grettun, fugeam plângând în desișul pădurii și dispăream în întuneric. Bjørn Grettun venea după mine în pulovărul lui alb, iar strigătele sale erau pline de neliniște și îngrijorare. Nu dorise să mă supere, dar exact asta făcuse. El, Bjørn Grettun, călcase cu piciorul fix pe culcușul becaței pe care o ascunsesem în sufletul meu, iar acum ea zburase în desișurile sufletului meu, cu inima bătându-i tare și cu un țipăt slab. Bjørn Grettun, după mine. Mă înpiedicam și cădeam. Tufe de trandafiri sălbatici mă zgâriau până la sânge. Mai departe, mai departe! Bjørn Grettun, pe urmele mele. De-abia atunci înțelesese gravitatea situației. Înțelesese, în sfârșit, că întregul univers al unui băiețel se năruise acolo pe plajă, când el îi adresase niște întrebări blânde, dar decisive pentru soarta unui om. Atunci mai mult decât oricând, trebuia să îl oprească pe micul Elling, să îl prindă în brațe și să se roage pentru Îndurare. Dar Elling era orbit de îndoială și de frică. Lipsit de călăuzirea lui Dumnezeu, alerga în noapte fără țință. Bjørn Grettun mă urmărea. „Nu poți fugi de Isus!” îmi striga el. Cuvintele lui m-au atins ca o lamă de cuțit între omoplați. M-am prăbușit și am rămas întins pe pământ, gâfâind. Un ciot de pin ascuns îmi zgâriase obrazul. Și atunci Bjørn m-a prins. Bjørn Grettun.

Altădată, dacă nu eram foarte somnoros, se întâmpla să mă arunc de pe o stâncă sau să sar într-un râu învolburat. Bjørn Grettun mă căuta și mă găsea. Primejduindu-și viața, cobora pe stânci în întunericul de nepătruns sau se cufunda în vârtejurile apelor ca să mă prindă. Și mă găsea întotdeauna. Întotdeauna. În unele cazuri eram pe moarte. Atunci îi zâmbeam palid, iar el scotea *Noul Testament* din buzunarul de la spate și aprindea o brichetă, deși nu era fumător. Discutam pe un ton molcom și reușeam să deslușim înțelesul textului până în clipa în care mă îndreptam spre tărâmul acelei morți care se cheamă „somm”. Sau îmi reveneam în simțiri și eram promovat conducător al celorlalți băieți, ceea ce mă transfera practic în grupul șefilor. Totul se petrecea în funcție de starea în care mă aflam în seara respectivă.

După tratamentul la care fusesem supus de Eriksen de la serviciul social și de Larsen de la unu, simțeam o nevoie covârșitoare de a transfera o parte din durerea și din nefericirea mea unei alte identități. Bjørn Grettun din mintea mea era ca o stea călăuzitoare în noapte. Adevăratul Bjørn Grettun nu știu unde se afla, dar, din partea mea, putea să fie și mort. Numai Bjørn din gândurile mele mă fascina. Parcă simțeam brațele lui puternice cuprinzându-mă. Parcă îi auzeam vocea spunându-mi că sunt un tip pe care merită să te bazezi. În realitate, niciodată nu mi se adresase direct în cele patru săptămâni pe care le petrecuserăm împreună în tabără. Eu fusesem întotdeauna băiatul liniștit care stătea în spatele celorlalți băieți, unicul băiat în rezervă pe terenul de fotbal. Eram aproape invizibil. Pe pista de alergări nu am fost niciodată numărul unul, doi sau trei. Dar nici ultimul nu am fost, după cum obișnuia să mă consoleze Bjørn Grettun. Ieșeam, de exemplu, al șaisprezecelea sau al douăzeci și doilea. El nu avea ochi pentru mine, dar eu îl vedeam pe el.

„Bjørn Grettun”, m-am gândit. „Acum mă îndrept din nou cu toată viteza spre pădurea întunecată. Unii îmi spun că mă îndrept spre o prăpastie. Trebuie să vii să mă duci în lumina caldă a soarelui. Altfel, Elling va cădea.”

Seara, în timp ce majoritatea oamenilor urmăreau *Revista zilei*, am coborât pe strada Grevlingstien, m-am oprit la numărul 17 B și am lipit numele lui Bjørn Grettun în spațiul liber de sub interfon, lângă numele lui Arne Moland.

Oare făceam o tâmpenie? Se poate. Dar, după ce am urcat la mine și am intrat în camera cu telescopul, mi s-a părut că zăresc o mișcare la fereastra de jos. Totul a durat doar o clipă.

Bjørn Grettun stă în cameră pe întuneric. Nu cred că se roagă. Cred că l-a abandonat pe Dumnezeu, sau Dumnezeu l-a părăsit pe el. Și încă ceva: nu cred că asta are vreo însemnătate. Sunt absolut convins că Bjørn Grettun, cu sau fără sprijinul lui Dumnezeu, posedă aceleași calități care mă făcuseră să mă atașez de el atunci, la Strand, cu mulți ani în urmă. Pentru mine, numele lui Bjørn Grettun era sinonim cu o voință de fier și un neobosit simț al dreptății. Era exact aliatul de care aveam nevoie.

Abia când am zărit-o pe Rigemor Jølsen, puțin mai târziu, apropiindu-se de una dintre plantele de ghiveci cu o cană de apă în mână, am înțeles ce încercase Eriksen să îmi spună. Abia atunci mi-a intrat în cap ce mă aștepta. Urma să fiu dat afară. Nici mai mult, nici mai puțin. Voiau să mă evacueze din căminul copilăriei mele. Am spus cumva „nici mai mult, nici mai puțin”? Prostii! Pentru că era, de fapt, vorba de mai mult. La ce se referise când a zis că ar fi bine dacă cineva ar putea să aibă puțină grijă de mine? Ce voise să spună de fapt? Gândul că cineva s-ar putea „uita puțin” după mine îmi făcea greață. Nu merge să te uiți „puțin” după cineva. Fie exerciți un control absolut asupra unei alte persoane, fie te ții la distanță. Eriksen de la serviciul social dăduse buzna în căminul meu din copilărie ca să îmi spună că nu mai am bani să îl păstrez. Și tot el îmi vorbise de parcă aș fi fost un țănc de doisprezece ani, a cărui mamă tocmai

murise. De ce a preferat el să facă abstracție de faptul că se afla în fața unui bărbat în toată firea, în vârstă de treizeci și doi de ani, o persoană care trebuia să se bărbierească de două ori pe zi ca să arate prezentabil și care chiar așa și proceda? Chiar așa făceam, mă bărbieream două ori pe zi, fie iarnă, fie vară. Fie soare, ploaie, zăpadă, ceață. De ce a spus Eriksen de la serviciul social că bărbatul ăsta, Elling, înalt de un metru optzeci și doi în ciorapi și de optzeci și patru de kilograme, ar avea nevoie de supraveghere? Un bărbat care în fiecare lună merge să-și ridice banii de ajutor social și care-i lasă pe ceilalți în pace. Din câte înțelesesem din ziare, lucrătorii de la serviciul social erau acum îngropați în treabă și erau în urmă cu toate. Vizita la domiciliu pe care mi-o făcuse Eriksen de la serviciul social îmi dovedise că ceea ce știam nu era corect și că știrea din ziare era o mare porcărie. Eriksen de la serviciul social avea timp berechet.

Am început din nou să mă văicăresc. Eram pur și simplu disperat. Vor să mă dea afară din apartament! Ce o să se aleagă de mine? „O să-ți găsim noi ceva”, îmi spusese Eriksen de la serviciul social. Care „noi”? Și ce era acel „ceva”? Îmi închipuiam o cameră micuță cât o coajă de nucă, un fel de debara mai spațioasă, într-un cartier mărginaș plin de borfași. Îmi și imaginam cum ușa micii încăperi se deschidea de mai multe ori pe oră, poate din cinci în cinci minute, și cineva „se uita puțin după mine”. („Ahaaa, deci stai puțin pe canapea, Elling? Stai puțin lângă fereastră. Te plimbi prin cameră, hmm? Iei o felie de pâine cu pastă de brânză și creveți, așa să înțeleg? Da, da. Am vrut doar să trag arunc o privire, atâta tot. Am vrut să *mă uit* puțin după tine. Rămâi cu bine. Ne revedem peste patru minute și jumătate.”) Așa ceva nu puteam să suport.

Rigemor Jølsen terminase irigațiile, dar s-a întors la plante și, după cum îi era obiceiul, a început să le curețe de frunzele veștejite. Ce pana mea aveau plantele alea? Ce aveau de se ofileau mereu? Am luat telescopul și l-am fixat pe chipul ei, care s-a făcut atât de mare, încât am tresărit în fotoliu. Părea că se uita direct la mine, poate era doar o impresie. Deodată s-a întors cu spatele și am regăsit-o în bucătărie câteva secunde mai târziu, trebăluind pe lângă aragaz. Poate că era vorba de o ceașcă mică de cafea, ca de obicei. Un strop de cafea, pe care să îl savureze în fața televizorului în timp ce urmărea o emisiune de cultură generală. Ce rol important joacă imaginea! Ce poate fi mai inocent decât o femeie de vârsta a treia care stă în fața televizorului și bea o ceașcă de cafea? Aproape nimic nu poate egala așa ceva. Dar, când adăugam informațiile pe care le dețineam deja din ce văzusem (sau din ceea ce urma să văd în curând), toate căpătau alt sens: mă uitam de fapt la o hoată bătrână care ședea în fața televizorului, sorbind o ceașcă de cafea furată! Poate că la cafea savura și un biscuit furat, cine știe? Singurul lucru pe care îl știam cu certitudine era că proiectul meu recent de a o descifra pe Rigemor Jølsen prin prisma coroborării minuțioase de informații trebuie abandonat, pentru că Eriksen de la serviciul social îmi pusese în cap să-mi facă vânt din apartament. Iar *eu*, pentru prima dată în viața mea, îmi pusesem în cap să mă apropiu de o altă ființă umană, repede-repejor, cu ajutorul unei metode cu un caracter cât se poate de științific. Și taman atunci apare Eriksen de la serviciul social și mă întreabă dacă poate să discute ceva cu mine. „Nu”, spun eu. „Ba da”, răspunde el. Îl mai cară după el și pe Larsen de la unu, un individ pe care nu o dată îl văzusem beat criță. „Ba da”, insistă ei. Aproape că mă împing cu forța înăuntru în casa mea, casa din care ei au de gând să mă dea afară. Da' mai întâi vor o cafea. Și face Elling și cafea, fără să aibă nici cea mai mică bănuială că îl paște o primejdie. Râde Elling tare și din toată inima la trivialitățile lui Larsen de la unu, în timp ce (pentru a păstra un anumit standard pe care îl cer musafirii) *strivește* budinca de pește prin grilajul din bucătărie, chiar dacă poartă în picioare șosete curate. Am

oftat de ciudă când mi-am dat seama că am pierdut firul unei mișcări pe care o întrezărisem în sufrageria lui Rigemor Jølsen. În sufragerie? Bine, dar Rigemor Jølsen era în bucătărie!

Am zărit o mână pe brațul fotoliului. Mâna s-a mișcat o clipă. Și de-abia atunci am băgat de seamă că în fotoliu stă cineva. Nu observasem de la bun început, pentru că materialul din care era confecționată rochia de un gri tărcat era aproape identic cu stofa fotoliului, iar fotoliul îl percepușem ca fiind doar al lui Rigemor Jølsen. Chipul femeii era ascuns după draperie.

Aici se petrece ceva interesant, Elling. Rigemor Jølsen are musafiri. Iar musafira era deja acolo de ceva vreme, din moment ce stătuse în fotoliul lui Rigemor Jølsen în timp ce bătrânica își vedea de plantele ei muribunde. Atenție, deci. Un prieten apropiat. Nu stai să conversezi cu niște plante veștejite dacă primești în vizită o cunoștință îndepărtată.

Mă irita puțin vizita asta. Trebuia să recunosc că Rigemor Jølsen e stăpână pe viața ei și are tot dreptul să decidă când să își găzduiască o prietenă. Cu toate acestea, fusesem animat de o dorință ascunsă de a o păstra pe Rigemor Jølsen doar pentru mine. Să fi fost și o urmă de gelozie? Poate. De vreme ce nu puteam să mă atașez atât de tare de ea, m-am decis să văd totul într-o lumină pozitivă. Lucrurile aveau să se lămurească abia atunci când Rigemor Jølsen își termina treburile la bucătărie și se întorcea la musafira necunoscută din sufragerie. Bănuiam că atunci voi mai avea câteva piese din puzzle-ul numit Rigemor Jølsen. Abia în urmă cu câteva minute hotărâsem că nu voi mai fi Elling, ci Bjørn Grettun, dar, în cazul de față, trebuia să îmi respect principiile, să urmez deciziile pe care le luasem. V-am spus doar că, dacă Eriksen de la serviciul social obține ceea ce urmărea, proiectul meu murea. Cu toate acestea, eu am primit lovitura cu stoicism și am continuat neabătut să adun informații. Bjørn Grettun n-avea decât să șadă acolo jos în întuneric.

Iat-o că vine. Rigemor Jølsen a ieșit din bucătărie cu o tavă pe care nu se aflau doar cești de cafea. Din ceea ce puteam eu să deduc, cred că erau niște briose și un bol cu dulceață. Măi să fie! Când vine în vizită un prieten apropiat, nu prea poți să te zgârcești, și atunci scoți la iveală tot ce ai mai bun dintre bunătățile furate. Gândul acesta m-a făcut să surâd puțin, deși am fost surprins să descopăr că nu mai percepeam găinăriile ei ca fiind extrem de grave. Cu siguranță erau doar niște reflexe rămase din vremurile de război, când făcuse troc cu alimente.

Dar deodată se întâmplă ceva care mă umple de indignare și mă face să revin la ideile mele despre moralitate. Văd adevărul clar ca lumina zilei. Nici nu apucă bine Rigemor Jølsen să pună jos tava, că și apare în cadru o figură cunoscută. Exact! Femeia-Șobolan.

Nici nu pot să spun cât de tare m-am ofticit! Nu Femeia-Șobolan mă scosese din sărite – ea era cum era, o individă decrepită, lipsită de substanță. Nu, dezamăgirea mea era provocată de Rigemor Jølsen, pe care o îndrăgisem în observațiile mele atente și pentru care mă simțeam într-o oarecare măsură responsabil. Știam că este o hoată, dar nu am dat glas acestui gând. Bineînțeles că asta era o povară pe umerii mei. Fac parte din acea categorie de oameni care pun cinstea pe cel mai înalt pedestal. Iar tăcerea mea mă transforma în complicele ei atât din punct de vedere moral, cât și juridic. Trecusem totul sub tăcere fiindcă socotisem că o voi aduce pe calea cea bună printr-o serie de întâmplări discret regizate. Chiar și după ce am înțeles că probabil nu voi mai avea timp de așa ceva, din moment ce Eriksen de la serviciul social și Larsen de la unu își uniseră forțele ca să îmi distrugă viața, am continuat să-mi țin gura, pentru că, la urma urmelor, eram solidar cu ea. Nu aprobam ce făcuse, dar vorba aia, singurătatea e un sfetnic prost.

Dar să revenim. Rigemor Jølsen o ia pe făptura asta jalnică sub aripa ei și o răsfăță cu brioșe și cafea. Pe ființa asta, căreia, abia în urmă cu câteva zile, se văzuse nevoită să-i arate ușa. Că Femeia-Șobolan era lipsită de demnitate și, prin urmare, venea târându-se înapoi după câteva zile, asta era de înțeles. Făcea și ea ce știa, după cum o ducea capul, și trebuie spus că nu prea o ducea. Dar că Rigemor era dispusă să se înjosească pentru a îndrepta lucrurile, plecând capul și invitând-o la cafea și brioșe, ăsta era un mister pentru mine. Ca s-o spun pe șleau, eram furios de-a binelea. Îmi sărise țandăra, ca să zic așa. Ele stăteau acolo râzând și glumind, în timp ce haleau brioșe furate. Abia cu câteva zile în urmă fusesem înclinat să cred că Femeia-Șobolan era cea care reprezenta un pericol pentru Rigemor Jølsen. În clipa aceea vedeam însă că e posibil să mă fi înșelat și că, de fapt, lucrurile stau fix pe dos. Cum ar putea o stârpitură ca Femeia-Șobolan să exercite vreo influență asupra unei stânci care înfruntase toate valurile vieții, cum era Rigemor Jølsen? O persoană care levita îmbrăcată în cele mai elegante costume de Robin Hood și care la poștă dădea dovadă de o stăpânire de sine demnă de invidiat? Era Femeia-Șobolan conștientă de latura întunecată a acestei ființe extraordinare? Știa ea oare că Rigemor Jølsen plătește doar o parte, o mică parte dintre alimentele pe care le aduce acasă zilnic de la supermarket? Despre asta să fi vorbit ele în momentul acela, râzând? Erau într-o competiție în care câștiga cea care aduna cea mai mare captură într-o zi obișnuită?

Nu, nu credeam asta. Credeam că hoțiile lui Rigemor Jølsen sunt cel mai bine păstrat secret al ei și bănuiam că ar intra în pământ de rușine dacă adevărul ar ajunge la urechile cuiva.

Nici nu m-am gândit bine la asta, că Bjørn Grettun m-a și întrerupt, spunându-mi pe față că acest episod rușinos i-ar putea prinde bine lui Rigemor.

Și, în definitiv, de ce nu? Bjørn Grettun știa ce spune. An de an îi obligase pe păcătoși să vină în fața adunării și să își mărturisească greșelile. Era o piatră de încercare pentru cei cărora li se adresa. Și nimeni nu mă putea face să îmi schimb părerea. Atunci când ești expus în fața unei săli înțesate de lume și obligat să dai o descriere detaliată a faptelor tale, o astfel de experiență te mistuie pe dinăuntru. Mai ales când știi că în sală sunt o sută cincizeci de băieți care *nu* au fost prinși în flagrant comițând exact aceeași faptă ca și tine. Ceea ce le spui tu foarte clar spectatorilor este că ești un mare prostălău, de vreme ce ai fost prins asupra faptului. Și Rigemor Jølsen era tot o prostănacă, din mai multe puncte de vedere. Că era expertă în vicleșuguri, atâta lucru știam și eu. Era vicleană ca o vulpe. Dar tot nu îl întrecea pe omul acesta numit Elling, care o urmărise acționând. Iar ceea ce observasem eu putea fi zărit și de alții la un moment dat. Totuși, îmi era destul de clar cum percepea Bjørn Grettun această chestiune, sau mai degrabă cum ar fi rezolvat el cazul, bazându-se pe ceva caracteristic lui: exercitarea puterii. Numai că de data asta nu ne aflam tocmai într-o tabără de vară la Strand, și nu aveai cum să așezi un taburet în centrul orașului și să o obligi pe Rigemor Jølsen să își mărturisească greșelile în fața întregului cartier. Și să vii cu afirmații despre pagubele aduse societății ar fi fost stupid, ca să o spun pe-aia dreaptă. La fel de prostesc ca și porcăriile scrijelite cu markerul în toaletele din cantina universității.

Bjørn Grettun a recunoscut că am dreptate și nu numai. El a fost cel care a venit cu ideea să o sune și să îi explice fără ocolișuri cum stau lucrurile și cum ar trebui să stea ele de fapt. Omul care poartă numele de Bjørn Grettun îi cunoștea până și cele mai jenante defecte, dar ar fi fost dispus să le dea uitării dacă în clipa aia, chiar *în clipa aia*, ar fi tras linie și și-ar fi schimbat viața. Nu trebuia să fie lăsată să creadă că se așteaptă de la ea doar o reducere treptată a furtișagurilor. Bjørn Grettun, pe care din momentul acela putea să îl considere de-al casei, nu dorea ca ea să mai fure nici măcar o ciocolată de o

coroană în ajunul Crăciunului. Bjørn Grettun voia să îi atragă atenția și asupra faptului că e indignat că bunul lui prieten, un tip extraordinar de cumsecade, al cărui nume prefera să nu-l divulge, urma să fie dat afară din casa în care copilărise. Și asta în vreme ce ea, o hoată, trăia un huzur, râzând și bând cafea alături de o prietenă cu o înfățișare dezagreabilă, ca să nu folosim un termen mai dur. Și, mă rog, ce era atâta de râs? Oare le adusese în starea aceea de exuberanță o poveste pe care le-o spusese de un oarecare Eriksen de la serviciul social?

Oare râdeau chiar de mine? Bjørn Grettun a format numărul de telefon cu un deget arătător extrem de hotărât.

Mi se părea ciudat să văd cum, la primul țârâit al telefonului, Rigemor Jølsen tresare ușor în apartamentul din Grevlingstien, 17 B și pornește bălăbănindu-se grăbită spre antreu.

La scurt timp după aceea, cineva a spus „alo”. Rigemor Jølsen era, bineînțeles. Dar acum, sub nicio formă nu aș fi reușit să mai fiu Bjørn Grettun. Cu alte cuvinte, căzusem în plasă! În timp ce ea repeta „alo”-ul tot mai des, am simțit cum îmi urcă sângele la cap și că mă umflu ca un balon. Fiecare cuvânt pe care îl pronunța era ca un suflu ce făcea ca membrana subțire și elastică a balonului să riște să se rupă. „Te rog!” a strigat în mine o voce străină. „Închide!”

Când a închis, am răsuflat ușurat, dar mi se muiaseră genunchii.

„Sun-o iar”, a sărit Bjørn Grettun imediat ce Rigemor Jølsen s-a făcut din nou comodă. Cu mișcări furioase, a format numărul din nou.

Rigemor Jølsen a sărit în picioare la primul țârâit. A zburat în antreu iute ca săgeata. Un nou „alo” interogativ. De data asta m-a luat durerea de stomac. Am țipat în surdina „nu”, în timp ce mâna stângă a zbughit-o în pantaloni, scotocind după testicule. Ei, poftim! Acuma ia-l pe Bjørn Grettun de unde nu-i!

De data asta a închis mai repede, din fericire. Mâna stângă a lăsat strânsoarea aceea vicleană, și deși mi se făcuse deja rău, am continuat să o urmăresc cu atenție pe Rigemor Jølsen în timp ce se întorcea la Femeia-Șobolan și la ceașca de cafea. Era în mod vădit înfuriată. Dădea agitată dintr-o mână și arăta spre telefon.

Din spatele meu, puțin la stânga, răsunau hohotele familiare și blânde ale lui Bjørn Grettun.

Rigemor stătea ca pe ace, gata să se repeadă la telefon. Zâmbetele și râsetele dispăruseră. Bea în grabă din ceașca de cafea în timp ce conversa cu Femeia-Șobolan, aruncând priviri scurte peste umăr, de parcă, în sinea ei, se temea ca nu cumva Bjørn Grettun, noul ei vecin (Grettun de la unu), să își facă apariția în antreul ei.

Încetul cu încetul, s-a calmat. S-a așezat comod pe canapea, radiind din nou pace interioară. Când și când, mai apăreau râsete. Trecuse deja o jumătate de oră de la incidentul cu apelurile greșite.

Atunci Bjørn Grettun a sunat din nou. Flexibil ca o panteră, s-a aruncat asupra telefonului și a format numărul.

De data aceasta s-a ridicat Femeia-Șobolan, iar Rigemor Jølsen a rămas neclintită pe canapea.

A urmat chestia cu „alo, alo”.

Bjørn Grettun nu m-a mai lăsat la greu.

— Da, bună seara, a spus o voce melodioasă. O voce pe care o cunoșteam atât de bine după cele două tabere de vară de la Strand, de acum o jumătate de viață.

— Numele meu e Bjørn Grettun. Tocmai m-am mutat în blocul ăsta și voiam să... Este Rigemor Jølsen la telefon, nu-i așa?

— Nu, nu este ea, mi-a spus Femeia-Șobolan. Dar așteptați o secundă.

Dar Bjørn Grettun nu voia să aștepte nicio secundă, pentru nimeni. Bjørn Grettun închisese deja când Rigemor Jølsen s-a ridicat de pe canapea, asta după ce primise de la Femeia-Șobolan explicații liniștitoare cum că nu e vorba de vreo glumă proastă, ci mai degrabă despre o treabă serioasă, legată de un anume Bjørn Grettun, care s-a mutat în bloc de curând. Uite cum stă treaba cu Grettun – voia doar să discute una-alta cu Rigemor Jølsen, nu greșise numărul. Era vorba de lucruri de natură practică, în speță. Cât de des era gunoiul din casă? Cum stătea treaba cu spălatul scărilor? Pisica lui Grettun ar fi un membru bine-venit în micuța lor comunitate dacă el, Grettun, promitea solemn să o țină în casă?

Dar nu. O nouă excursie eșuată pentru Rigemor Jølsen, care acum era supărată, se vedea clar. S-a întors în cameră vânturându-și mâinile. Ce credea Femeia-Șobolan, că își bate joc de ea? Evident că ne stricam de răs, eu și Bjørn Grettun. Putea fi amuzant, desigur. Dar era clar că nu îi întinseserăm cursa asta ca să ne distrăm. Altfel, riscam să fim puși în aceeași oală cu nenorociții care terorizează lumea cu telefoane. Apelurile lui Grettun urmăreau să o pună puțin pe gânduri. Toate bune și frumoase, râdem la cafea și ne delectăm cu niște briose tăiate pe jumătate, unse cu unt și cu dulceată. Nimic rău în asta. Dar nu și dacă lucrurile de soiul ăsta ajungeau să primeze în detrimentul altora într-o asemenea măsură, încât omul nu mai avea timp să mediteze asupra binelui și a răului din viață. Pentru început, ea nu avea decât să-și stoarcă creierii, întrebându-se ce fel de om mai e și Bjørn Grettun. Bărbatul care tocmai se mutase. Rigemor era în expectativă, așteptând următorul semn de la el. Și, cum îl știam eu pe Bjørn Grettun – și îl știam foarte bine, chiar dacă petrecusem doar patru săptămâni la Strand –, sigur nu avea să o dezamăgească. Chiar în puterea vârstei, el se îndepărtase de Isus, dar conduita lui morală nu avusese de suferit din cauza asta. Dimpotrivă, era exact așa cum trebuia să fie.

Dar gata, era de ajuns. Până și Bjørn Grettun înțelesese asta. Rigemor Jølsen avea la ce să se gândească, avea ce gânduri să învârtască noaptea în somn. În plus, o mică pauză pica tocmai bine acum, când lui Bjørn Grettun i se făcuse o foame de lup. Prevăzusem de mult că Bjørn Grettun o să fie cel care o să ia cina în locul lui Elling, de vreme ce budinca de pește maltratată de sub frigider nu mai putea să treacă drept comestibilă. Iar pentru Elling, o cină fără cele două felii obligatorii de pâine cu budincă de pește era de neconceput. A nu se înțelege cumva că ar fi superstițios. Nu. Cu toate acestea, Elling presupunea că o asemenea abatere de la un tabiet, tocmai atunci, într-o situație atât de tensionată cum era cea în care se găseau, l-ar fi făcut să simtă un disconfort și mai mare. Decizia de a-l lăsa pe Bjørn să se bucure de o masă copiasă în locul lui era deci bazată pe rațiune.

Bjørn Grettun, din tot ce aveam prin frigider (salam, pastă de brânză cu creveți, patru tipuri diferite de gem, macrou în sos tomat, cașcaval și caviar), a vrut să mănânce ouă ochiuri. Ochiuri prăjite pe amble părți, evident. Îl urmăream sceptic cum sparge ouăle și le pune la prăjit, face economie sau, dimpotrivă, vâra cuțitul adânc în cutia cu margarină.

— Ușurel, Bjørn, nu pune așa de multă margarină! Acolo ai destul cât să-ți ajungă pentru cel puțin două felii.

— Du-te la baie, Elling, și rămâi acolo. Nu-ți mai băga nasul unde nu-ți fierbe oala.

M-am dus la baie, dar m-am oprit în pragul ușii ca să mai arunc un ochi la tigaie.

— Ai grijă la ou, Bjørn! Grettun! Se arde oul!

Oul s-a ars.

Repede afară din baie.

Am luat tigaia de pe foc și m-am retras rapid de lângă aragaz. Unde dracu' a dispărut Bjørn Grettun? Bjørn Grettun era în baie, pentru că am văzut ceva mișcându-se acolo.

— Bjørn!

— Elling!

Râsete și hârjoneli. Ne-am fugărit prin apartament, râzând și tachinându-ne cum numai doi prieteni foarte vechi pot s-o face. Fără suflu și learcă de sudoare, m-am trântit pe canapea, mi-am luat genunchii în brațe într-o strânsoare de fier și am recunoscut că pierdusem bătălia, după cum bine se putea vedea. Acum Bjørn Grettun nu avea decât să facă ce voia din mine.

Dar nu a făcut asta.

— Elling? Unul dintre noi ar trebui să se ducă în bucătărie și să arunce oul la gunoi.

Mda. Nu prea aveam chef să mă ocup de ou chiar în clipa aia. Eu unul folosesc ouă doar rareori, de preferat sâmbătă seara, când mă delectez cu vreo două pahare de lichior de ouă. Ouăle ochiuri nu au fost niciodată pe gustul meu. Ochiurile mă fac întotdeauna să mă gândesc la o insulă pustie în mijlocul unui ocean de grăsime topită. Dezgustător. Oricum, mă cam supărasem. Ouăle sunt totuși ouă – nu te joci așa cu ele. Nu e voie să arunci mâncarea, ce naiba? Nici nu lași cu bună știință ouăle să se ardă. (Ce dracului avusese de făcut la *baie*?) La vederea oului carbonizat, făcut scrum, necomestibil, am fost impresionat. Aș fi vrut să cer iertare cuiva, dar eram cu desăvârșire singur. Îmi imaginam cum stă Bjørn Grettun în apartamentul lui din Grevlingstien, 17 B – sau poate chiar în alt loc, din partea mea, n-avea decât. Unde era Bjørn Grettun *chiar atunci, în clipa aceea*? Fără vreun motiv anume, m-am gândit că trebuie să fie undeva prin Extremul Orient. Îl și vedeam pe Bjørn Grettun, fostul îndrumător creștin al tinerilor, stând pe o verandă cu un pahar de gin tonic. Pantaloni scurți și pălărie albă de soare. Zumzetul asurzitor al insectelor. Mi-l închipuiam stând în mijlocul pustietății și gândindu-se la mine, un băiețel căruia nu îi dăduse niciodată prea multă atenție. Probabil că avusesem asupra lui o influență pe care el nu o conștientizase la momentul respectiv. Asta își spunea și el în timp ce își clătea ochii admirând culturile de orez pe care lucrau bărbați și femei în ținute lejere, sădind boabele în mlaștină. A apucat telescopul cu o mișcare leneșă ca să se uite la fundul ispititor al uneia dintre tinerele din sat. Fundul și mâinile îndemânatică care se ridicau și se cufundau în apa gălbuie. Oare cum îl chema pe băiețelul ăla, Bjørn? Elling să fie? Da, Elling. Pe chip i-a înflorit un zâmbet larg. A luat o gură de gin tonic, fără să scape din ochii injectați fundul țărâncii. Într-adevăr, era Elling, își amintea bine. Era micuțul Elling, băiatul care încercase să fugă de Isus. Își amintea de capul fierbinte al lui Elling după fuga aceea fără rost prin pădurea întunecată. Și de urechile băiatului, care arseseră între palmele lui. Își amintea de propozițiile disparate, de cuvintele confuze prin care Elling încercase să schițeze într-un fel lipsa lui de credință. Și de atunci încolo? Nu își putea aminti ce se petrecuse pe urmă. Oare ieșiseră împreună din pădure, din *pădurea cea adevărată*, din întuneric, și răzbiseră la lumină? Distrat, s-a lovit cu cravașa peste piciorul gol și a băgat de seamă că săteanca și-a sumes fusta, dezvelindu-și părțile rușinoase. „Elling!” a spus el în gând, după care s-a plesnit cu cravașa atât de tare, încât a urlat de durere.

Mă trezesc într-un apartament pe care l-am mai văzut cândva, în vis. Un apartament de bloc ca oricare altul, dar care pentru cei cu mijloace modeste este un adevărat palat. Se află într-o țărișoară îndepărtată din nord. Afară a început să ningă ușor, iar fulgii albi se lipesc de dreptunghiurile negre ale ferestrelor. În apartament domnește o dezordine de nedescris. Munți de ziare vechi zac în spatele televizorului. Un ou ochi ars zace aruncat în chiuvetă. Sub bufet se află o budincă de pește stricată. În

coșul de rufe din baie este o șosetă care pute a pește și o pijama care emană un miros înțepător de spermă. Patul din dormitor nu e făcut. Mi se pare chiar că poartă însemnele unei răfuiei. Și tot locul este înțesat cu pozele lui Gro Harlem Brundtland. În sufragerie și în baie, la toaletă. În bucătărie și în dormitor. Dosare și caiete cu tăieturi din ziare. Peste tot, numai grămezi și grămăjoare. Într-o cameră aproape goală găsesc o platformă primitivă, cu un fotoliu vechi și un telescop fantastic.

Exact. Este locul în care Elling, băiatul cu urechile încinse, a locuit până în momentul în care l-au dat afară. Totul are sens. Lucrurile despre care nu a vrut să pomenească nimănui – cum ar fi păpușa gonflabilă cu poza doamnei prim-ministru sau cuțitul lapon pe care îl primise în dar de la mama lui când împlinise douăzeci și șapte de ani – sunt la locul lor.

Trag aer în piept și încep să o umflu. Mă ia cu ametele, dar nu mă dau bătut. O umflu exact așa cum Dumnezeu i-a dat omului suflare de viață. Încetișor, se formează pulpele de cauciuc și spatele de cauciuc, sânii de cauciuc și capul de cauciuc. Gura ia forma unui O rotund și tâmp pe chipul neînsuflețit, și îmi dau seama că a fost dată cu rujul mamei.

Rigemor Jølsen se joacă afară, în curte. Face jonglerii cu cești de cafea, brișe proaspete și salam furat împreună cu o femeie cu o înfățișare puțin spus dezagreabilă. Hans și Mari Jespersen s-au întors din scurta lor vizită la Bergen. Harry Elster trage să moară în fotoliul său, gândindu-se la un corb îmblânzit pe care îl avusese în copilărie. Ragnar Lien se uită la televizor și se gândește la un deținut evadat din închisoarea Ullersmo. Nu va mai da în ea niciodată. Lena Olsen își coase degetele de pernele de pe canapea și plânge încetișor în părul băiețelului ei. Mohammed Khan îl proteste pe Eriksen de la serviciul social, iar Arne Moland râde ca un nebun.

Toate sunt cum sunt. Totul se oprește în confuzie.

Mi-am încleștat degetele în părul de plastic al păpușii și i-am dus gura rotundă și roșie spre vintre, în timp ce m-am descheiat la șliț.

E doar Bjørn, mamă! E doar Bjørn Grettun.

¹ În original, *selbustrømper*, șosete cu model tipic norvegian, cu fulgi de nea stilizați.

² În norvegiană, *grevling* înseamnă „bursuc”, iar *sti* înseamnă „potecă”, „alee”.

³ *Verdens Gang*, cotidian din Oslo.

⁴ Termen injurios în argoul norvegian, care înseamnă „mitocan, individ vulgar, fără stil”.

⁵ Sortiment de brânză norvegian, de culoare maronie, cu mușcăi.

⁶ Einar Henry Gerhardsen (1897-1987), membru al Partidului Laburist, de trei ori prim-ministru al Norvegiei.

⁷ „Rigemor? Elling la telefon” (engl. în original).

⁸ „Ghici cine, Rigemor” (engl. în original).

⁹ Film realizat în anul 1957, bazat pe romanul omonim scris de Pierre Boulle.

¹⁰ Nora Brockstedt (n. 1923), una dintre cele mai populare cântărețe din Norvegia.

¹¹ Emisiune radiofonică norvegiană care durează de mai bine de șaiszeci de ani și difuzează melodii cerute de public.

¹² Politicieni norvegieni.

¹³ Trygve Halvdan Lie (1896-1968), conducător al mișcării muncitorești din Norvegia, renumit pentru pragmatismul și tenacitatea lui; a fost primul secretar general al Națiunilor Unite;.

¹⁴ Piață din Oslo asociată cu mișcarea laburistă, unde au loc serbările de Ziua Muncii.

¹⁵ Sensul general al termenului este acela de „blugi”, dar în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial această denumire a fost dată pantalonilor creați special pentru soldații norvegieni care luptau în trupele germane.

- [16](#) Tor Erling Staff (n. 1933), avocat norvegian cunoscut pentru că alege să pledeze în procese controversate.
- [17](#) Numele unuia dintre cele mai vechi lanțuri de supermarketuri din lume.
- [18](#) Societate care oferă sprijin financiar pentru achiziționarea de apartamente sau case.
- [19](#) Specialitate de pește tradițională în țările nordice, cu un miros extrem de puternic.
- [20](#) Cunoscut autor norvegian de romane, povestiri și eseuri.
- [21](#) În original, *brød*, care înseamnă „pâine”, dar este și un termen argotic pentru organul sexual masculin.